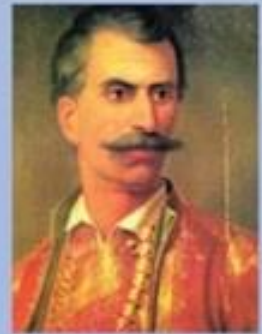

19ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΒΛΑΧΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΟΡΩΝ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

22 & 23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2018

ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ

ΠΟΠΣ ΒΛΑΧΩΝ

Ο Γεωργάκης Ολύμπιος και το ήθος της κοινότητας Λιβαδίου

(Εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό περιβάλλον)

Κώστας Προκόβας

Φιλολόγος, πρώην Διευθυντής του Ινστιτούτου Νεοελληνικών
Σπουδών του Α.Π.Θ. (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη)

Πριν από κάποιο καιρό είχα ασχοληθεί πάλι με τον Γεωργάκη Ολύμπιο. Όχι με την πολεμική του αρετή, τα κατορθώματά του στα πεδία των μαχών και τις ικανότητες ενός εμβληματικού αρχηγού. Προσπάθησα να εστιάσω σε πλευρές του χαρακτήρα του, του ανθρώπου. Να εστιάσω στο ψυχικό του σθένος και στη συνέπειά του σε όλες του τις πράξεις και τις δράσεις του. προσπάθησα να καταλάβω τις αρχές και τις αξίες του που του υπαγόρευαν κάθε πράξη και δράση του. εντυπωσιάστηκα από τη συνέπειά του, τη δύσκολη αυτή αρετή που λειτουργεί, όπως το πρίσμα. Συγκεντρώνει όλες τις ποικίλες ακτίνες του ήλιου και τις αποδίδει συγκεντρωμένες, οργανωμένες. Ο άνθρωπός μας αυτός μάτωσε για τη συνέπεια ως το ηρωικό τέλος της ζωής του. «Τοις έσω ρήμασι πειθόμενος». Σήμερα άλλο είναι το θέμα μου.

Έχουν γραφεί από ιστορικούς, Έλληνες και ξένους, και από άλλους ειδικούς πολλά και έχουν ειπωθεί άλλα τόσα για τον Γεωργάκη Νικολάου Ολύμπιο. Τον πρωτομάρτυρα της ελευθερίας μας, που γεννήθηκε, ανδρώθηκε και μορφώθηκε σε αυτόν εδώ τον τόπο. Γόνος της μεγάλης οικογένειας των Λαζαίων, των Κολοκοτρωναίων της Μακεδονίας, όπως ονομάστηκαν. Από τα 18 του χρόνια μπήκε στον αγώνα κατά του Τούρκου κατακτητή και αγωνίστηκε ανελλιπώς τιμώντας τη γενιά του και τον τόπο του επί 31 χρόνια. Κινηγημένος από τους Τούρκους, όπως όλοι οι Λαζαίοι που πλήρωσαν βαρύ φόρο αίματος, βρέθηκε στη Μολδοβλαχία σε εχθρικό περιβάλλον. Φιλόδοξοι εκεί ντόπιοι καπεταναίοι αγωνίζονταν για τα δικά τους συμφέροντα, για τον δικό τους τόπο. Άλλα ήταν τα οράματα του Γεωργάκη, όπως και του Ρήγα Φεραίου. Να ενωθούν όλοι οι λαοί της Βαλκανικής εναντίον των Οθωμανών κατακτητών.

Πολέμησε εκεί κρατώντας και υπηρετώντας τις δικές του αξίες. «Ποτέ από το χρέος μη κινούντες». Του αποδόθηκαν μεγάλα αξιώματα, πέρασε στη Ρωσία. Τιμήθηκε από τον Τσάρο Αλέξανδρο με μεγάλες διακρίσεις. Πρωτοστάτησε και διακρίθηκε στους πολέμους. Εκτιμήθηκε η ευθυκρισία του, η σύνεση, η πολεμική αρετή του, η ανιδιοτέλειά του και η συνέπειά του. μετά τη συμφορά στο Δραγατσάνι, όπου με παρέμβασή του σώθηκαν μερικοί Ιερολοχίτες, τραυματισμένος και με κακή υγεία, έφτασε στον τόπο του μαρτυρίου του, στη Μονή του Σέκου. Ανατινάχτηκε και έγινε φως οδηγητικό στον αγώνα για την ελευθερία της πατρίδας. Το τέλος του Ολύμπιου δεν ήταν μια ηρωική έξαρση της στιγμής, ήταν μια υπεύθυνη πράξη ενός νηφάλιου και ολοκληρωμένου ανθρώπου. Τίμησε την Ελλάδα «και αποθανών πλέον ή ως ετίμα αυτήν ζων» (Φιλήμων). Η αυτοθυσία του έδωσε ζωή στη νιότη.

«Πώς πεθαίνει ένας άντρας;», θα αναρωτηθεί ο Σεφέρης. Πεθαίνει, όπως διάλεξε να ζήσει, όπως διάλεξε να αγωνίζεται και να αγωνιά για τους άλλους. Το πότε και πώς το αποφασίζει ο ίδιος. «Είμαι άντρας» αυτό θα πει.

Όλα όσα ανέφερα είναι γνωστά. Θα σταθώ μόνο σε μερικά αποσπάσματα κειμένων. Στον λόγο του στην Ακαδημία Ιασίου ο Γεωργάκης θα πει: «Είναι μεγάλο έγκλημα το να συγκεντρώνει κανείς

στην κατοχή του περισσότερο από αυτά που χρειάζεται για να ζήσει, γιατί αφαιρεί τη ζωή από άλλους που στερούνται παντελώς αγαθών». Κατακεραυνώνει την πλεονεξία και τον πλουτισμό σε βάρος των άλλων. Αυτό σημαίνει ότι αρνείται την αξία του άλλου, του ανθρώπου. Κηρύσσει την κοινωνική δικαιοσύνη. Είναι αγωνιστής με στέρεα κοινωνική συνείδηση. Πιστεύει στην ατομική και κοινωνική ευθύνη. Εκείνος που «αφαιρεί από τη ζωή των άλλων» δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι πολεμάει για ιδανικά και ελευθερία. Εκθέτει τις αξίες που καμώνεται πως έχει. Εκθέτει τον αγώνα. Είναι μια άλλη διάσταση του αγωνιστή Γεωργάκη που στο ένα του χέρι κρατάει το όπλο και στο άλλο τη ρομφαία του δικαίου. Είναι ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος. «Θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία», θα πει ο Κάλβος. Προτάσσεται η αρετή και ακολουθεί η τόλμη. Οι άνθρωποι εκείνοι «έκαναν οίστρο της ζωής τον φόβο του θανάτου».

Επιβεβαιώνοντας αυτές τις αρετές ο ιστορικός Φιλήμων (Δοκίμιο, κεφ. Θ', 209-212) γράφει: «Τιμῶσι τον Ολύμπιον...αι καθαρόταται αδικιών χεῖρες, η αληθής υψηλοφροσύνη υπέρ πάσαν επίδειξιν ματαίων, το βαθύτατον αίσθημα προς το καλόν και προς πάσαν προς την πατρίδα αγαθὴν ιδέαν». Καθαρά χέρια και υψηλοφροσύνη, μακριά από κάθε επίδειξη ματαιότητας. Ο ίδιος πρόσφερε στον αγώνα και την προσωπική του παρουσία, μαζί με τη γυναίκα του Στάσα που πρόσφερε τη δική της. Έχουμε πολλά παραδείγματα αγωνιστών αυτής της ποιότητας; Μετά το τέλος του αγώνα «οι υιοί του Γεωργίου Ολυμπίου δεν δύνανται να εξέλθωσιν της οικίας των, επειδή οι αγκώνες των είναι τετρυπημένοι· η γυνή του Γεωργίου Ολυμπίου δεν έχει φόρεμα να εξέλθει και να παρακαλέσει τους Υπουργούς. Κύριε Κωλέτη και Μεταξά! Τοιαύτη εντροπή μην αφήνετε να επιπέσει εις το Έθνος! Κατά την ημέραν της 25^{ης} Μαρτίου...», γράφει ανάμεσα σε πολλά άρθρα εφημερίδα της εποχής. Η πατρίς-οι άνθρωποί της-ευγνωμονούσα! Το 2014 κυκλοφόρησε το βιβλίο του αείμνηστου Γρηγορίου Βέλκου «το άδοξο τέλος της οικογενείας του Γεωργάκη Ολυμπίου».

Την ανθρωπιά και το ανεξίκακον του χαρακτήρα του Γεωργάκη που έμεινε πάντοτε βαθιά ανθρωπίνος το διαπιστώνουμε κατά τον αποχωρισμό του με τον Αλέξανδρο Υψηλάντη στα σύνορα της Αυστρίας. Γράφει ο Φιλήμων: «Η σκηνή εγένετο συγκινητικοτάτη, επί πολλὰς στιγμάς κατεχόμενοι υπό λυγμών δεν εδύναντο να συναρθρώσωσι το σύνθηρες «καλήν αντάμωσιν». Μεγαλείο ψυχής, μνημείο ανθρωπιάς. Ο Υψηλάντης, αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας, του είχε αφαιρέσει τον αρχικό βαθμό του αρχιστράτηγου, υποβιβάζοντάς τον σε σωματάρχη. Τώρα κυνηγημένος, εγκαταλειμμένος από τους φίλους και συμπολεμιστές-επιβουλευτήκαν ακόμη και τη ζωή του-φυγαδεύτηκε από τον Ολύμπιο διακινδυνεύοντας τη ζωή του. Ο Υψηλάντης είναι ένα τραγικό πρόσωπο της ιστορίας μας.

Ο Γούδας στον βίο του Γεωργάκη Ολυμπίου (τόμος Ε', 399-434) γράφει ότι ο Τσάρος Αλέξανδρος με διαταγή του έστειλε στο συνέδριο της Βιέννης μαζί με τον Καποδίστρια, Αναπληρωτή Υπουργό των Εξωτερικών, τον Ολύμπιο, γιατί αναγνώριζε και τις διπλωματικές του ικανότητες, «γιγνώσκων και το εν τοιούτοις ειρηνικοῖς συμβουλίοις χρήσιμον τον Γεωργάκην». Δεν ήταν μόνο στρατιωτικός νους και γενναίος. Όπλο του η καθαρότητα του νου και γνώση ιδιαίτερα των στρατιωτικών θεμάτων που είναι απαραίτητη και σε συμβούλια για την ειρήνη. Όποιος έζησε τους πολέμους και τα δεινά τους καταλαβαίνει βαθύτερα το αίτημα των ανθρώπων για ειρήνη. Η παραγμένη από τους πολέμους Ευρώπη αναζητούσε την ειρήνη. Ο βίαιος άνεμος της ιστορίας φυσούσε συχνά και τότε. Ο Πουκεβίλ γράφει ανάμεσα σε άλλα: «Σε αυτόν επεφύλασσε η Θεία

Πρόνοια, ίνα θεραπεύσει εις τα όματα της Χριστιανοσύνης τα λάθη των αρχηγών». Ο Γούδας λυπάται που ένας τέτοιος άντρας δεν έγινε ο πρώτος μοχλός της επανάστασης στη Μολδοβλαχία. Θα είχε άλλη εξέλιξη ο Αγώνας. Το ίδιο γράφει και ο Χάου, ο Γόρδων, ο Φίνλει και άλλοι.

Ποιο ήταν το εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό περιβάλλον που διαμόρφωσε εκείνον τον χαρισματικό άνθρωπο; «Γιατί αμέσως δεν γεννάει μια γενιά τον ημίθεο ή το τέρας». Είχαν ο Γεωργάκης και οι άνθρωποι του Λιβαδίου αναμφίβολα τα προσωπικά τους χαρίσματα ήταν όμως απαραίτητες και οι προϋποθέσεις που τους παρείχε ο τόπος με το διαμορφωμένο δικό του ήθος, η ιστορία και η παράδοση του Λιβαδίου.

Ήταν η οικογένεια ο στέρεος δεσμός που κράτησε τους ανθρώπους της και στις πιο κρίσιμες στιγμές. Εκεί διαπλάθονταν πρώτα οι χαρακτήρες, η κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών. Η τιμή της οικογένειας ήταν τιμή και για την κοινότητα. Ηχεί ακόμη στα αυτιά μας η σταθερή συμβουλή των γονιών. «Σι στάι μπούνου» (να στέκεσαι καλός) όχι να φαίνεσαι, να καμώνεσαι τον καλό, αλλά να έχεις μια σταθερή συμπεριφορά καλού ανθρώπου απέναντι στους άλλους. «Στώμεν καλώς». Από την οικογένειά τους μάθαιναν να μετρούν τον χρόνο με τις πράξεις τους στην καθημερινή ζωή. Στη δουλειά, στην οικογένεια, στην κοινότητα.

Το σχολείο και η έφεση των ορεινών κατοίκων για μόρφωση έπαιξαν ρόλο πρωταρχικό. Στα 1867 ο Ματθαίος Παρανίκας γράφει: «Εν Λιβαδίω, κωμωπόλει ανθούση, δια των κατοίκων το βιομήχανον, τα γράμματα εκαλλιεργούντο». Με την παιδεία δεν ανοίγει μόνο ο νους, ανοίγουν και οι δρόμοι επικοινωνίας. Σπάνε τα φράγματα και οι μεσότοιχοι. Το Λιβάδι ήδη από το 1710 έχει σχολείο «Κοινών Γραμμάτων» που ίδρυσε ο φωτισμένος ιερωμένος Άνθιμος Ολυμπιώτης, ο Λιβαδιώτης. Είχε φτάσει ως την Αυστροουγγαρία, τη Βιέννη και βοήθησε την πατρίδα του. Από το 1768 λειτούργησε το Ανώτερο Σχολείο με οικοτροφείο και με τον περιζήτητο τότε δάσκαλο, τον Πέζαρο και άλλους. Οι γνώσεις οι ιδέες έβγαιναν από το σχολείο, διαχέονταν στους ανθρώπους της κοινότητας, γίνονταν ζυμώσεις και οσμώσεις με παραδόσεις, με πατροπαράδοτες αρχές και προκαταλήψεις, δεν έλειπαν κάποτε έντονες αντιδράσεις. Μέσα στις πολλές συνάψεις μιας μικρής κοινωνίας υπήρξαν και οι αναπόφευκτες τριβές. Δεν ήταν άγιοι. Διαμορφώνονταν όμως μια κοινή συνισταμένη, προέκυπτε η κοινωνική συνεννόηση, η αλληλεγγύη και η συνοχή της κοινότητας. Η διγλωσσία των κατοίκων (ελληνικά και κουτσοβλάχικα), όπως υποστηρίζουν και οι σύγχρονες έρευνες, δεν ήταν μειονέκτημα, προσφέρει μια διπλή όραση στα γεγονότα και στα προβλήματα της ζωής.

Το κοινοτικό σχολείο ήταν δημιούργημα της κοινότητας όχι της απρόσωπης κεντρικής και συγκεντρωτικής εξουσίας. Γι' αυτό οι σχέσεις και οι αλληλεπιδράσεις των ανθρώπων της κοινότητας ήταν αμεσότερες, ουσιαστικές και αμφίδρομες. Το κοινοτικό σχολείο ήταν ένα σημείο αναφοράς για όλους, ένα στήριγμα και μια περηφάνια για τον τόπο και τους ανθρώπους του. Όπλο ακαταμάχητο απέναντι στον Οθωμανό κατακτητή. Πολλοί άνθρωποι δεν μπορούσαν λόγω των συνθηκών να μάθουν γράμματα, είχαν όμως σπουδάσει στο σχολείο της φύσης, εκεί έμαθαν αριθμητική και γεωμετρία, εκεί έμαθαν το «μέτρο», κανόνα πολύτιμο και αξία της ζωής. Είχαν διαβάσει και το βιβλίο της ζωής και της κοινωνίας χωρίς διαμεσολαβητές. Δεν ήταν αμόρφωτοι. Το κοινοτικό σχολείο ωστόσο, το έβλεπαν με σεβασμό και προσδοκίες.

Η θρησκεία έστελνε τα μηνύματα της αγάπης και της συγκατάβασης. Η θρησκευτικότητα των ανθρώπων της κοινότητας ήταν και είναι μια ισχυρή παράδοση. Σε καιρούς περιπετειών και

δοκιμασιών στάθηκε η κιβωτός και η σωτηρία της. Η σχέση των ανθρώπων με το θείο ήταν ανάγκη της ψυχής. Οι θρησκευτικές παραδόσεις και ο λαϊκός πολιτισμός-στην αυθεντική τους μορφή- είναι ένα άλλο παιδευτικό κεφάλαιο μεγάλης σημασίας. Είναι ένα κεφάλαιο βιωμένων αξιών. Ο λαϊκός πολιτισμός, όταν δεν υποτιμήθηκε και δεν παραμερίστηκε από το λαμπερό και το εφήμερο, έδωσε υπέροχα δείγματα σε πολλούς τομείς. Η αρχιτεκτονική των πετρόχτιστων σπιτιών, η λαϊκή τέχνη με την αποπετρωμένη μουσική στέλνουν τα δικά τους μηνύματα. Τα σφιχταγκαλιασμένα σπίτια ολημερίς παραδομένα στον ήλιο, με σχεδόν ενωμένες τις στέγες, αλληλοπροστατεύονται με ένα δικό τους εσωτερικό δεσμό.

Ο κοινοτικός θεσμός, ο κοινοτισμός, είχε θριαμβεύσει στα χρόνια της τουρκοκρατίας με την «βουληφόρο αγορά» και τη δημογεροντία, τον διάλογο ανάμεσα στους συντεχνίες και στα διάφορα συμφέροντα διαμόρφωναν το ήθος του πολίτη και του συμπολίτη. Ήταν μια παιδαγωγούσα κοινότητα. Οι δημογέροντες ήταν άνθρωποι κύρους. Έπειθαν με το λόγο και το παράδειγμά τους, αναλάμβαναν και πρωτοστατούσαν σε συλλογικές προσπάθειες και ρηξικέλευθες πρωτοβουλίες για την πρόοδο της κοινότητας. Πρωτοστάτησαν και στους αγώνες του τόπου τους και του έθνους. Διαμόρφωσαν το ήθος της κοινότητας. Και οι άνθρωποι αυτοί δεν γεννήθηκαν με παρθενογένεση. Ήταν δημιουργήματα ενός εκπαιδευτικού, μορφωτικού και παιδαγωγικού περιβάλλοντος, αρχών και αξιών που κατεβαίνουν από τους αιώνες. «Ήθος ανθρώπω δαίμων». Η κοινοτική ιδέα έσωσε τον Ελληνισμό και καλλιέργησε την πίστη για την Εθνική Ανεξαρτησία.

Όλα αυτά τα περιβάλλοντα που τόσο σύντομα ανέφερα λόγω χρόνου-ο καθένας τα εσωτερικεύει με τον τρόπο του-εκπέμπουν ένα ύφος και ένα ήθος. Στην κοινότητα Λιβαδίου όλα είναι μια αρμαθιά, το ατομικό γινόταν κοινωνικό και το κοινωνικό ατομικό. Η κοινότητα διαμορφώνει τους ανθρώπους της και από αυτούς διαμορφώνεται. Η πατρίδα είναι η πιο σταθερή αξία του ανθρώπου. Αν κάποιον τον βασανίζει ο τόπος του, δεν ησυχάζει. Είναι ανάγκη να τα βρει με τις ρίζες του. Ο τόπος μας είναι η μνήμη και η δύναμή μας. Πρέπει όμως συχνά να βάζουμε τον εαυτό μας στο κριτήριο. «Να λογαριάσουμε πώς προχωρούμε και κατά που προχωρούμε».

Ασφαλώς αυτές οι αρχές και αξίες, αυτά τα περιβάλλοντα δεν είναι γνώρισμα μόνο του Λιβαδίου. Διαμόρφωσαν το ήθος και άλλων κοινοτήτων του ελληνικού βλαχόφωνου κόσμου. Γεννήθηκαν και εκεί γνωστά πνευματικά αναστήματα, αναδείχτηκαν μεγάλοι ευεργέτες. Στόλισαν την Αθήνα με μνημεία αιώνια που καμαρώνουν οι Αθηναίοι. Ποιος όμως θυμάται εκείνους τους αληθινούς πατριώτες που πίστευαν ότι κατέχεις μόνο αυτό που προσφέρεις; Που δίνεις; Η ιστορία βάζει καλά ερωτήματα, διδάσκει όμως;

Το Λιβάδι, κρεμασμένο από τον Τίταρο, φάτσα στον ήλιο και στον Όλυμπο, έμοιαζε παλαιότερα πάντοτε αυτόνομο και μοναχικό. Είχε όμως καλλιεργήσει και αναπτύξει όλες εκείνες τις εσωτερικές του δυνάμεις που το στέριωσαν στον τόπο και το κράτησαν ανοιχτό σε όλα τα μηνύματα των καιρών και του κόσμου. Είχε πάντοτε φύσει και θέσει ανοιχτούς ορίζοντες.

Τι είναι εκείνο που στεριώνει τη σχέση του ανθρώπου με τον τόπο του; Η συνείδηση ή το συναίσθημα; Και τα δύο μαζί. Με αυτές τις δυνάμεις προσπάθησα να προσεγγίσω τον γενέθλιο τόπο μου. Οι γραμματιζόμενοι, μου είπε μια γερόντισσα, κράτησαν τον τόπο μας με τα γράμματα και εμείς με τα χιόνια.

Θα κλείσω παραφράζοντας στίχους του Ελύτη:

«Βοηθός και σκέπη μας Ἄη Ὀλυμπε!
Βοηθός και σκέπη μας Ἄη Γεωργάκη!
Βοηθός και σκέπη μας Ἄη Ἄνθιμε Ολυμπιώτη!
Βοηθός και σκέπη μας Ἄη Δάσκαλε!
Βοηθός και σκέπη μας σεβαστέ μας παππού!»

Κώστας Προκόβας
Φιλολόγος, πρώην Διευθυντής του Ινστιτούτου Νεοελληνικών
Σπουδών του Α.Π.Θ. (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη)

Λιβάδι Ολύμπου Ακτινογραφία ενός τρυφερού καημού

Γιώργος Ι. Συνεφάκης

Αρχιτέκτων Πολεοδόμος, Πανεπιστημιακός - Πολυτεχνική Σχολή - Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ.
Τέως Πρόεδρος του Συλλόγου Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης «Ο Γεωργάκης Ολύμπιος»

**19^ο Συμπόσιο Ιστορίας, Λαογραφίας, Παραδοσιακής Μουσικής & Χορού
Λιβάδι 22 Σεπτεμβρίου 2018 - Ζάννειο Μορφωτικό Κέντρο**

Το παλίμψηστο του Λιβαδίου

Κάθε οικιστικός τόπος, κάθε κατοικημένο μέρος (και όχι μόνον), δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα δοχείο ιστορίας, ένα δοχείο διαχρονικών κοινωνικών σχέσεων, ένα δοχείο μνήμης. Τελικά είναι ένα κοινωνικό δοχείο ζωής. Και ειδικά στην Ελλάδα, που βρίθκει από ιστορικούς και αρχαιολογικούς τόπους, υπάρχουν πολλά παλίμψηστα, όπου γράφτηκε και ξαναγράφεται η ιστορία. Και το Λιβάδι μας δεν αποτελεί εξαίρεση αυτού του κανόνα.

Το Λιβάδι ή ο ομφαλός της Γης.
(κατά κάποιον φίλτατο και πολυγραφότατο φιλόλογο)

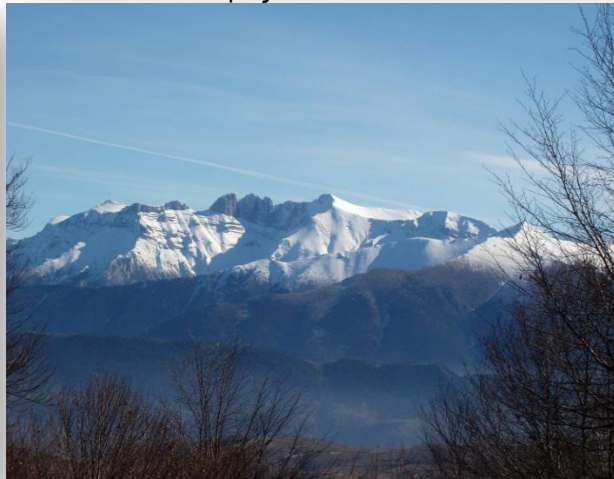

Το Λιβάδι.
Το ορεινό μας ακρωτήριο.

Το φυσικό σύνορο
μεταξύ Ουρανού και Γης

Το μπαλκόνι μας
προς τον Μύτικα

Το Λιβάδι του αχανούς ορίζοντα.
(Το βλαχοχώρι που προτάσσει τα στήθη του στα βλέμματα)

Το Λιβάδι της μαγείας
της χειμωνιάτικης νύχτας

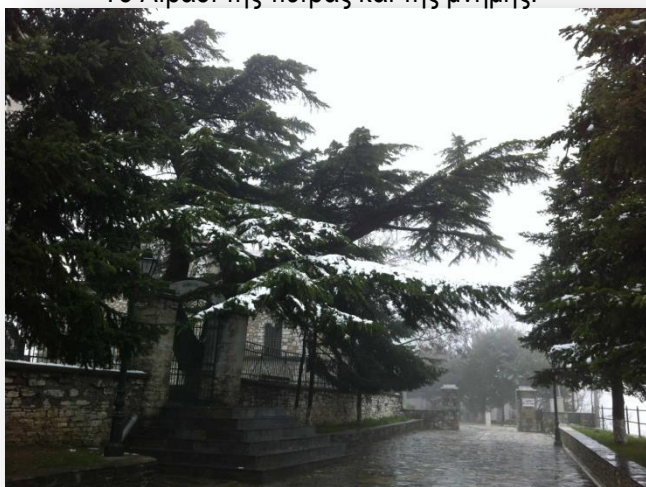
Το Λιβάδι του Φωτός και του Ουράνιου Τόξου.
Το αλεξικέραυνο του Ολύμπου.

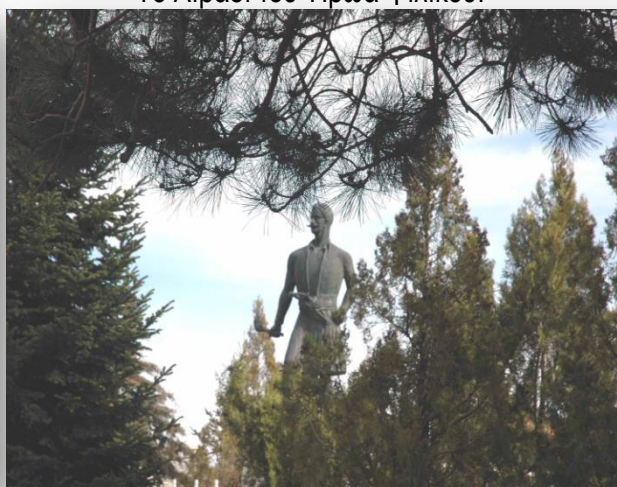
Η φωλιά και η στέγη
των τέκνων του Διός.

Το Λιβάδι της πέτρας και της μνήμης.

Το Λιβάδι του Ήρωα Φιλικού.

*«Τα θεμέλιά μου στα βουνά και
τα βουνά σηκώνουν οι λαοί στον
ώμο τους και πάνω τους
η μνήμη καίει άκαυτη βάτος»*

λέει ο μέγας Ελύτης και μελοποιεί
ο μέγας Μίκης Θεοδωράκης
στο Άξιον Εστί.

Ο κάθε οικιστικός τόπος, είναι η προβολή της κοινωνίας και της ιστορίας στο έδαφος. Έχει την δική του «γλώσσα» και μας μιλάει συνεχώς και αδιαλείπτως. Εναπόκειται σε μας να κατανοήσουμε αυτή την γλώσσα, να την μάθουμε και να ανοίξουμε έναν επικοινωνιακό διάλογο με τον τόπο αυτόν, στο ίδιο μήκος κύματος και χρησιμοποιώντας την ίδια αλφάβητο. Για έναν σαν εμένα, γεννημένο στην Θεσσαλονίκη, ο οποίος όμως έζησε επί 17 συναπτά έτη τις δίμηνες καλοκαιρινές διακοπές του στο Λιβάδι, το Λιβάδι των παιδικών μας αναμνήσεων ήταν ένας κατ' εξοχήν μαγικός παραθεριστικός τόπος, ένα καθημερινό ταξίδι μέσα στη σκιά του Ολύμπου, προσαρμοσμένη με απόλυτα αρμονικό τρόπο στο χρονοχώρο της παιδικότητας και της εφηβείας μας, στενά συνυφασμένη με την τρυφερή εκτόνωση από την καθημερινότητα της αστικής μας ζωής. Ήταν ο χώρος των πρώτων σκιρτημάτων μας, η άλλη όψη, η όσφρηση και η αφή του οξυγόνου και του πρασίνου, η άλλη άποψη της ζωής μας, ήταν το καλοκαίρι μας, ήταν οι πρώτοι πανσέληνοι έρωτές μας στο Κιόσκι, όπως λέει και ο Κώστας Προκόβας. Κι ας τους λέει αθώους έρωτες, αυτός ο υπέροχος άνθρωπος.

Κι όταν εδώ και 20 χρόνια περίπου, μετά τον θάνατο του πατέρα μου, τοις κείνου ρήμασι πειθόμενος και σεβόμενος, άρχισα να ασχολούμαι συστηματικά με το Λιβάδι και τους διάφορους κοινωνικούς του χώρους, σε όλες τους τις εκφάνσεις. Τον Σύλλογό μας στην Θεσσαλονίκη, τα μορφωτικά και τα πολιτιστικά του χωριού, τα εκπαιδευτικά του και ούτω καθ' εξής.

Συγκέντρωσα από εργασίες, προσωπικές και φοιτητικές (έδωσα 4 διπλωματικές εργασίες και 3 ερευνητικά θέματα για το Λιβάδι και επί 3 συνεχή έτη έδυνα ως θέμα το Λιβάδι σε φοιτητές στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων, όπου διδάσκω και στο Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης του Α.Π.Θ., όπου δίδαξα επί 5ετία ως επισκέπτης καθηγητής.

Τα αποτελέσματα ήταν μία τεράστια συσσώρευση υλικού, την οποία ταξινόμησα κατά θεματικές ενότητες, την διάνθισα με χαρακτηριστικές εικόνες και το αποτέλεσμα είναι μία διάλεξη-παρουσίαση της χρονικής τάξης των 2 περίπου ωρών.

Αλλά για να μην τρομάξετε, θα παρουσιάσω εδώ, στα περίπου 20' που μου δίδονται, τα οποία είμαι σίγουρος ότι θα τα υπερβώ αρκετά χάρις στην ευγενή ανοχή σας, ένα συμπυκνωμένο δείγμα της. Θα προσπαθήσω να διανθίσω την εισήγησή μου με κάποιο απαλό χιούμορ, ελπίζοντας να αμβλύνω λίγο το αναπόφευκτα τεχνοκρατικό ύφος του θέματος.

(Επειδή όμως, στην έκδοση των πρακτικών δεν ισχύει ο αναπόφευκτος χρονικός και κατ' επέκταση ο ποσοτικός περιορισμός μιάς εισήγησης συμποσίου, η εισήγηση για τα πρακτικά είναι διευρυμένου μεγέθους και της έχει δοθεί μια εξόχως διασταλτική ερμηνεία, μάλλον βαρέως αλλά υγιεινού τύπου).

ΛΙΒΑΔΙ: ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Μελετώντας εμπειριστατωμένα την γεωγραφική θέση του Λιβαδίου, διακρίνει κανείς τη σοφία της χωροθετικής επιλογής. Το Λιβάδι είναι το μόνο βλαχοχώρι που δεν κρύβεται μέσα σε κάποια εδαφική κοιλότητα, ώστε να μην το βλέπουν οι τυχόν εχθροί, αλλά είναι σε τέτοια προστατευμένη θέση, ώστε να βλέπει το ίδιο ποιός ενδεχομένως το επιβουλεύεται και ανεβαίνει προς αυτό. Σε περίοπτη θέση από την κορυφή του Ολύμπου στη δυτική του πλευρά, στα 1.200 μέτρα υψόμετρο, έχει μία παιχνιδιάρικη σχέση με την όραση του επισκέπτη, μια που εμφανίζεται και ξαναχάνεται απότομα από τα μάτια του, έως ότου το προσεγγίσει. Επίσης η αμφίδρομη και διαφανής οπτική επαφή, χωρίς κανένα εμπόδιο, μεταξύ του συνόλου του οικιστικού συστήματος και του Μύτικα, δίδει ακόμη και σημειολογικά την αίσθηση ενός ευθέος, άμεσου και αμοιβαίου άκρως τρυφερού βλέμματος που υπάρχει μεταξύ πατρών και τέκνων, Διός και Λιβαδιωτών.

Υπάρχει και μία άλλη άποψη, αιρετική και συζητήσιμη, περί της δημιουργίας του Λιβαδίου:

Ότι ήταν λέει, δημιούργημα του Διός, για να στεγάσει τα πολυάριθμα νόθα τέκνα του, αρκετά μακριά από τα ζηλιάρικα βλέμματα της Ήρας, αλλά και αρκετά κοντά του, ώστε να τα επισκέπτεται και να τα προστατεύει. Υπάρχουν πολλές αποχρώσεις ενδείξεις που συγκλίνουν θετικά προς αυτή την άποψη.

Υπάρχει δημοσιευμένο και ένα σχετικό άρθρο κάποιου περιέργου γραφιά, ονόματι Γιωργούλη Νουορίκου (βλαχιστί το «νουόρου» σημαίνει σύννεφο), στην εφημερίδα 'Ο Λόγος του Συλλόγου' του Συλλόγου Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης «Ο Γεωργάκης Ολύμπιος» το 2007, με τον προκλητικό τίτλο: «Ήταν ο Δίας Λιβαδιώτης;», έστω και με την μορφή του ερωτηματικού.

Το ιαματικό τσίπουρο και τα κοψίδια, λέει ο Νουορίκου, είναι η μετεξέλιξη του νέκταρος και της αμβροσίας. Οι διοικητικές ιεραρχίες του Λιβαδίου προκύπτουν πάντοτε από τα μεγάλα σόγια και την οικογενειοκρατία, όπως ακριβώς και στο Δωδεκάθεο, όπου όλοι οι Θεοί ήταν γονείς, αδέρφια, συμπτώθεροι και τέκνα. Παρ' όλα αυτά, η θεωρία αυτή ελέγχεται ως ανακριβής, έστω και αν στο εν λόγω άρθρο της εφημερίδας 'Ο Λόγος του Συλλόγου', ο αιρετικός αρθρογράφος ισχυρίζεται ότι τεκμαίρεται επιστημονικά. Μάλιστα, ο λεγόμενος Νουορίκου σκάρωσε και ένα περίεργο και προκλητικά λιβαδοκεντρικό δίστιχο:

«Όποια πέτρα κι αν σηκώσεις σε ετούτη εδώ τη γης, Λιβαδιώτη του Ολύμπου από κάτω θε' να βρεις»

Το Λιβάδι βρίσκεται στη θέση της αρχαίας Περραιβικής Δωδώνης της Θεσσαλίας, κοιτά αφ' υψηλού την αρχαία Τριπολίτιδα, βρίσκεται στα όρια τριών πρώην νομών (Λαρίσης, Πιερίας και Κοζάνης) και τριών Περιφερειών (Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας).

Η έκταση του δήμου είναι 158,3 km. Είναι κτισμένο στη ΝΑ πλευρά του όρους "Σιάπκα" σε υψόμετρο 1.200 μ., στην οροσειρά του Ολύμπου, ανάμεσα στα Πιέρια όρη και τον κεντρικό όγκο του Ολύμπου, στο Τιτάριο όρος ή Τίταρο.

Το Λιβάδι, πρώην Κοινότητα Λιβαδίου, τέως Δήμος Λιβαδίου και νυν Δημοτική Κοινότητα του Δήμου Ελασσόνας, έχει δεχθεί στην πλάτη του όλες τις διοικητική μεταρρυθμίσεις και τον παραλογισμό της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας.

Η ευρύτερη περιοχή νότια του Ολύμπου, στην οποία βρίσκεται το Λιβάδι, πιστεύεται ότι κατοικήθηκε από τους Περραιβούς πριν το 1900 π.Χ. Αποτελούσε βασικό πέρασμα από την Βόρεια Ελλάδα προς την Θεσσαλία για πολλούς αιώνες, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν διάφοροι μικροί οικισμοί. Λόγω της στρατηγικής θέσεις που κατείχε η περιοχή, δεχόταν συνεχώς επιθέσεις. Η Περραιβία πέρασε από τα χέρια των Περσών, του Φιλίππου και των Ρωμαίων και τελικά έγινε επαρχία του Βυζαντίου. Γύρω στο 1000 μ.Χ. έχουμε τις μετακινήσεις των Βλάχων από την Ήπειρο και την εγκατάστασή τους στην περιοχή της Θεσσαλίας. Λόγω όμως των επιδρομών, αλλά και των προστριβών με το Βυζαντινό κράτος, ο πληθυσμός μετακινείται προς τα ορεινά.

Την εποχή αυτή, τον 11ο με 12ο αιώνα, πρέπει να δημιουργήθηκε και το Λιβάδι. Στη θέση του σημερινού χωριού φαίνεται ότι υπήρχε μικρός οικισμός νομαδοκτηνοτρόφων, τουλάχιστον πριν από τον 12ο αιώνα. Λέγεται ότι προέκυψε από την συνένωση 16 διάσπαρτων οικιστικών μικροεγκαταστάσεων. Τέτοιο μικροί οικισμοί υπήρχαν πολλοί στις πλαγιές της Σιάπκας και από μερικούς σώζονται τα ερείπια.

Η θέση του οικισμού επιλέχθηκε, αφ' ενός μεν, διότι είναι φυσικά οχυρωμένη και με υδάτινες πηγές, αφ' ετέρου δε, διότι έχει ηπιότερο κλίμα από πιο ορεινές περιοχές και κάνει τη διαβίωση πιο εύκολη τον χειμώνα. Η καταλληλότητα του τόπου επαληθεύεται από το γεγονός ότι από το 1200 μέχρι και σήμερα δεν έχει ερημώσει ποτέ.

Την περίοδο της Οθωμανοκρατίας, το χωριό αναπτυσσόταν συνεχώς. Έχοντας αποσπάσει προνόμια από τους Οθωμανούς, απέκτησε μεγάλη ισχύ στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας. Έτσι είχαμε τη δημιουργία μιας ταξικής διαστρωμάτωσης της κοινωνίας, που την αποτελούσαν:

- Η αριστοκρατική τάξη των μεγαλεμπόρων και των μεγαλοτσιφλικιάδων
- Η μεσοαστική τάξη με τους εμπόρους, τους επαγγελματίες και τους κυρατζήδες
- Η τρίτη τάξη, η λαϊκή, των κτηνοτρόφων και των γεωργών.

Η διαστρωμάτωση αυτή είχε επίδραση στην οργάνωση και παραγωγή του χώρου, στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, στην θέση που είχαν στην κοινωνία και στην μόρφωση που έπαιρναν.

Έτσι, οι πλούσιοι έχτιζαν τα αρχοντικά, διώροφα ή τριώροφα, με υπόγειο, με πολλά δωμάτια, διακοσμημένα τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά, με κουζίνα και τουαλέτα. Οι τεχνίτες, αρχικά δεν ήταν ντόπιοι, με αποτέλεσμα τα πρότυπα, η μορφολογία και οι τεχνικές να έχουν ξένα χαρακτηριστικά. Η μεσαία τάξη προσπαθούσε να μιμηθεί την αστική. Έτσι έχουμε τα μεσοαστικά σπίτια ή και νοικοκυρόσπιτα, μονώροφα ή διώροφα, που είχαν πάντα την τάση να ξεχωρίζουν από τα υπόλοιπα. Η κατώτερη τάξη, η λαϊκή, είχε διαμορφώσει ένα πολύ συγκεκριμένο τύπο σπιτιού, που παρουσίαζε ομοιομορφία. Τα υλικά ήταν ντόπια καθώς και οι χτίστες. Από το 1700, το χωριό είχε πολύ αναπτυγμένο δίκτυο υπονόμων, που όμως χρησιμοποιούσαν μόνο όσοι είχαν την οικονομική δυνατότητα για την κατασκευή της τεχνικής υποδομής.

Η οικονομική άνεση, συνέβαλε στην ανάπτυξη της εκπαίδευσης. Από τον 17^ο-18^ο αιώνα, έχουμε σχολείο (το 1769 δημιουργείται η Αστική Σχολή, όπου διδάσκουν μεγάλοι δάσκαλοι της εποχής, όπως ο Άνθιμος Ολυμπιώτης και ο Ιωάννης Πέζαρος), που σταδιακά ενισχύεται από δωρεές. Έτσι, από τον 19^ο αιώνα γνωρίζουμε ότι υπήρχαν αξιόλογοι Λιβαδιώτες επιστήμονες και άνθρωποι των γραμμάτων, σε όλη την Ελλάδα. Επίσης, οι αρματολοί του Λιβαδίου μνημονεύονται συχνά, καθώς έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην επανάσταση του 1821, με πρωτεργάτη τον Φιλικό Γεωργάκη Ολύμπιο.

Μέχρι και τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, το Λιβάδι είχε μια σταθερή πορεία εξέλιξης, με αποκορύφωμα μετά το 1850. Η κορύφωση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα να γίνουν επισκευές και ανακαινίσεις στις εκκλησίες του:

- Στους Αγίους Αναργύρους (αρχικά Άγιος Νικόλαος του 12^{ου}-13^{ου} αιώνα) το 1740
- Στον Άγιο Κωνσταντίνο το 1884,
- Στην Παναγία το 1886 και
- Στον Άγιο Αθανάσιο (που σήμερα δεν υπάρχει και στη θέση του έχει κτιστεί ένας νέος ναός), το 1873.

Την εποχή αυτή, χτίζονται πολλά αξιόλογα κτίρια, εκ των οποίων σώζονται μόνον δύο: τα νοικοκυρόσπιτα του Παράσχου το 1866 και του Βασκαλή το 1877. Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα το χωριό αποδυναμώνεται συνεχώς λόγω των συνεχών πολέμων. Έτσι, η αστική τάξη μετακινείται προς τις μεγάλες πόλεις και απομένουν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα μόνο οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι. Ο πληθυσμός που άγγιζε τους 4.000, σταδιακά μειώνεται. Η άσχημη οικονομική κατάσταση των αγροτών επιδεινώνεται συνεχώς και μέχρι το 1940 το μορφωτικό επίπεδο έχει πέσει δραματικά.

Το 1943 έχουμε τον εμπρησμό του χωριού από τους Γερμανούς κατακτητές, δύο απανωτές φορές μάλιστα (τον Ιούλιο μήνα, 13 και 17), γεγονός που σημάδεψε την μετέπειτα εξέλιξη του οικισμού. Με το ποσοστό των αστέγων να πλησιάζει το 85%, οι κάτοικοι αρχίζουν σταδιακά να αποκαθιστούν τις ζημιές, έτσι ώστε να αποκτήσουν μια καινούρια στέγη.

Έτσι, έχουμε τη δημιουργία ενός καινούριου ουσιαστικά οικισμού, που είναι χτισμένος πάνω σε έναν παλαιότερο, τις περισσότερες φορές πάνω από τα προϋπάρχοντα και κατεστραμμένα ίχνη σπιτιών, ενδεχομένως με τα ίδια υλικά και με παρόμοιες τεχνικές. Ωστόσο, ο βασικός αστικός ιστός, μεσαιωνικού τύπου, διατηρεί την αρχική του μορφή, παρά τις αλλοιώσεις και τις καταπατήσεις που υπέστη.

Μεγάλη καταστροφή υπέστησαν και τα αρχεία της Κοινότητας Λιβαδίου, που οι Γερμανοί τα έκαψαν ολοσχερώς, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν πλέον. Αντικαταστάθηκαν από τα αρχεία του ΓΕΣ, που είναι από το 1897, αλλά αφορούσαν μόνον τους άνδρες ως στρατεύσιμους.

Σημαντικό ρόλο έπαιξε στην παραμονή του πληθυσμού στο Λιβάδι, παρά την καταστροφή από τους Γερμανούς, η λειτουργία του εργοστασίου ξυλείας με τα νεροπρίονα στην Μόρνα (1936-1968), που κατασκεύαζε την υποδομή του τότε ΣΕΚ (νυν ΟΣΕ) και που έδωσε δουλειά σε πολλούς Λιβαδιώτες. Μάλιστα, το 2004, σε ειδική τελετή, τιμήθηκαν οι επιζώντες εργάτες εκείνης της εποχής.

Το 1963, ο Λιβαδιώτης Κοντοδίνας, στέλεχος της Κεντρικής Διοίκησης στην Αθήνα στο Υπουργείο Συντονισμού επί πρωθυπουργίας Γεωργίου Παπανδρέου, καταφέρνει και περνάει διάταγμα, όπου ο οικισμός του Λιβαδίου χαρακτηρίζεται οικισμός ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Αυτό σήμαινε ότι το Λιβάδι θα υπαγόταν στις νομοθετικές διαδικασίες και ρυθμίσεις των παραδοσιακών οικισμών και η οικιστική του φυσιογνωμία θα ήταν τελείως διαφορετική απ' ό,τι είναι σήμερα, πράγμα που τα κατάφερε το Μέτσοβο, το μόνο μεγαλοχώρι στα 1200 μ. Δυστυχώς, επί χούντας, ακυρώθηκε αυτό το διάταγμα μετά από πιέσεις τοπικών παραγόντων και έτσι χάθηκε η ευκαιρία να είναι το Λιβάδι μορφολογικά ένα οικιστικό κομψοτέχνημα. Οι συνέπειες είναι ορατές διά γυμνού οφθαλμού σήμερα.

ΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΞΕΛΙΞΗ.

Το όνομα παλαιότερα γράφονταν με -ει- (Λειβάδι), αλλά μεταγενέστερα διορθώθηκε σε γραφή με -ι- (Λιβάδι). Ίσως από την ομηρική λέξη «η λιβάς-της λιβάδος», που σημαίνει πηγή νερού. Οι δε Λειβαδιώτες, έγιναν Λιβαδιώτες, ή σε κάποιες περιοχές (π.χ. Ηράκλεια Σερρών) Λιβαδιάνοι - κατά το πρωτευουσιάνοι.

Α' ΦΑΣΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

Ο πρώτος οικιστικός πυρήνας του Λιβαδίου, ο οποίος αναπτύχθηκε γύρω από τον σημερινό ναό των Αγίων Αναργύρων (τέως ναός του Αγίου Νικολάου).

Από την παράδοση, γνωρίζουμε ότι η δημιουργία του πρώτου οικισμού, ανάγεται στον 11ο και 12ο αιώνα, στην περιοχή Χοροστάσι. Η περιοχή αυτή, έχει δύο χαρακτηριστικά, που ήταν καθοριστικά για την επιλογή της τοποθεσίας: Τη μορφολογία του εδάφους και την ύπαρξη πηγής νερού. Δίπλα στην πηγή αυτή, χτίστηκε η πρώτη εκκλησία του χωριού, ο Άγιος Νικόλαος, που χρονολογείται στο 1250-1300.

Ο ναός αυτός, μικρός σε χωρητικότητα πλέον, κατεδαφίστηκε και κτίστηκε το 1760 νέος μεγαλύτερος, που μετονομάστηκε σε Αγίων Αναργύρων.

Β' ΦΑΣΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

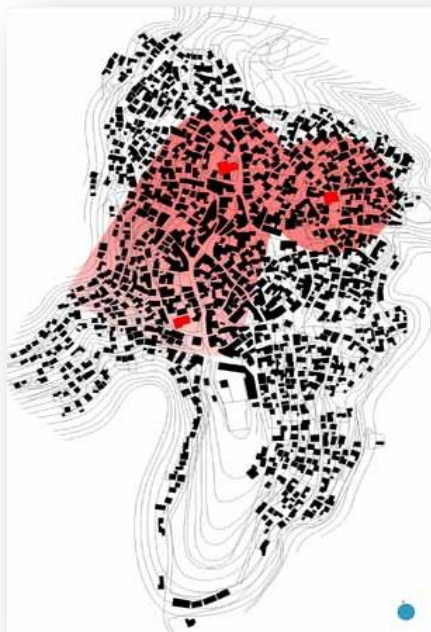

Ο δεύτερος οικιστικός πυρήνας του Λιβαδίου, ο οποίος αναπτύχθηκε γύρω από το ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (της Παναγίας, όπως την αποκαλούν οι κάτοικοι).

Στις αρχές του 16ου αιώνα, το χωριό είχε αναπτυχθεί αρκετά και υπήρχε ανάγκη για επέκταση. Ο φόβος για τους Τούρκους ήταν έντονος και οι άνθρωποι είχαν την ανάγκη να νοιώθουν ασφαλείς.

Έτσι, περίπου τον 16ο αιώνα, έχουμε τη δημιουργία της δεύτερης συνοικίας του οικισμού, παράλληλα με το κτίσιμο της εκκλησίας της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στο κέντρο του νέου πυρήνα. Η εκκλησία αυτή είναι η «μητρόπολη» του χωριού και διατηρείται σε καλή κατάσταση, ακόμη καλύτερη μετά την αποκάλυψη της δομικής πέτρας.

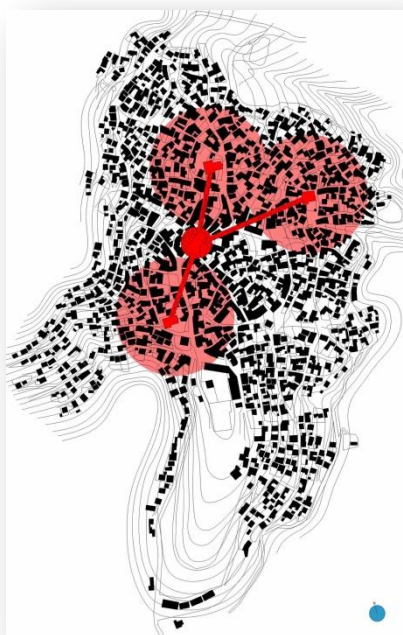
Γ' ΦΑΣΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

Ο τρίτος οικιστικός πυρήνας του Λιβαδίου, ο οποίος αναπτύχθηκε γύρω από το ναό του Αγίου Κωνσταντίνου.

Η τρίτη φάση εξέλιξης του οικισμού, ταυτίζεται και αυτή, με την νέα επέκταση του οικισμού, προς τα νότια, τον 17ο αιώνα. Την περίοδο αυτή, η Τουρκοκρατία είναι κυρίαρχη. Η επαγγελματική δραστηριότητα των πλουσιότερων κατοίκων του χωριού, είχε σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη της οικονομίας και την συσσώρευση πλούτου στο χωριό. Έχοντας αποσπάσει προνόμια από τους Τούρκους, απέκτησε μεγάλη ισχύ στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας. Έτσι, έχουμε την δημιουργία μια ταξικής διαστρωμάτωσης της κοινωνίας, που την αποτελούσαν η αριστοκρατική τάξη, των μεγαλεμπόρων και των μεγαλοτσιφλικάδων, η μεσοαστική τάξη, των μικρεμπόρων, επαγγελματιών και κυρατζήδων και η τρίτη τάξη, η λαϊκή, των κτηνοτροφών και των γεωργών.

Δ' ΦΑΣΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

Διάγραμμα αναφοράς της κοινωνικής ζωής, με εμφανή τον κεντρικό τόπο της Πλατείας ως συνδετικό κρίκο των τριών γειτονιών-ενοριών, οι οποίες είχαν ανάπτυξη τύπου κηλίδας λαδιού.

Όπως προαναφέρθηκε, η οικονομική άνεση των κατοίκων του χωριού, συνέβαλε στην ανάπτυξη της παιδείας. Παράλληλα, αναπτύσσονται τομείς, όπως η οικοτεχνία και το εμπόριο σε όλη την Ελλάδα. Έτσι, από τον 17^ο-18^ο αιώνα, έχουμε σχολείο που σταδιακά ενισχύεται από δωρεές. Οι καινούριες επαγγελματικές δραστηριότητες των κατοίκων, χωροθετούνται στις υπάρχουσες περιοχές, στο εσωτερικό τους όσο και στις παρυφές τους. Παράλληλα, υπήρξε μετακίνηση πληθυσμού από άλλα χωριά, λόγω της ανάπτυξης του χωριού. Η τέταρτη φάση της εξέλιξης του οικισμού χρονολογείται στον 18ο αιώνα, με την κορύφωση της ανάπτυξης να πραγματοποιείται στα μέσα του 19ου αιώνα.

Από τον 19ο αιώνα, γνωρίζουμε ότι υπήρξαν αξιόλογοι Λιβαδιώτες επιστήμονες και άνθρωποι των γραμμάτων, σε όλη την Ελλάδα. Επίσης, οι αρματολοί του Λιβαδίου μνημονεύονται συχνά, καθώς έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην επανάσταση του 1821, με πρωτεργάτη τον Φιλικό Ήρωα Γεωργάκη Ολύμπιο.

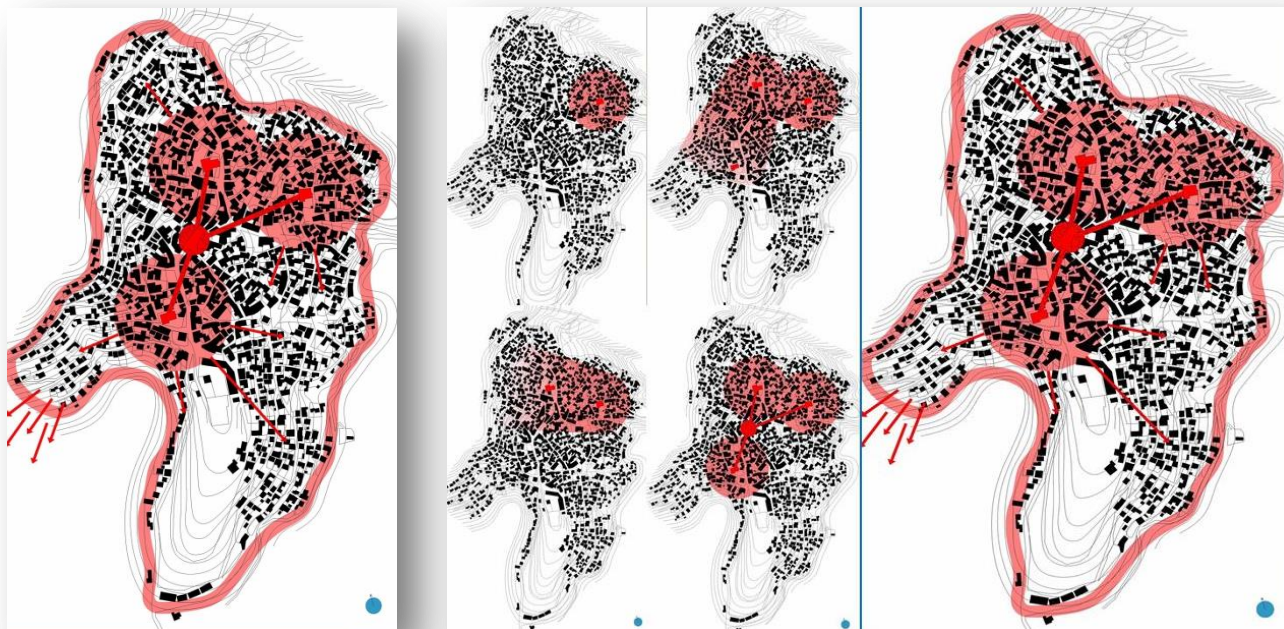
Την περίοδο αυτή, έχουμε τους τρεις πυρήνες με τις εκκλησίες τους, χωρίς όμως κάποιος από αυτούς να αποτελεί το κέντρο του οικισμού. Το Κέντρο είναι η πλατεία του χωριού, τόσο χωρικά όσο και λειτουργικά και αποτελεί τον κεντρικό συνδετικό κρίκο των τριών ενοριών του Λιβαδίου. Εκεί συγκεντρώνονται οι κύριες εμπορικές δραστηριότητες και η διοίκηση. Εκεί είναι φυτεμένος, δίπλα από την κεντρική βρύση, εδώ και 200 και πλέον χρόνια ο **υπεραιωνόβιος Πλάτανος**, αρχέγονο σύμβολο της τυπολογίας όλων των Βλαχοχωριών (πλην μεμονωμένων εξαιρέσεων στην Νότια Πίνδο, όπου προτιμήθηκε η καρποφόρος καρυδιά, ως πιο ωφελιμιστική επιλογή, ασχέτως αν την βάφτισαν πλάτανο).

Ο **Πλάτανος του Λιβαδίου** είναι το βασικό και κυρίαρχο τοπόσημο του χωριού. Η λειτουργική σχέση της κεντρικής πλατείας είναι ισοβαρής και ισοδύναμη ως προς τους τρεις πυρήνες.

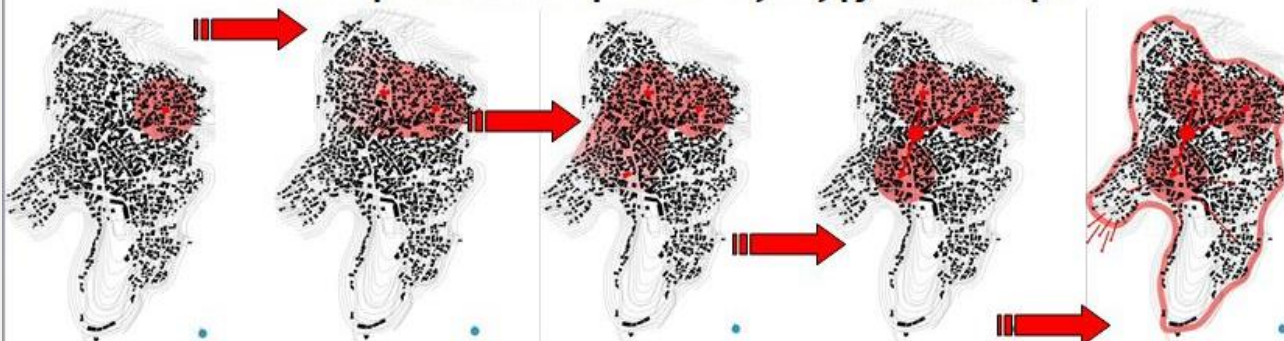
Ε' ΦΑΣΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

Το σημερινό περίγραμμα του οικισμού, όπου είναι εμφανείς οι τάσεις οικιστικής κατάληψης λόγω κορεσμού των αρχικών πυρήνων, πάντοτε στη βάση της προσαρμογής στο γεωφυσικό ανάγλυφο.

Συνοπτική απεικόνιση της διαχρονικής εξέλιξης του Λιβαδίου.

Συνοπτική εικόνα των φάσεων εξέλιξης του οικισμού

Ο οικισμός έφτασε στη σημερινή του μορφή περνώντας από πέντε φάσεις εξέλιξης. Τα μόνα δείγματα δομημένου χώρου που διατηρήθηκαν για πολλούς αιώνες, είναι οι ναοί, που αποτελούσαν τον πυρήνα κάθε περιοχής.

1^η φάση: 11ος και 12ος αιώνας, περιοχή Χοροστάσι. Ανέγερση ναού Αγ. Νικολάου 1250-1300

2^η φάση: 16ος αιώνας, ανέγερση εκκλησίας Κοίμησης της Θεοτόκου

3^η φάση: 17ος αιώνας, ανέγερση εκκλησίας του Αγ. Κωνσταντίνου

4^η φάση: 18ος και 19ος αιώνας. Η κεντρική πλατεία, αποτελεί το κέντρο και απέχει εξ ίσου από τους τρεις πυρήνες ανάπτυξης - τις τρεις εκκλησίες - και γύρω της συγκεντρώνονται όλες οι κεντρικές δραστηριότητες του χωριού.

5^η φάση: 1943 . Εμπρησμός του χωριού από τους Γερμανούς - δημιουργία ενός καινούργιου οικισμού.

Από τα τέλη του 19ου αιώνα, το χωριό αποδυναμώνεται συνεχώς, λόγω των συνεχών πολέμων. Έτσι, η αστική τάξη μετακινείται προς τις πόλεις και απομένουν στις αρχές του 20ου αιώνα, μόνο οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι. Ο πληθυσμός που άγγιζε τους 4.000, σταδιακά μειώνεται. Η άσχημη οικονομική κατάσταση των κατοίκων επιδεινώνεται συνεχώς και μέχρι το 1940, το μορφωτικό επίπεδο έχει πέσει δραματικά. Το 1943 έχουμε τον εμπρησμό του χωριού από τους Γερμανούς και η πέμπτη φάση εξέλιξης του χωριού οφείλεται στο γεγονός αυτό. Με το ποσοστό των αστέγων να πλησιάζει το 85%, οι κάτοικοι προσπαθούν να αποκαταστήσουν τις ζημιές για να αποκτήσουν μια καινούρια στέγη.

Έτσι, έχουμε την δημιουργία ενός καινούριου, ουσιαστικά, οικισμού, που είναι χτισμένος πάνω σε ένα παλαιότερο, τις περισσότερες φορές πάνω από τα προϋπάρχοντα και κατεστραμμένα σπίτια.

Παράλληλα, έχουμε την μετεγκατάσταση κατοίκων, σε περιοχές λιγότερο πυκνοδομημένες, στις παρυφές του οικισμού. Σήμερα, υπάρχει μεγάλη ανάγκη για επέκταση του οικισμού. Η καινούρια συνοικία θα βρίσκεται νοτιοδυτικά, σε πλαγιά με μικρή σχετικά κλίση.

Μόλις πριν 3 εβδομάδες (Σεπτέμβριος 2018) και χάρις στις ηράκλειες προσπάθειες του Λιβαδιώτη Προέδρου του Δ.Σ. Ελασσόνας Αντώνη Μπίσιμπα, υπογράφηκε η νέα σύμβαση με τεχνικό γραφείο για την μελέτη επέκτασης του οικισμού, η οποία καρκινοβατούσε επί 25 και πλέον χρόνια. Στο μεταξύ, αυτή η καθυστέρηση είχε ως αποτέλεσμα να έχουμε αυθαίρετη ανοικοδόμηση στο εσωτερικό του χωριού, τις περισσότερες φορές στη θέση παραδοσιακών κατοικιών και με κατάληψη αυλών.

Τα ανθρωπογενή μορφώματα, όπως οι οικισμοί, δηλαδή η συγκροτημένη, οργανωμένη και μαζική αφαίρεση του φυσικού χώρου σε κελύφη περίκλειστα, σε δοχεία ζωής κατά τον Άρη Κωνσταντινίδη, συγκροτούν το οικιστικό περιβάλλον, το οποίο αποτελεί τον χώρο, ο οποίος εξυπηρετεί την οργανωμένη διαβίωση των ανθρώπων.

Το οικιστικό περιβάλλον περιλαμβάνει τις μαρτυρίες της ατομικής και συλλογικής δράσης των ανθρώπων και στο βαθμό που το περιβάλλον αυτό εκφράζεται στο χώρο διαχρονικά επί αιώνες, αποτελεί τμήμα της ιστορίας ενός τόπου, εντάσσεται στην έννοια της παράδοσης, αποτελεί πολιτιστικό και πολιτισμικό στοιχείο μίας κοινωνίας και χρήζει φυσικά προστασίας.

Το οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης που εφαρμόστηκε, μετά τη λήξη του 2ου παγκοσμίου καθώς και του εμφυλίου πολέμου, επέφερε μία κατ' αρχήν ανατροπή της τότε υπάρχουσας σχετικά ισόρροπης πληθυσμιακής κατανομής στη χώρα μεταξύ αστικών κέντρων και περιφέρειας.

Η μετανάστευση, τόσο για πολιτικούς λόγους στην Ανατολική Ευρώπη, καθώς και η μεταγενέστερη, για οικονομικούς λόγους στη Δυτική Ευρώπη, αλλά κυρίως το φαινόμενο της αστυφιλίας που εμφανίστηκε ως ιστορικό αποτέλεσμα της ταραχώδους εικοσαετίας 1940-1960, είχε ως συνέπεια την ερήμωση της υπαίθρου και την έντονη αστικοποίηση των πόλεων, η οποία συνεχίζεται ακόμη και σήμερα, αφού στους οικονομικούς λόγους προσετέθη πλέον και η εγκατάλειψη της υπαίθρου από την κρατική μέριμνα, με την συνεπακόλουθη έλλειψη ή υπολειτουργία κάθε μορφής περιφερειακής κοινωνικής υποδομής.

Υπήρξαν και υπάρχουν ακόμη κάποιες φωτεινές εξαιρέσεις, όπου η ανθρωποροπή από τα χωριά της περιφέρειας προς τις πόλεις περιορίστηκε στο ελάχιστο, ή έστω οι ρυθμοί της ήταν και είναι πολύ αργοί. Μία από αυτές, τις ελάχιστες, είναι και το Λιβάδι του Ολύμπου, το οποίο σήμερα διατηρεί πληθυσμό περίπου 2.500 μόνιμων κατοίκων, στα 1.200 μ. υψόμετρο.

Οι κάτοικοι αυτοί, κατ' εμέ, είναι οι Ακρίτες των συνόρων μεταξύ Ουρανού κι Ολύμπου.

Το Λιβάδι, παρά το ότι δεν συνδέεται άμεσα με τους βασικούς εθνικούς οδικούς άξονες (για να το επισκεφθεί κάποιος, πρέπει να το επιδιώξει, βγαίνοντας από τον κόμβο της παλιάς Εθνικής Οδού Κατερίνης-Λαρίσης, διότι δεν θα το συναντήσει τυχαία), είναι μαζί με το Μέτσοβο Ιωαννίνων (το οποίο όμως είναι πάνω στην Εγνατία Οδό με ειδικό κόμβο εξόδου), οι μόνοι οικισμοί της επικράτειας, που σε υψόμετρο άνω των 1.000 μ. διατηρούν μόνιμο πληθυσμό άνω των 2.500 κατοίκων.

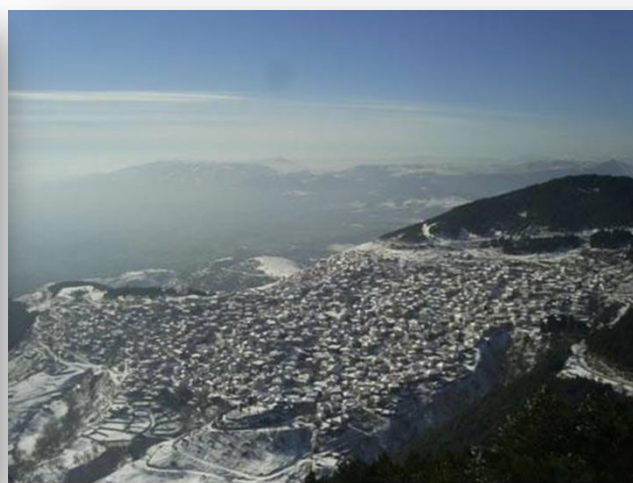
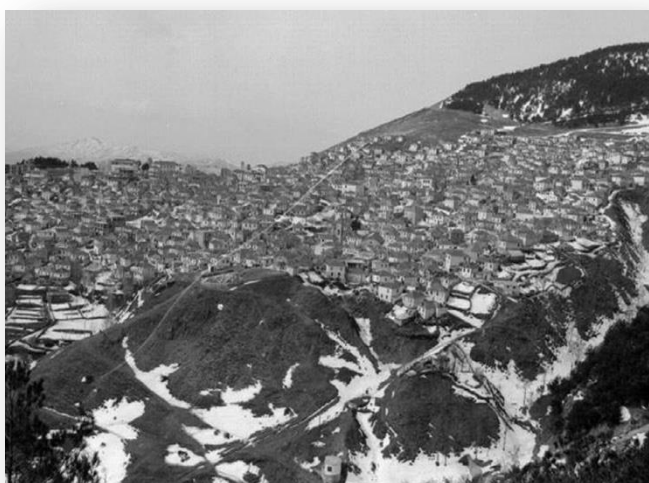
ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Χάρτης (πολεοδομικού και ιδιοκτησιακού χαρακτήρα) του Λιβαδίου του 1950, τον οποίο συνέταξε το τότε Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, αμέσως μετά την λήξη του εμφυλίου πολέμου, εξαιρετικής για την εποχή ακρίβειας, με στοιχεία ακόμη και κτηματολογικά.

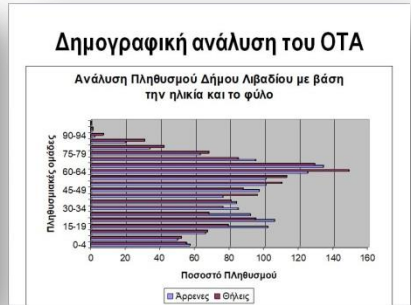
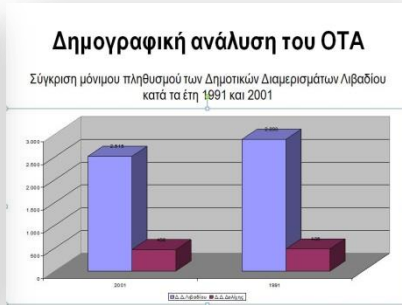
Δυστυχώς, οι πολιτικές συγκυρίες της εποχής και οι τοπικές μικροπολιτικές σκοπιμότητες που επικράτησαν, έκαναν μη χρηστή χρήση (και σε κάποιες περιπτώσεις ανοίκεια χρήση) του πολύτιμου αυτού εργαλείου ανάπτυξης, πάντοτε εις βάρος του δημόσιου χώρου και όχι μόνον.

Φωτογραφική απεικόνιση του Λιβαδίου την 10ετία το 1960 - Η ορεινή Σαντορίνη μας

ΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ

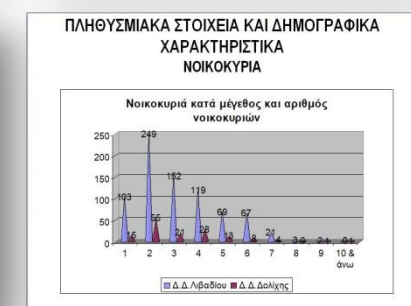
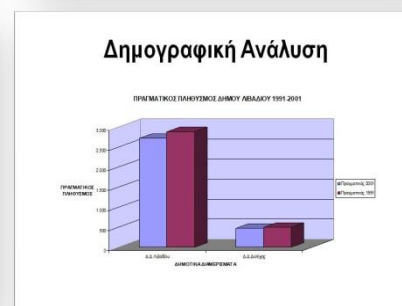
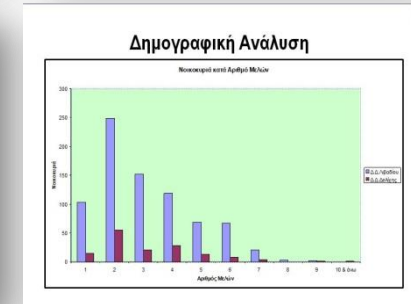
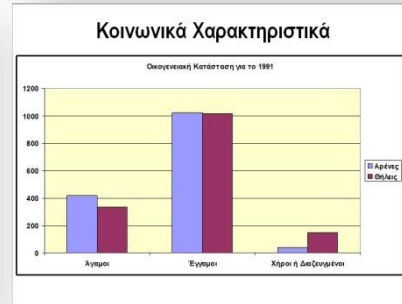
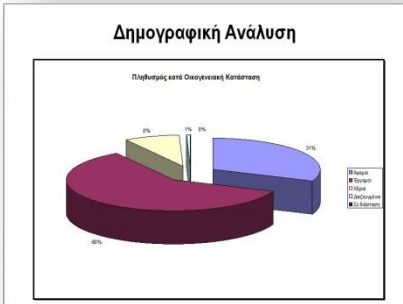
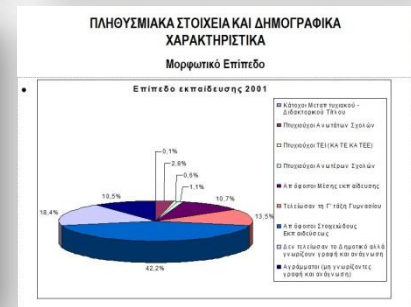
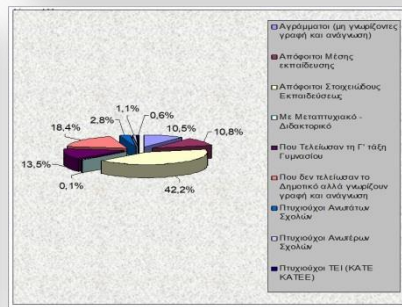
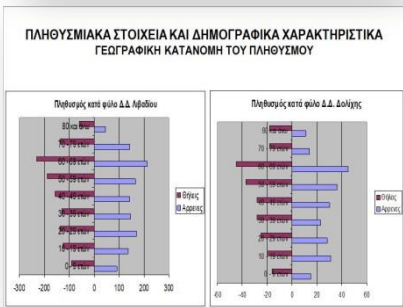
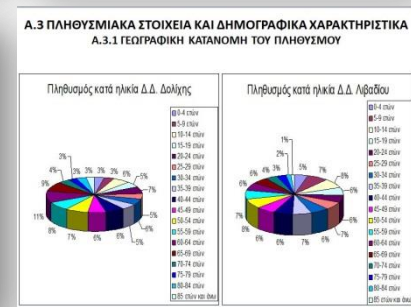
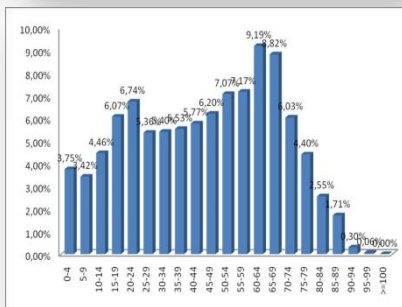
(συνοπτικά στατιστικά στοιχεία των δομικών του χαρακτηριστικών σε πίνακες)
 Δημογραφία, απασχόληση, κοινωνικά χαρακτηριστικά, κτιριακό δυναμικό κλπ.
 Στοιχεία ΕΣΥΕ 1991-2001 / Έρευνα ομάδας ΑΠΘ 2006-2009

Πιν. Α.3.3 - Απογραφή Πληθυσμού 2001 - Μόνιμος Πληθυσμός κατά φύλο & 5ετες ομάδες ηλικιακών

Ηλικιακή Ομάδα	Συνολικά	Άρρενες	Θήλες
0-4	112	57	55
5-9	102	52	50
10-14	133	65	68
15-19	161	82	79
20-24	201	106	95
25-29	160	82	78
30-34	161	82	79
35-39	165	84	81
40-44	172	78	94
45-49	185	97	88
50-54	211	101	110
55-59	244	121	123
60-64	274	135	139
65-69	263	134	129
70-74	160	80	80
75-79	131	62	69
80-84	76	34	42
85-89	61	29	32
90-94	9	7	2
95-99	2	1	1
>=100	0	0	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Ανάλυση της δημογραφικής εξέλιξης του πληθυσμού από τον 20^ο αιώνα έως το 2011

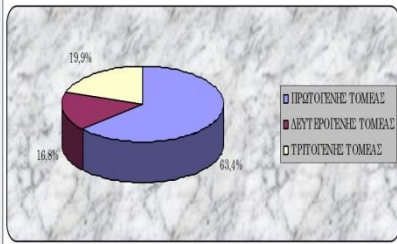

Η πρώτη απογραφή στο Λιβάδι γίνεται το 1904 όπου ο πληθυσμός τότε ήταν 3.480 κάτοικοι. Μετά γαυαμένη απογραφή το 1920 και ο πληθυσμός από τότε μέχρι σήμερα στον οικισμό του Λιβαδίου έχει ως εξής:

ΕΤΟΣ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ	Διαφορά	%
1904	3.480		
1920	2.385	-1.095	-31,47%
1929	2.388	3	0,13%
1940	3.200	812	34,00%
1951	3.162	-38	-1,19%
1961	3.457	295	9,33%
1971	3.294	-163	-4,72%
1981	3.164	-130	-3,95%
1991	2.882	-282	-8,91%
2001	2.714	-168	-5,83%
2011	2.662	-52	-1,92%

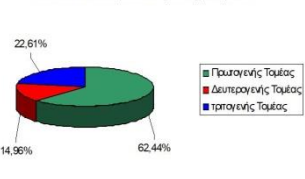
Δημογραφική Ανάλυση

ΕΤΟΣ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ	Διαφορά	%
1904	3.480		
1920	2.385	-1.095	-31,47%
1929	2.388	3	0,13%
1940	3.200	812	34,00%
1951	3.162	-38	-1,19%
1961	3.457	295	9,33%
1971	3.294	-163	-4,72%
1981	3.164	-130	-3,95%
1991	2.882	-282	-8,91%
2001	2.714	-168	-5,83%
2011	2.662	-52	-1,92%

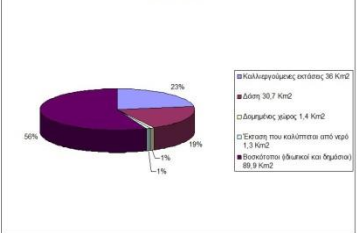

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ Οικονομικά Στοιχεία

Κλάδοι Οικονομικών Δραστηριοτήτων

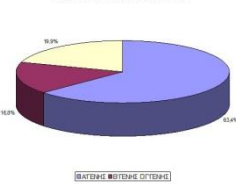
ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

Διάγραμμα απεικόνισης χρήσεων γης Δ. Λιβαδίου ΠΗΓΗ:Ε.Σ.Υ.Ε. 1991

Παραγωγικό σύστημα

Ποσοστά Απασχόλησης των κατοίκων του Δήμου Λιβαδίου ανά τομέα Πρωτογενούς, Δευτερογενούς και Τριτογενούς τομέα με την απογραφή της Ε.Σ.Υ.Ε. το 1991.

Οικονομικά Χαρακτηριστικά

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

Δήμος/Κοινότητα	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	ΑΝΕΡΓΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΗ ΕΝΕΡΓΟΙ	ΑΝΕΡΓΙΑ
Δήμος Λιβαδίου						
Δολίχης	495	255	2	257	239	0,78%
Δ.Δ. Λιβαδίου	2882	851	67	918	1964	7,30%
ΣΥΝΟΛΟ	3379	1106	69	1175	2203	5,80 %

Πηγή: Πίνακας Ε.Σ.Υ.Ε., 1991

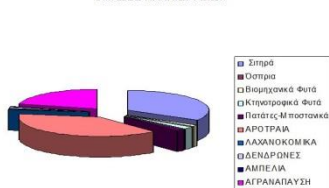
Οικονομικά Χαρακτηριστικά

Απασχολούμενοι κατά τομέα παραγωγής και Δημοτικό Διαμέρισμα

Δήμος/Κοινότητα	Σύνολο	Πρωτογενής τομέας	%	Δευτερογενής τομέας	%	Τριτογενής τομέας	%	Μη ενεργά άτομα	%
Δ.Δ. Δολίχης	297	232	78,27	3	1,01	16	5,33	6	2,01
Δ.Δ. Λιβαδίου	1.483	469	31,64	188	12,68	208	14,04	604	41,00
ΣΥΝΟΛΟ	1780	601	33,76	191	10,73	324	18,20	604	33,91

Οικονομικά Χαρακτηριστικά

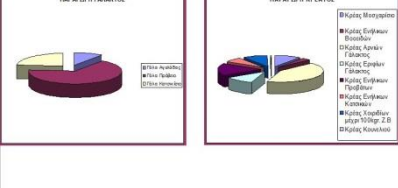
ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΛΙΕΡΓΕΙΩΝ

Οικονομικά Χαρακτηριστικά

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ

Υποδομές

- Τηλεπικοινωνίες
- Ο δήμος Λιβαδίου εξυπηρετείται από το φυσικό κέντρο Ελασσόνας και διαθέτει ένα τερματικό κέντρο

Διαμετακίνηση	Αριθμός τηλεπικοινωνιακών συνδέσεων	Παθητικές	Αριθμός τηλεπικοινωνιακών συνδέσεων	Μέσος όρος συνδέσεων ανά 1000 κάτοικοι
ΔΗΜΟΣ ΛΙΒΑΔΙΟΥ	863	3.378	255	43,9
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΣΑΣ	117.038	279.812	432	74,4
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	329.948	734.845	449	77,3
ΕΛΛΑΔΑ	8.941.002	19.259.969	581	100

Υποδομές

- Ηλεκτρική Ενέργεια
- Ο δήμος Λιβαδίου τροφοδοτείται μέσω του υποσταθμίου της Γαλανόβρυσης με τάση 150 kVolt.

Παραγωγή	ΚΑΠΟΔΟΧΕΙΣΤΡΑΦΙΚΟΣ ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΛΙΒΑΔΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΡΙΣΣΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΤΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ
ΛΙΒΑΔΙΟΥ	192	32	4	18	6	3	278		
ΣΥΝΟΛΟ	1.920	348	48	216	72	36	1.920		

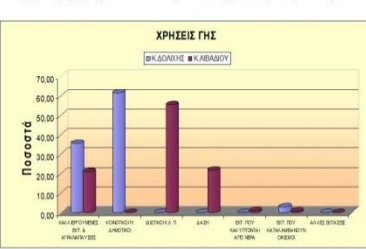
ΓΕΝΙΚΑ ΓΕΩΦΥΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ- ΓΕΩΛΟΓΙΑ, ΥΔΡΟΛΟΓΙΑ, ΚΛΙΜΑ ΚΤΛ.

- Το κλίμα της περιοχής είναι ψυχρό και ξερό
- Οι άνεμοι είναι ψυχροί
- Θερμοκρασίες περιοχής: πολύ χαμηλές σε χειμερινούς και σε καλοκαιρινούς μήνες. Μεγιστες θερμοκρασίες για τους μήνες Δεκέμβριο - Φεβρουάριο ήταν 3-5 °C, ενώ για τους καλοκαιρινούς μήνες Ιούνιο - Αύγουστο κυμαίνονταν από 21-23 °C
- Όσον αφορά τις βροχοπτώσεις και την κατανομή τους κατά τη διάρκεια του χρόνου χαρακτηρίζεται υγρό

Τιμές του ύψους βροχής ανά μήνα

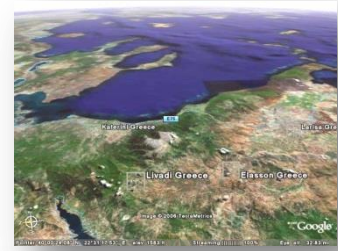
Μήνας	Υψόμετρο βροχής (mm)
Ιανουάριος	38,0
Φεβρουάριος	17,4
Μάρτιος	24,4
Απρίλιος	128,0
Μάιος	23,8
Ιούνιος	3,4
Ιούλιος	15,7
Αύγουστος	4,3
Σεπτέμβριος	146,4
Οκτώβριος	13,7
Νοέμβριος	22,5
Δεκέμβριος	18,6

ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ - ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

*Τα στοιχεία αυτά, είναι προϊόντα συλλογής και επεξεργασίας από ερευνητικές φοιτητικές ομάδες της Πολυτεχνικής Σχολής του Α.Π.Θ. κατά την 5ετία 2006-2010, υπό την επίβλεψη του γράφοντος. Ο αναλυτικός σχολιασμός δεν είναι εφικτός, παρά το ενδιαφέρον που παρουσιάζει, λόγω σεβασμού προς την οικονομία του χώρου του τεύχους των πρακτικών. Εξ άλλου, αυτό θα απαιτούσε μία ολόκληρη ειδική θεματική ημερίδα.

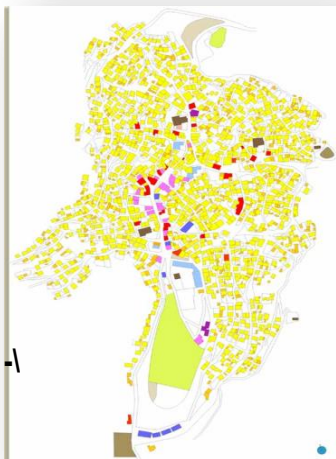
ΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΩΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

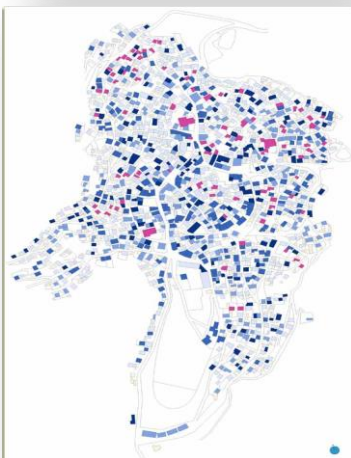
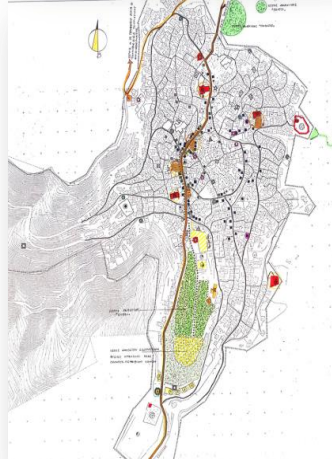
Χάρτης του Λιβαδίου του 1950, τον οποίο συνέταξε το Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, αμέσως μετά την λήξη του εμφυλίου πολέμου, εξαιρετικής για την εποχή ακρίβειας, με στοιχεία κτηματολογίου

Χάρτης του Λιβαδίου, όπου εμφανίζονται τα κενά και τα πλήρη του οικισμού

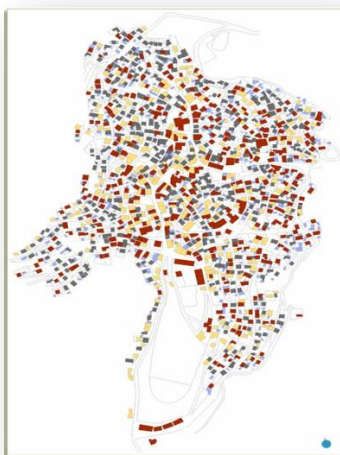
Χάρτης Χρήσεων γης

Χρονολογία κατασκευής κτιρίων

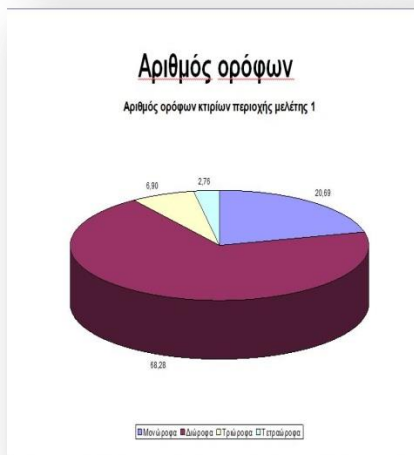
Κτίρια που δομήθηκαν μετά το 1957

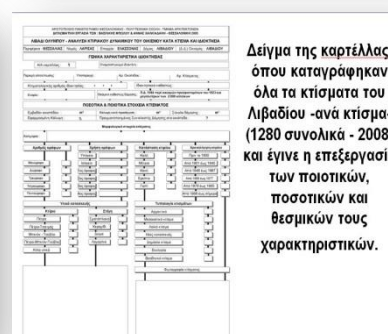
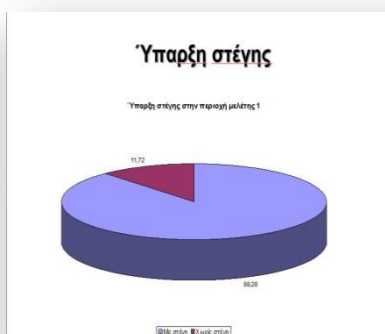
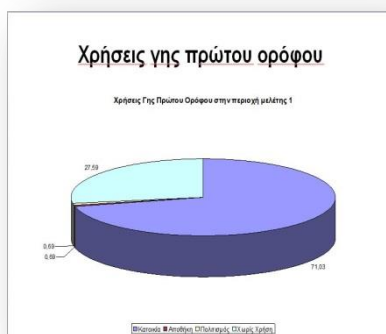
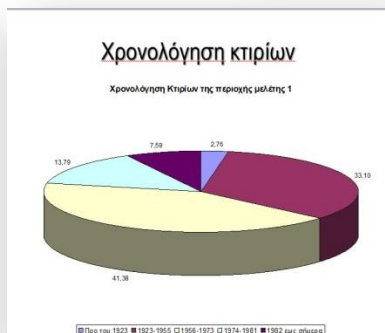
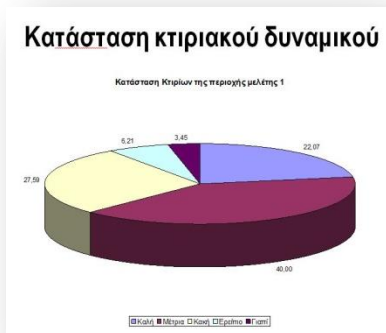
Χάρτης με τα στοιχεία επικάλυψης των κτιρίων (στέγες από πέτρα, από κεραμίδι, δώματα κλπ.)

Ύψος κτιρίων (αριθμός ορόφων)

Σημειώνεται ότι το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος είναι 7,50 μ. + την στέγη

Χρονολογία κατασκευής κτιρίων

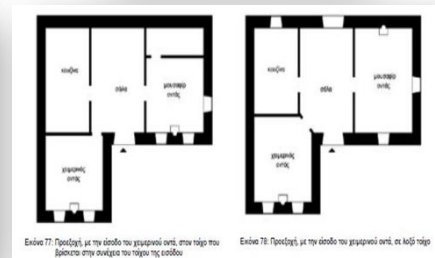
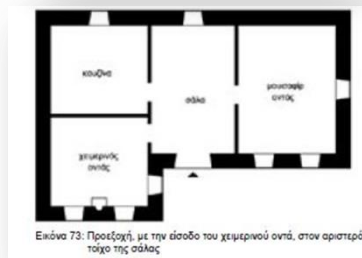
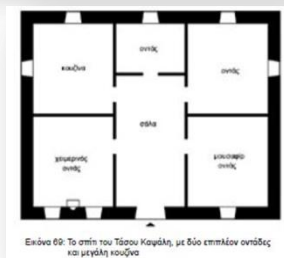
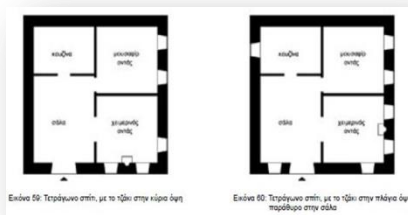

Κατάσταση κτιρίων

Αριθμός ορόφων

ΚΤΙΡΙΑΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑ - ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ 1. - ΧΩΡΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η παράδοση, οι ενθυμήσεις σε εκκλησιαστικά βιβλία και κάποια ιστορικά στοιχεία στηρίζουν την άποψη ότι τα ναρθηκοδιδασκαλία πρέπει να υπήρχαν και πριν το 1700 στο χωριό

- Το πρώτο σχολείο στο Λιβάδι είναι το σχολείο των Κοινών Γραμμάτων, στους Αγ. Αναργύρους, και η λειτουργία του αναφέρεται στο 1768.
- Το 1781 ιδρύθηκε το Ανώτερο Σχολείο από τον Άνθιμο Ολυμπιώτη
- Το 1855 κτίστηκε το παρθενγωγείο Λιβαδίου από τον επίσκοπο Αγαθάγγελο
- Το 1934 ξεκινάει η ανοικοδόμηση του Α' Σχολείου, στη θέση του παλιού νεκροταφείου του Αγ. Αθανασίου.
- Το 1943 καίγεται το σχολείο από τους Γερμανούς και το Α' Σχολείο στο Κιόσκι κρίνεται ακατάλληλο.
- Το 1952 αποπερατώνεται το Α' Δημοτικό στο Κιόσκι, ενώ λίγο αργότερα δημιουργείται και το Β' Δημοτικό, στην αρχή του δρόμου προς τους Αγίους Αναργύρους.
- Το 1966 οικοδομήθηκε το Ζάννειο Μορφωτικό Κέντρο, το οποίο λειτουργεί ως σχολικό κτίριο
- Από το 1984 λειτουργεί Λύκειο στο ισόγειο-ημιυπόγειο του Ζαννείου Μορφωτικού Κέντρου
- Στις αρχές της 10ετίας του 2000, κτίζεται νέα δομή, ενώνοντας το κενό μεταξύ του Α' Δημοτικού και του Ζαννείου, όπου στεγάζεται το Γυμνάσιο, αποδίδοντας έτσι τον χώρο του Ζαννείου στο Λύκειο.
- Το 2014, το κτίριο του Β' Δημοτικού, το οποίο στο μεταξύ δεν λειτουργούσε πλέον λόγω περικλοπών και συγχώνευσης με το Α' Δημοτικό, που έγινε 9τάξιο, διαθέτει τις αίθουσές του στο ισόγειο μεν για Νηπιγωγείο, στον δε 1^ο όροφο για την Δημοτική Βιβλιοθήκη.

Α' ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΖΑΝΝΕΙΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ - ΛΥΚΕΙΟ & ΠΡ. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

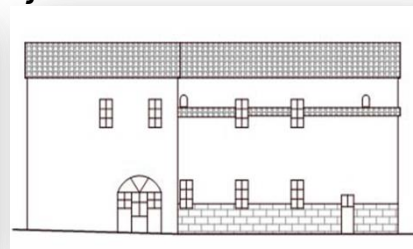
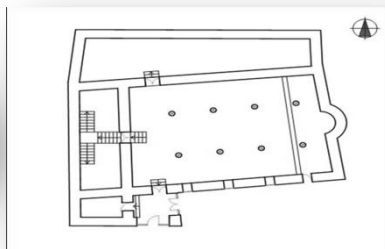
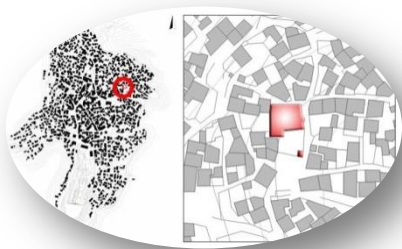

Πρ. ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ - Νυν ΕΔΡΑ ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

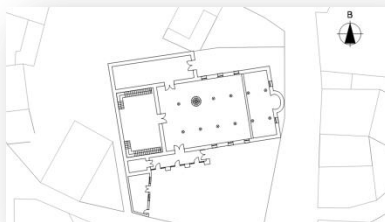

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ 2. - ΧΩΡΟΙ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

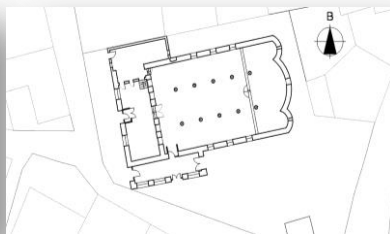
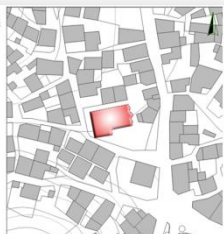
ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - Ενοριακός

ΝΑΟΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (ΠΑΝΑΓΙΑΣ) - Ενοριακός

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ - Ενοριακός

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ – 1400μ. υψόμετρο

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ

Το συγκρότημα της Μονής Αγίας Τριάδας, με την θαυμάσια τοξωτή κιονοστοιχία από λαξευτούς πέτρινους σφονδύλους, έργο της 10ετίας του 1740. Αιώνια της η μνήμη. Το 2000 δωρίθηκε ευγενώς από ειδικούς επιστήμονες αναστηλωτές στον τότε δεσπότη και στην Εφορία του Υπ.Πολ. η μελέτη αποκατάστασης του συνόλου, αξίας 12.000.000 δρχ.

Η κατεδάφιση μέσα στην νύχτα, ενός μνημείου 3 αιώνων (2004), παρά την προστασία του με ΦΕΚ και από τον αρχαιολογικό νόμο, με αυθαίρετη και παράνομη πρωτοβουλία του τότε δεσπότη Ελασσώνος, ο οποίος το έκρινε σαν παλαιζούρα. Μάλλον ο καημένος ο Μακρυγιάννης έκανε λάθος όταν είπε: «Γι' αυτές τις πέτρες πολεμήσαμε»

Η «μοντέρνα» πλέον και «αποστειρωμένη» Αγία Τριάδα, από μπετόν και χωρίς την τοξωτή κιονοστοιχία, αυθαίρετη δεσποτική ανάληψη της καταστροφής 3 αιώνων ιστορίας. Δείγμα του πώς αντιλαμβάνονται κάποιοι ταγοί του ιερατείου, υπεράνω των νόμων του κράτους, την πολιτιστική και μνημειακή παράδοση της δόλιας πατρίδας μας.

Τα στοιχεία που παρατίθενται, είναι προϊόντα ερευνητικών και διπλωματικών φοιτητικών εργασιών, που εκπονήθηκαν υπό την επίβλεψη του γράφοντος, στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων της Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ.

Ο νεόκοπος ναός του Αγίου Αθανασίου στο Κιάσκι, αχρείαστη δωρεά, 100 μ. από τον ιστορικό ενοριακό ναό του Αγίου Κωνσταντίνου, δεν αξιολογείται, διότι αποτελεί λειτουργικό και χωρικό θόρυβο.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ 3. – ΜΟΥΣΕΙΑΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΑΚΗ ΟΛΥΜΠΙΟΥ

Η πρόταση για την οργάνωση του Λαογραφικού Μουσείου Λιβαδίου, είναι προϊόν της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας του αρχαιολόγου Βασίλη Ζαϊρέ, ο οποίος την εκπόνησε στο Μεταπτυχιακό Διατμηματικό Πρόγραμμα «Προστασία Συντήρηση και Αποκατάσταση Μνημείων Πολιτισμού» της Πολυτεχνικής Σχολής ΑΠΘ, υπό την ευθύνη του Τμ. Αρχιτεκτόνων.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ 4. – ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ & ΑΝΑΛΟΓΕΣ ΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ (για παιδιά και μεγάλους)

Το ιδρυτικό ΦΕΚ του 1963, όταν θεσπίστηκε η Δημοτική Βιβλιοθήκη Λιβαδίου, η οποία δεν λειτουργήσε μέχρι το 2013. Το 2014 οργανώθηκε σε κατάλληλους χώρους του πρώην Β' Δημοτικού συστηματικά.

Η κάτση του 1ου ορόφου του πρώην 2ου Δημοτικού Σχολείου, που επιλέχθηκε για την δημιουργία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης – 2014.

ΤΟ ΖΑΝΝΕΙΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Το Ζάννειο Μορφωτικό Κέντρο, είναι δωρεά της οικογένειας Ζάννα και κτίστηκε το 1965-66, ως πολιτιστικό κέντρο, με χώρο θεάτρου και συνεδρίων. Το ελληνικό κράτος δεν διέθεσε κονδύλια για την κατασκευή Γυμνασίου και λειτουργήσε αναγκαστικά ως σχολική στέγη, ώστε τα τότε 300 παιδιά του χωριού να μην πηγαينوέρχονται καθημερινά στην Ελασσόνα για να μορφωθούν.

ΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ (ΑΡΧΑΙΑ ΑΖΩΡΟΣ & ΚΑΣΤΡΙ)

Στην ευρύτερη περιοχή του Λιβαδίου, βρέθηκαν σπουδαία ευρήματα παλαιοχριστιανικών εκκλησιών εντυπωσιακού μεγέθους, με θαυμάσια ψηφιδωτά, χάρις στην αρχαιολογική σκαπάνη των αρχαιολόγων Σ. Κουγιουμτζόγλου & Λ. Δεριζιώτη

Τέμπλα εκκλησιών & ιερές εικόνες (δωρεές οικογενειών-18^{ος} αιώνας)

ΤΟ ΑΛΣΟΣ ΓΚΟΤΖΑΜΑΝΗ (ΚΙΟΣΚΙ), Ο ΜΕΓΑΣ ΠΝΕΥΜΟΝΑΣ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗΣ

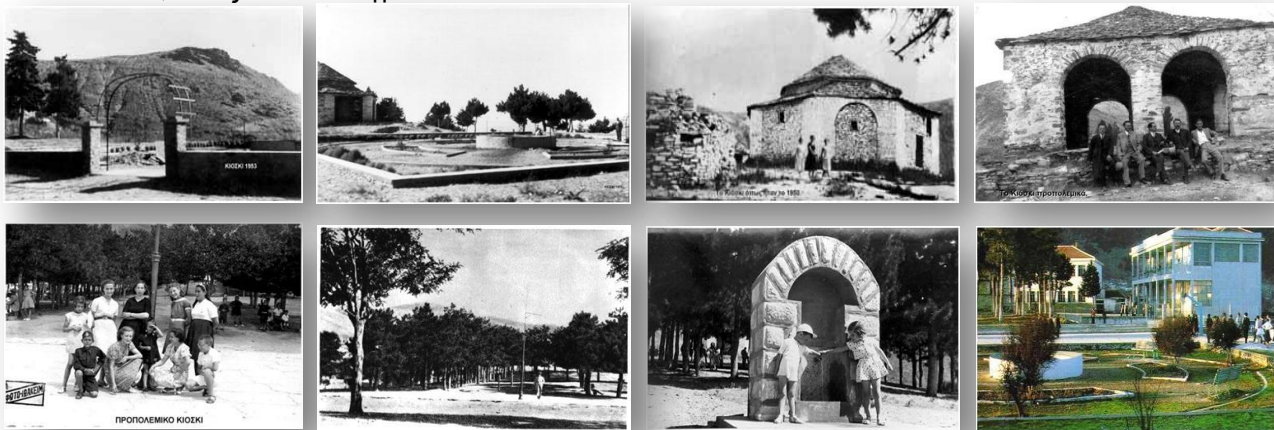
Ο δάσκαλος Κωνσταντίνος Γκοτζαμάνης, άνθρωπος έξυπνος, διορατικός και οραματιστής, στη χρονική περίοδο 1910-15, μαζί με τους μαθητές του σχολείου περιέφραξε τον σημερινό χώρο του Κιοσκίου και τον φύτεψε με πεύκα και έλατα. Ο Κ. Γκοτζαμάνης δεν περιορίστηκε μόνο στη δενδροφύτευση και στην περίφραξη, αλλά φρόντισε και τη φύλαξη, διότι υπήρξε μεγάλη αντίδραση από τους γύρω από αυτόν το χώρο Λιβαδιώτες. Στο σημείο αυτό βοσκούσαν τα γιδοπρόβατα και άλλα ζώα. Μετά από πολλές προσπάθειες και αφού έπεισε τη δημογεροντία, αλλά και πολλούς από κείνους που αντιδρούσαν, κατάφερε να παγιώσει την κατάσταση.

Τα πράγματα έγιναν ευκολότερα το 1912, όταν μετά την απελευθέρωση έγινε δήμαρχος ο γιατρός Ιωάννης Σακελλαρόπουλος, ένας εξαιρετος και προοδευτικός άνθρωπος. Με την πάροδο του χρόνου το Κιόσκι (ή καλύτερα Άλσος Γκοτζαμάνη

όπως ονομάζεται επίσημα), έγινε αποδεκτό από όλους τους Λιβαδιώτες, οι οποίοι το αγάπησαν, το χαίρονται ως τον χώρο του καθημερινού τους περίπατου, ως το σημείο όπου ξεθλώνει το κουρασμένο από την καθημερινή βιοπάλη βλέμμα τους, ως το αγαπημένο τους ορεινό καταπράσινο ακρωτήριο. Το Κιόσκι (με μέγεθος περίπου το 1/7 του όλου αστικού χώρου), αποτελεί τον πνεύμονα και ταυτόχρονα τη μεγαλύτερη ενιαία ποσότητα αστικής δημοτικής γης του οικισμού. Δεν είναι λοιπόν καθόλου τυχαίο που έγινε, ανά τις δεκαετίες, ο αποδέκτης όλων ή των περισσότερων κοινοχρήστων και κοινωφελών εγκαταστάσεων του. Επειδή δε η προγραμματική απουσία του κράτους ήταν ανέκαθεν παροιμιώδης, υποκαταστάθηκε από τις αποσπασματικές πρωτοβουλίες των εκάστοτε διοικήσεων της τότε Κοινότητας και νυν Δήμου, των κατοίκων και των απανταχού πατριωτών, οι οποίοι κατά περίπτωση λειτούργησαν ως πολεοδόμοι, αρχιτέκτονες, γεωπόνοι, ναοδόμοι, ξενοδόχοι ή χωροτάκτες-αναπτυξιολόγοι. Είναι χαρακτηριστικό το ότι η κοινωνική υποδομή του Λιβαδίου, όπως εκφράζεται στο Κιόσκι, είναι κατά κόρον προϊόν δωρεών των ευεργετών του χωριού, ο καθένας από τους οποίους, κατά τα υποκειμενικά του ιδεολογικά πρότυπα, μετουσίωσε χωρικά τη δωρεά του σε δημόσιο κτίριο, σε εκκλησία, ή σε διαμορφώσεις τοπίου.

Παλαιότερα, περί τα 60 ή 70 χρόνια πριν, υπήρχαν στο Κιόσκι, εκτός από το ένα νεκροταφείο του χωριού με το εκκλησάκι του Αγίου Αθανασίου, οι στοιχειώδεις αλλά απαραίτητες υποδομές αναψυχής και κάποια συμβολικά στοιχεία της εποχής. Μάλιστα υπήρχαν εντυπωσιακές γιά την εποχή μορφές, όπως το οκταγωνικό κτίσμα, που το σχήμα του κατ' εμέ θυμίζει το μοντέλο της Ροτόντας στην Θεσσαλονίκη και ο μεταλλικός στύλος (εκεί θαρρώ πως γινόταν το γαϊτανάκι) με στοιχεία αρτ-νουβώ (art nouveau) που οριοθετούσε το τελικό πλατώ, όπως τότε κατέληγε το Κιόσκι.

Όλες αυτές οι εγκαταστάσεις και σύμβολα είναι πλέον κατεστραμμένες από τον χρόνο και τους ανθρώπους. Ο τότε αυθόρμητος σχεδιασμός του χώρου, κατά περίπτωση και συγκυρία, ήταν είτε σοφός είτε και αυτοκαταστροφικός ακόμη. Είχε ωστόσο το άλλοθι της επιστημονικής άγνοιας και αποτύπωνε μία γνήσια, τρυφερή, λαϊκή και ναΐφ άποψη περί αισθητικής.

Πριν 12 χρόνια περίπου, έγινε η ανάπλαση ενός μεγάλου μέρους του Άλσους (περίπου το ¼ του συνόλου), με συζητήσιμα αποτελέσματα. Η παρέμβαση δεν αφορούσε στην λεγόμενη από τον γράφοντα «Φαλάκρα», την απόληξη δηλαδή του άλσους, η οποία δημιουργήθηκε επί χούντας, ξυρίζοντας όλον τον χώρο για την δημιουργία δήθεν ελικοδρομίου, για να προσγειώνονται οι ένστολοι «μεγαλοεπισκέπτες» και η οποία παρέμεινε έτσι επί 55 χρόνια, σαν δήθεν υπαίθριος αμφιθεατρικός χώρος. Δόθηκε μεν ένα «μοντέρνο» ύφος, αλλά απομάκρυνε το ιστορικό σιντριβάνι, ενώ όντως προέβαλε περισσότερο τον ανδριάντα του Ήρωα Γεωργάκη Ολυμπίου και δημιούργησε κάποιες σωστές γωνίες ανάπαυσης. Ωστόσο κρίνεται για κάποιες ατυχείς επιλογές, όπως τα αμφιλεγόμενα φθαρτά σκληρά υλικά, αλλά κυρίως τα στοιχεία του αστικού διακόσμου, όπως το ανιστόρητο «ψευδοάγαλμα των Νηρηίδων», ένα κατασκευάσμα-επιτομή ενός υπερφίαλου σε υπερθετικό βαθμό συμβόλου, λες και το Λιβάδι είναι παραθαλάσσιος οικισμός.

Ωστόσο το Κιόσκι, το ορεινό αυτό ακρωτήριο, είναι η απόλαυση των αισθήσεων, ντόπιων και «γκαγκάνων».

Ο ΗΡΩΑΣ ΦΙΛΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ (1772-1821)

Για το γέννημα-θρέμμα του Λιβαδίου, τον Γεωργάκη Ολύμπιο, του οποίου ο ανδριάντας δεσπόζει στο Κιόσκι και αποτελεί μέγα τοπόσημο και σημείο αναφοράς του χώρου, δεν χρειάζονται ιδιαίτερα σχόλια. Η ιστορία τον έχει καταξιώσει στις καρδιές όλων των ελλήνων.

Ο αείμνηστος Δάσκαλος και Παιδαγωγός Χρίστος Τσολάκης έγραφε για τον Ήρωα:

«Καθ' εαυτήν η πράξη της θυσίας του Γεωργάκη ήταν ποιητική. Η ζωή του με τους αδιάκοπους αγώνες του ήταν ένα έπος. Εποποιία ήταν και η ελεύθερη ψυχή του. Και ούτε μπορούσε να γίνει διαφορετικά, γιατί ο Γεωργάκης ήταν γιος των Ολύμπιων θεών και των Πιερίδων Μουσών. Δεν ονομάστηκε από την ιστορία τυχαία Ολύμπιος. Ένωθε μέσα του ότι ήταν θεματοφύλακας, φρουρός και κληρονόμος νόμων «δι' αιθέρα ουρανίαν τεκνωθέντων ων Όλυμπος πατήρ μόνος», λέει ο αρχαίος τραγικός μας, ο Σοφοκλής. Νόμων που είχαν χυδαία καταλυθεί και ευτελιστεί από τον ανατολίτη βάρβαρο δυνάστη. Δεν σκλαβώθηκε απλώς η Ελλάδα. Με το πέσιμο του ελληνισμού καταλύθηκαν αιώνιοι νόμοι απαράβατοι και από θεούς και από ανθρώπους. Νόμοι που τεκνώθηκαν-γεννήθηκαν εδώ στα δικά μας τα βουνά. Τους γέννησε το ζευγάρι του Δία με τη μητέρα των Μουσών, τη Μνημοσύνη. Με άλλα λόγια, η σωματική ρώμη και η πνευματική αλκή του πατέρα των θεών και των ανθρώπων έσμιξε με την ομορφιά και την αρμονία της χαριτωμένης Μνημοσύνης στη μακεδονική γη του Ολύμπου και των Πιερίων και γένησαν μίαν εποχή νέου πολιτισμού στον κόσμο».

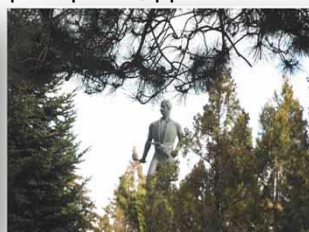
Ο ανδριάντας, μετά από διαγωνισμό του 1958 που κέρδισε ο γλύπτης Γιάννης Κανακάκης, τοποθετήθηκε στο Κιόσκι και τα αποκαλυπτήριά του έγιναν το 1964-5. Στον διαγωνισμό, έλαβε μέρος και ο διάσημος γλύπτης Φιλόλαος Τλούπας. Το εκμαγείο του Γεωργάκη Ολυμπίου, βρίσκεται στο ατελιέ του στο Παρίσι.

Ο ανδριάντας στο Κιόσκι

Αποκαλυπτήρια - 1964

Τοπόσημο δεσπόζον

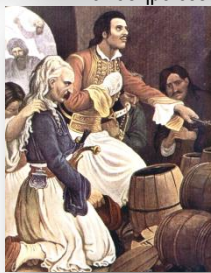
Τοπόσημο χιονισμένο

Το εκμαγείο του Γεωργάκη Ολυμπίου στο ατελιέ του Φιλόλαου στο Παρίσι

Ο ήρωας σε δύο εκδοχές γλυπτικής απόδοσης

Η θυσία στην Μονή του Σέκου

Η ΧΑΡΜΟΥΛΥΠΗ

Η ιστορική ακτινογραφία του οικισμού, όπως παρουσιάστηκε μέχρι τώρα, ανέδειξε την διαχρονική εξέλιξη του οικισμού, τα κοινωνικά του χαρακτηριστικά και τις ανθρώπινες παρεμβάσεις που μετασχημάτισαν τον χώρο του Λιβαδίου έως σήμερα. Το Λιβάδι δεν είναι ένας «άδειος» πληθυσμιακά χώρος, μία μορφή «χειμερινής νεκρόπολης» και «θερινής παραθέρισης», όπως κατά κόρον συμβαίνει στα Βλαχοχώρια πλην Μετσόβου. Είναι προφανές ότι ο οικισμός υπέστη και υφίσταται την καθημερινή φθορά των 2.500+ μονίμων κατοίκων, κυρίως όσον αφορά στις αλλοιώσεις του κτιριακού αποθέματος, για λόγους κυρίως ανάγκης, αλλά ενίοτε και έπαρσης και προσωπικής προβολής. Δυστυχώς η πολιτεία δεν μερίμνησε, αλλά ούτε και έλεγξε ποτέ τις οικιστικές αυθαιρεσίες, διότι η μικροπολιτική σκοπιμότητα και τα τοπικά ρουσφετάκια και οι «εξυπηρετήσεις», επικράτησαν της νομιμότητας.

Ωστόσο, στο Λιβάδι υπάρχει το άλλοθι της καθημερινής ανάγκης, σε αντίθεση με τα άλλα άδεια πληθυσμιακά Βλαχοχώρια, όπου η οικιστική αυθαιρεσία των κατοίκων της διασποράς, τα αλλοίωσε για λόγους καθαρά επηρμένους παραθεριστικού ωφελιμισμού. Εξ άλλου, πόλη είναι η προβολή της ιστορίας και της κοινωνίας στο έδαφος, όπου μπορεί κάποιος οξυδερκής και προσεκτικός οφθαλμός να την διαβάσει.

Το Λιβάδι έχει καταφέρει να κρατήσει τον μεσαιωνικό του αστικό ιστό, αλλά κατάφερε κάτι ασυνήθιστο. Συνήθως οι κεντρικοί τόποι ενός οικισμού (πλατείες, κεντρικοί άξονες), είναι και η βιτρίνα του, ενώ στις παραρτηρήσεις, τις όχι ιδιαίτερα επισκέψιμες, σημειώνονται σημειακές ή κηλιδωτές παραβάσεις. Στο Λιβάδι συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο, Στα κεντρικά του σημεία, στην βιτρίνα του, σημειώνονται δυστυχώς οι πιο κραυγαλέες παραβάσεις και παραβιάσεις της σχετικής νομοθεσίας.

Από την επιτόπια έρευνα (2005-2008) του κτιριακού αποθέματος - 1280 κτίσματα- του Λιβαδίου, το 74% έχει αυθαίρετες μικρές & μεγαλύτερες επεμβάσεις, παρεμβάσεις, προσθήκες, καταλήψεις ακαλύπτων κλπ.

Δείγματα ανοίγειων και αυθαίρετων παρεμβάσεων, αδιαφορίας και εγκατάλειψης σε κεντρικά σημεία του οικισμού

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΙΑΜΗΣ
Έγινε ήδη από την εποχή της ναυμαχίας του Όλμπου Βλαχόβλαδο. Κατά την Θεσσαλική εξέγερση του έτους 1878 μετέβη στην Αθήνα ως εκπαιδευτικός σκάμης οπλαρχηγών και έλαβε μέρος ως εθελούσιος στρατιώτης και οπλαρχηγός, μαζί στην την διάρκεια του άγριου ξεσηκωμού.

1878

Εθνική Αντίσταση 1943

1943

Ο Αρμάτωλης Κώστας Σουναφάκης (Καπετάν Νικήτας) επικεφαλής του 6449 Εθνομ. Λόχου Απελευθερωτικής Στραμής αποτελούμενου οι δυνάμεις Θεσσαλικής από τους Γερμανούς καταρτίστη και παρτίσαν στρατιώτες στη Κωφόρα της Κριμαίας (1941)

Απελευθέρωση Θεσσαλονίκης από τους Γερμανούς 1944

Καπετάν Νικήτας (Κώστας Σουναφάκης)

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΑ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑ Γ. ΟΛΥΜΠΙΟΥ 15-8-65

Από την σπόλιση της διοργάνωσης το 1966

Σημαντικά πρόσωπα του Λιβαδίου διαχρονικά.

Δημήτρης Ζάννας & Νίκ. Μουτσόπουλος

Το μοναδικό Καϊρούκι

Πόλη είναι η προβολή της Ιστορίας και της Κοινωνίας στο έδαφος. Μελετώντας λοιπόν το έδαφος, διαβάζουμε και την κοινωνία που διαμόρφωσε τη νέα 'τάξη πραγμάτων' επάνω του. Όπως λοιπόν κανείς αναλύει και ανακαλύπτει τις κοινωνικές δομές από την σύσταση του οικισμού ανά τους αιώνες, έτσι και κάποιοι άλλοι στο μέλλον, πάντοτε θα κάνουν το ίδιο και γιά την κοινωνία του Λιβαδίου και τις δομές της, από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα εις το χρονικό διηνεκές.

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ Ο ΤΟΠΟΣ

Η αποτύπωση της ιστορίας στο έδαφος, καθώς και η σημασιολογική και σημειολογική ονοματολογία των σημείων αναφοράς των επί μέρους στοιχείων της, αναφέρεται στην ιστορική διαδρομή ενός οικισμού, μιας πόλης, ενός έθνους και την καθορίζουν δυο βασικές συνιστώσες: Οι Άνθρωποι και ο Τόπος.

Ανάμεσα σ' αυτές, υφαίνεται και δομείται η προσωπικότητα των κατοίκων, η ιδεολογία τους, ο πολιτισμός τους, η πολιτική ιστορία τους, η οικονομία τους, το πολίτευμά τους και γενικότερα σκιαγραφείται η πολυσχιδής φυσιογνωμία τους. Ο χαρακτήρας και το πνεύμα ενός συγκεκριμένου τόπου, συλλαμβάνεται ως μία ολόκληρη μνήμη, ιστορίας, μύθου, λόγου, κοινωνικών δομών και ανθρωπογεωγραφικών επικρατειών. Ο τόπος και ο κάθε τόπος, καθώς και η ονοματοδοσία τους, υποβάλλει νοηματικούς κανόνες και όρια, οι οποίοι εκπέμπουν πολιτισμικά μηνύματα. Οι συναισθηματικοί δεσμοί της κοινωνίας ως προς αυτά, είναι πολύ ισχυροί και αυτό τα καθιστά 'αιώνια', ακόμη και όταν τυχόν παύσουν να υπάρχουν.

Σε αντίθεση, τώρα, με την τυχαιότητα των διαφόρων γεωφυσικών ή αστικών χαρακτηριστικών, που αξιοποιούνται από τον εγκέφαλο μας ως σημεία αναφοράς, υπάρχει και μια ειδική κατηγορία τοποσημών, τα οποία έχουν τοποθετηθεί ή ονοματοδοθεί επί τούτου. Πρόκειται για τα ποικίλα αγάλματα και άλλα γλυπτά που βρίσκονται κατεσπαρμένα σε όλες σχεδόν τις πόλεις του κόσμου. Τα έργα αυτά, είναι προορισμένα να ξεχωρίζουν, και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι συνήθως δεσπόζουν σε πλατείες ή άλλους ανοιχτούς χώρους, εντυπώνονται στέρεα στο υποσυνείδητο των κατοίκων. Το σημαντικό με τα έργα αυτά είναι ότι, πέρα από τη διάθεση που διαμορφώνουν, λειτουργούν για τον εγκέφαλο ως τοπόσημα χώρων ή περιοχών.

Στο Λιβάδι και στην ευρύτερη περιοχή του, οι Κατσάνης και Προκόβας εντόπισαν 350 περίπου τοπωνύμια, όπως αναφέρουν στο βιβλίο τους «*Τα τοπωνύμια του Λιβαδίου Ολύμπου*».

Στο άμεσο περιβάλλον του οικισμού, μπορούμε να εντοπίσουμε τόσο τοπωνύμια (τα οποία προσδιορίζουν περιοχές), όσο και τοπόσημα (τα οποία καθορίζουν τον οικισμό) και αποτελούν τα καθημερινά σημεία αναφοράς και επικοινωνίας των κατοίκων.

Βεβαίως υπάρχουν και άλλα σημεία αναφοράς (Πολέζος, Ζάνναιο, Μουσείο Γεωργάκη κ.ά.), αλλά με ιεραρχικά δευτερεύουσα εμβέλεια. Ωστόσο, το σχετικά μικρό μέγεθος του οικισμού, δεν δημιουργεί ιδιαίτερες δυνατότητες ιεράρχησης των τοποσημών.

Έτσι, τα χτυπητά και ιδιάζοντα αυτά τοπόσημα, εκλαμβάνονται αυτομάτως ως σημεία αναφοράς της πόλης, καταλαμβάνοντας θέσεις μειζόνων ή ελασσόνων κομβικών σημείων στον μνημονικό μας χάρτη. Γεγονός που συνεπάγεται ότι, άσχετα με το αν ένα γλυπτό του είδους αρέσει ή όχι, άσχετα με το αν ένας κάτοικος το κοιτάζει ή το προσπερνά αδιάφορος, θα ανασύρεται και θα προβάλλεται στο υποσυνείδητο ή και στη συνείδηση, κάθε φορά που η μνήμη του θα ανατρέχει στη σχετική περιοχή της πόλης.

Παράμετροι ήδη γνωστές και σημαντικές, όπως η επωνυμία και η εμβέλεια των ηρώων προγόνων, το κάλλος του φυσικού ανάγλυφου και τοπίου, η γεωγραφική προσέγγιση με το όρος του Ολύμπου και κυρίως με την εκπληκτική εικόνα του Μύτικα, καθώς και η σχετικά σταθερή χρονικά πληθυσμιακή παρουσία στο χώρο, θα πρέπει να συσχετισθούν και με πολλές άλλες παραμέτρους.

Οι παράμετροι αυτές είναι εξ ίσου σημαντικές ή και σημαντικότερες, όπως η διατήρηση της τυπολογικής και μορφολογικής φυσιογνωμίας του οικισμού, ο σεβασμός στην ανάπτυξη και διαχείριση του δομημένου και αδόμητου χώρου, ο εξοπλισμός του οικισμού με κατάλληλες υποδομές, η αξιοποίηση των 'δυναμικών' κενών του αστικού ιστού με την οργάνωση και ιεράρχηση των αναγκών του κλπ.

Αλλιώς, κινδυνεύουν να δαιωνίζουν μια συγκαταβατικά παθητική θεώρηση των πραγμάτων, μια νοοτροπία νοσταλγικής ιστοριολαγνείας και κακώς εννοούμενης γραφικότητας ή ανιστόρητου μιμητισμού, που καμία σχέση δεν έχει με αναπτυξιακά δεδομένα. Ο εθνικός μας ποιητής και νομπελίστας Γιώργος Σεφέρης, αναφέρει ότι: «*Ένα μέρος του παρελθόντος πεθαίνει κάθε στιγμή και η θνησιμότητα του μας μολύνει, αν προσκολληθούμε σ' αυτό με υπερβολική αγάπη*».

Σημειώνεται επίσης, ότι ο έτερος νομπελίστας εθνικός μας ποιητής Οδυσσέας Ελύτης, σε κείμενό του περί περί Ελληνικότητας, Ευρωπαϊκότητας και κλίμακας αξιών, έλεγε ότι: «Οι Ευρωπαίοι αντλήσανε από τις ελληνικές αξίες για φτάσουν στην Αναγέννηση. Αλλά η Αναγέννηση η δική τους είναι κάτι πολύ διαφορετικό από αυτό που θα μπορούσαμε να κάνουμε εμείς, εάν δε μας σταματούσε η τουρκοκρατία. Το βλέπουμε αυτό στη ταπεινή κλίμακα, τη μόνη άλλωστε όπου μπορούσαμε ακόμη να εκδηλωνόμαστε. Από την άποψη ότι μία εσωτερική αυλή νησιώτικου σπιτιού ή ένας περίβολος μοναστηριού (εδώ τολμώ εγώ ασεβώς να προσθέσω: ή ακόμη και μία αυλή ενός λαϊκού σπιτιού ή μία πλατανοσκιασμένη πλατεία ενός βλαχοχωρίου), είναι -σαν αντίληψη εννοώ- πολύ πιο κοντά στο πνεύμα που έκανε τους Παρθενώνες και τις Θεομήτορες, παρά όλες οι κολώνες και οι μετώπες των ευρωπαϊκών ανακτόρων».

Σήμερα, θα ήταν αφελές να αναμένει κανείς να συναντήσει όταν επιστρέφει στα πατρώα εδάφη, ένα φωτογραφικό αποτύπωμα των αναμνήσεων του σε περιοχές που έζησαν στο πετσί τους την αντιφατικότητα της στρεβλής ανάπτυξης της ελληνικής υπαίθρου, ή να ελπίζει σε μία στατική διαιώνιση των παραστάσεων που κουβαλάει στη μνήμη του από την παιδικά του ηλικία. Κάτι τέτοιο θα πρόδιδε στατική θεώρηση της έννοιας της παράδοσης και έλλειψη γνώσης για την ιστορική εξέλιξη των πραγμάτων.

Σημειώνω επίσης ότι όλοι οι απόδημοι κάποια στιγμή, γέυτηκαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, τα κοινωνιολογικά φαινόμενα της εσωστρέφειας των μονίμων κατοίκων του Λιβαδίου, της ζηλόφθονης αντιμετώπισής τους ως 'γκαγκάνων' και ίσως και της απόρριψής τους. Αλλά οι 'γκαγκάνοι' τα προσπέρασαν ή πρέπει να τα προσπεράσουν με μεγαθυμία και μεγαλοψυχία, κατανοώντας τις ιδιαιτερότητες της κάθε κλειστής ντόπιας κοινωνίας και της εσωστρεφούς νοοτροπίας.

Οι συνθήκες έχουν αλλάξει. Η έντονη αστυφιλία, με συνεπακόλουθο την ερήμωση της υπαίθρου, η δραματική αλλαγή της αριθμητικής σχέσης μονίμων κατοίκων-αποδήμων, επέφερε και ανατροπή των εσωστρεφών θεωρήσεων. Η μεγάλη βελτίωση του οδικού δικτύου και η εύκολη και ταχεία πλέον πρόσβαση από τα αστικά κέντρα προς στο Λιβάδι, σαφώς συνέβαλε στην μετάγχιση νέων ιδεών στην τοπική κοινωνία και στην συνεπακόλουθη εξωστρέφεια. Περάσαμε σε εποχές όπου αντιστράφηκαν οι όροι, οι απόδημοι είναι και θεωρούνται πλέον πολύτιμο κεφάλαιο για το Λιβάδι, τόσο από τους ντόπιους, όσο και από τις διοικήσεις τους. Όλοι αποζητούν ή πρέπει να αποζητούν πλέον από κοινού μία ισόρροπη μετεξέλιξη του χώρου του χωριού τους, που θα συνδυάζει με αξιοπρέπεια τις τάσεις οικονομικού χαρακτήρα που αναπτύσσονται, μία ευπρεπή καθημερινότητα και μία αστικότητα που θα στοχεύει σε μία κοινωνική θαλπωρή, σε μία ανάκτηση των φυσικών δομών του χώρου και κυρίως του ιστορικού προσώπου του.

Ανακαλώντας τις μνήμες του, ο γράφων θυμήθηκε με ελαφρώς σαρκαστικό ύφος, μία ρήση του σχετικά με τις προσπάθειες ολιστικού συστηματικού σχεδιασμού για το Λιβάδι: «Σχεδιασμός για το Λιβάδι μας, είναι η απόπειρα οργανωμένης περιγραφής του χάους. Όσο πιο συγκεκριμένη είναι αυτή η περιγραφή, τόσο περισσότερο απέχει από την πραγματικότητά του. Όσο πλησιάζει την πραγματικότητα, τόσο ο σχεδιασμός καθίσταται περιττός για το Λιβάδι».

Εάν λοιπόν, πραγματικότητα είναι και πρέπει να είναι μία άλλη ποιότητα, ένα νέο 'ευ ζην' για το Λιβάδι και την κοινωνία του, τότε αυτή η πραγματικότητα είναι ακόμη απόμακρη και δυσδιάκριτη, ο δε σωστός σχεδιασμός ακόμη πιο αναγκαίος. Μέχρις ότου ωριμάσει μία κοινωνία και δημιουργήσει μία άλλη πραγματικότητα, ένα νέο 'ευ ζην' και ο σχεδιασμός καταστεί περιττός, «Θέλει δουλειά πολλή, όπως και για να γυρίσει ο ήλιος» του εθνικού ποιητή.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι άνθρωποι είναι οι μνήμες τους.

Μνήμη λοιπόν. Αυτή πρέπει να είναι σε εγρήγορση πάντα, όταν σκέπτεσαι το Λιβάδι.

Μνήμη λοιπόν. Η μητέρα της σοφίας κατά τον Αισχύλο. Η σωτηρία των αισθήσεων κατά τον Πλάτωνα. Η βίγλα η αφηγή στα φρένα μας κατά τον Νίκο Καζαντζάκη. Η ιδιωτική λογοτεχνία του κάθε ανθρώπου, κατ'εμέ. Και το Λιβάδι μας, είναι πολύτιμη συσσώρευση μνημών.

Τελειώνοντας, σημειώνεται ότι: Αγάπη είναι να αγαπάς τις ατέλειες του άλλου. Αυτό είναι το δύσκολο. Διότι τις ομορφίες και τις τελειότητες, τις αγαπούν πολύ εύκολα όλοι. Και το Λιβάδι το αγαπάμε και πρέπει να το αγαπάμε με τις ατέλειές του, προσπαθώντας όμως να τις διορθώνουμε. Διότι, κατά τον Καβάφη:

«Καινούργιους τόπους δεν θα βρούμε, δε θα βρούμε άλλες θάλασσες. Η πόλις θα μας ακολουθεί».

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΛΙΒΑΔΙ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ, ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΟΣ ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ Ι. Παυλή, Ε. Χατζή, Αρχιτέκτονες Μηχανικοί - Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 1987 - Επιβλέπων: Γ.Ι.Συνεφάκης
2. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ - Δ. Καρανίκας, Τοπογράφος - Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Τοπογράφων Ε.Μ.Π., 2002 - Επιβλέπων: Μ. Κονταράτος
3. ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ - Λίλα Κατσιβέλη, Αρχιτέκτων - Ερευνητική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2003 - Επιβλέπων: Γ.Ι.Συνεφάκης
4. ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ : ΜΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ, ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ (Πρόταση ανάπλασης της ζώνης Παναγίας-Πλατείας) - Λίλα Κατσιβέλη, Αρχιτέκτων - Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2003 - Επιβλέπων: Γ.Ι.Συνεφάκης, Σύμβουλος: Μ. Νομικός
5. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΤΙΡΙΑ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ (Ιστορική διερεύνηση και αποτύπωση των σχολικών κτιρίων) - Ελένη Μπλάτζα, Αρχιτέκτων - Ερευνητική Εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Α.Π.Θ., 2004 - Επιβλέπων Γ.Ι.Συνεφάκης
6. ΠΡΟΤΥΠΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΗΜΙΑΣΤΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ - ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ (αναφέρεται στην περιοχή επέκτασης του σχεδίου που καρκινοβατεί 35 χρόνια. Μία πρότυπη διαχείριση του χώρου) - Δημήτρης Βλαχόπουλος, Αρχιτέκτων - Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2004 - Επιβλέπων: Γ.Ι.Συνεφάκης
7. ΤΡΕΙΣ ΚΗΠΟΙ ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΛΑΤΕΙΑ – ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΩΡΟ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ – ΚΙΟΣΚΙ. (Μία ολική προσέγγιση του ζητήματος) - Νίκος Δίκας, Αρχιτέκτων - Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2004 (Βραβείο νέων Αρχιτεκτόνων στο Πεκίνο της Κίνας) - Επιβλέποντες: Γ. Παπακώστας, Γ.Ι.Συνεφάκης
8. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΣΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ (Ιστορική διερεύνηση και αποτύπωση των χώρων λατρείας του Λιβαδίου) - Βίκη Μπώλου, Αρχιτέκτων - Ερευνητική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2007 - Επιβλέπων: Γ.Ι.Συνεφάκης
9. Η ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΑΒΙΩΣΗΣ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ: ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ (Πρόταση ανάπλασης του συνόλου του κεντρικού άξονα, από την Παναγία έως το Κιόσκι) - Βίκη Μπώλου, Άννα Χαλκιαδάκη, Αρχιτέκτονες - Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 2007 - Επιβλέπων: Γ.Ι.Συνεφάκης
10. ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ, ΕΝΑ ΒΛΑΧΙΚΟ ΧΩΡΙΟ – Νίκος Παπαϊωάννου, Διπλωματική εργασία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ., 1971 – Επιβλέπων: Ν. Μουτσόπουλος
11. Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1950 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ - Άννα Σαλαβάτη, Ιστορικός-Αρχαιολόγος - Μεταπτυχιακή εργασία στον Τομέα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας & Λαογραφίας - Ειδικευση Λαογραφίας & Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Α.Π.Θ. – Επιβλέπουσα: Χ. Χατζητάκη-Καψωμένου
12. ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ: ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ (Μία εξαιρετική προσέγγιση του θέματος) - Ελένη Φουρκιώτη, Δασκάλα - Πτυχιακή εργασία στο Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δ.Μακεδονίας, 2007 - Επιβλέποντες: Σ. Καμαρούδης, Κ. Κονταξής
13. ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ & ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ – Βασίλης Ζαϊρές, Αρχαιολόγος – Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία στο Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Μουσειολογίας της Πολυτεχνικής Σχολής Α.Π.Θ. 2016 – Επιβλέπουσα: Ματούλα Σκαλτσά, Σύμβουλος: Γιώργος Συνεφάκης
14. ΛΙΒΑΔΙ, Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΑΚΗ ΟΛΥΜΠΙΟΥ – Ιωάννης Γ. Συνεφάκης, Εκδ. Σύλλογος Λιβαδιωτών Κατερίνης, 1973
15. Η ΠΑΡΟΙΚΙΑ ΤΩΝ ΛΙΒΑΔΙΩΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - Εκδ. Σύλλογος Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης, 1995
16. ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΣ, ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΞΕΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑΣ – Νικόλαος Γ. Συνεφάκης, Εκδ. του συγγραφέως, 1986
17. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΗΣ - Κώστας Προκόβας, Εκδ. Σύλλογος Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης, 2002 & 2011
18. ΟΙ ΚΑΙΡΟΙ, Ο ΤΟΠΟΣ, ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ - Κώστας Προκόβας, Εκδ. Σύλλογος Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης, 2007
19. ΤΟΤΕ ΠΟΥ ΠΑΙΖΑΜΕ, ΛΑΪΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ - Κώστας Προκόβας, Εκδ. Σύλλογος Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης, 2007
20. ΤΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ – Νίκος Κατσάνης, Κ. Προκόβας, Εκδ. Σύλλογος Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης, 2012
21. ΟΙ ΛΙΒΑΔΙΩΤΕΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΣΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΓΙΑ ΛΕΥΤΕΡΙΑ, ΕΙΡΗΝΗ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ – Βασίλης Μπάμπας, Εκδ. του συγγραφέως, 2012
22. ΤΟ ΑΔΟΞΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΑΚΗ ΟΛΥΜΠΙΟΥ – Γρηγόρης Βέλκος, Εκδ. Σύλλογος Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης, 2014
23. ΤΟ ΤΕΡΑΣΤΙΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΟΥ (εκδόσεις, φωτογραφίες, μουσικά κομμάτια, εφημερίδα, λεξικό κλπ.), καθώς επίσης και άλλων συγγραφέων (ΓΚΟΥΜΑΣ κλπ.)
24. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΤΡΙΩΤΗ ΜΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ & ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ Γιώργου Ράππη
25. ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΗΣ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ - Κώστας Προκόβας, Εκδ. Σύλλογος Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης, 2006
26. ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ – Κωνσταντίνος Νικολαΐδης. 1909 & 2011

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

ΛΙΒΑΔΙΩΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ (ΧΘΕΣ - ΣΗΜΕΡΑ - ΑΥΡΙΟ) Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ (ΝΟΙΚΟΚΥΡΟΣΠΙΤΟΥ) ΒΑΣΚΑΛΗ

Τάσσος Ν. Δίκας, αρχιτέκτονας
ομότιμο μέλος ΤΕΕ, πρ. πρόεδρος του Συλλόγου
Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης «Γεωργάκης Ολύμπιος»

Στη μνήμη
του πατέρα μου Νικολάου Αν. Δίκα
το γένος Αννέτας Κων. Χατζηγιαννούλη
(Λιβάδι 1905 - Θεσσαλονίκη 1994)

Αρχιτεκτονική παράδοση και συλλογική μνήμη

Η αρχιτεκτονική παράδοση κάθε τόπου είναι συνυφασμένη με την ίδια την ιστορική του διαδρομή. Αποτελεί συστατικό του πολιτιστικού περιβάλλοντος, που με τη σειρά του είναι το ίδιο περιβάλλον ζωής κάθε οικιστικού συνόλου κάθε πόλης κάθε χωριού. Περιλαμβάνει περισσότερα χαρακτηριστικά όσο μεγαλύτερο σε βάθος χρόνου είναι το παρελθόν του.

Πιθανόν, όσες περισσότερες διακυμάνσεις έχει η ιστορική του διαδρομή.

Στην διαδρομή αυτή της αρχιτεκτονικής παράδοσης του κάθε οικιστικού συνόλου είναι αποτυπωμένες συλλογικές μνήμες, στο ιστορικό κέντρο, στους οικιστικούς του πυρήνες, στις ιστορικές γειτονιές, σε κάποια σηματοδοτημένα μνημεία, τοπόσημα ή μεμονωμένα κτίσματα.

Φ1. Νοικοκυρόσπιτο (Αρχοντικό) Βασκαλή, Πρόσωση (νοτιοανατολικά) και είσοδος, πετρόκτιστος νοτιοανατολικός περίβολος, και στο άκρο το εξωτερικό WC

Κοινωνική διαδρομή

Η ιστορική διαδρομή του αρχιτεκτονικού και δομημένου γενικότερα περιβάλλοντος, του Λιβαδίου στην προκειμένη περίπτωση, αποτυπώνει και εκφράζει άμεσα ή έμμεσα, ευδιάκριτα ή όχι, όλη την κοινωνική διαδρομή του, τις ίδιες τις γενικότερες πολιτικές, οικονομικές, παραγωγικές και ευρύτερες συγκυρίες, που σηματοδότησαν μικρότερες ή μεγαλύτερες τομές συνέχειες και ασυνέχειες.

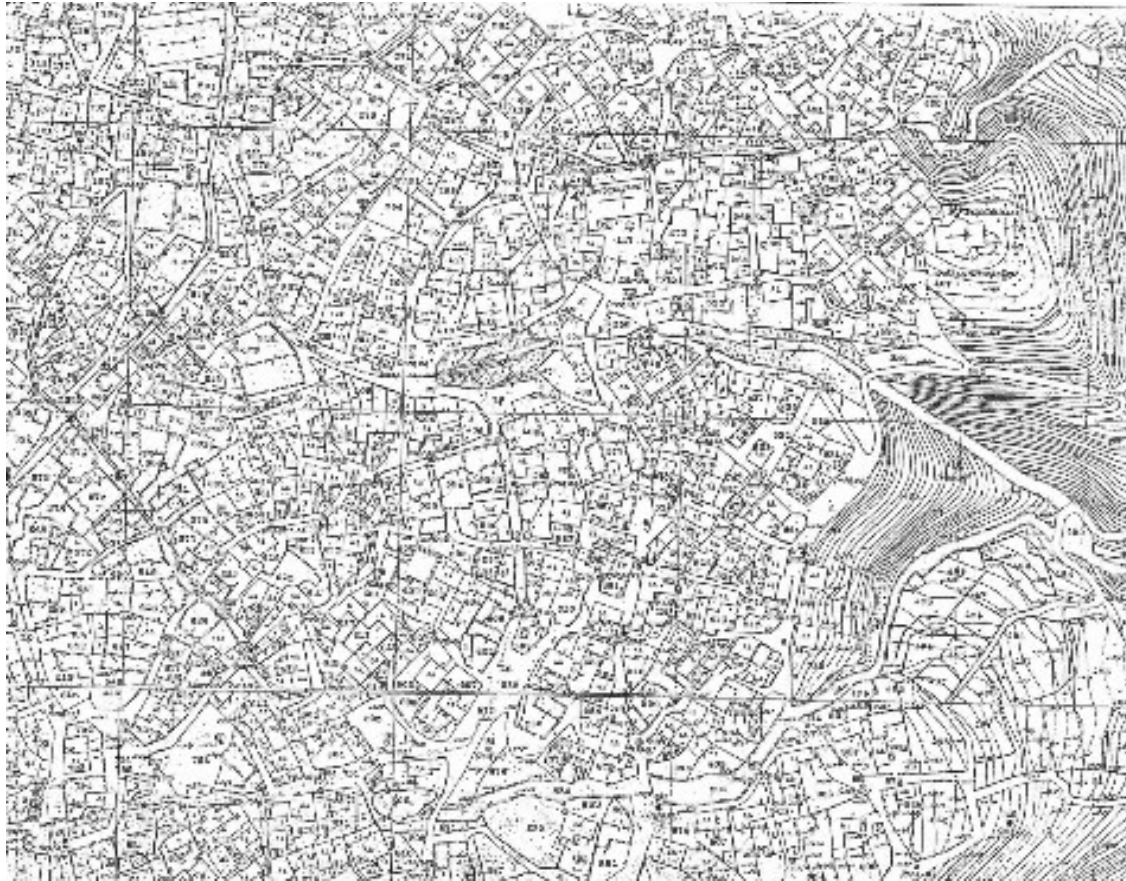
Φ2. Το Λιβάδι Ολύμπου, απλωμένο στη βάση του Τίταρου, στην πλαγιά της Σάπκας.

Η βασική τομή

Βασική τομή για το δομημένο και αρχιτεκτονικό περιβάλλον του Λιβαδίου και ταυτόχρονα τραυματική μνήμη και βίωμα για όλους τους Λιβαδιώτες, υπήρξε ο εμπρησμός από τα Γερμανικά στρατεύματα κατοχής το 1943 που κατέστρεψε το 50% περίπου των κατοικιών του.

Για την παραπάνω βίαιη ιστορική στιγμή του Τόπου έγραψαν, αρκετοί συμπατριώτες όπως ο Κώστας Προκόβας στα «Παιδιά τα Μνημοσύνης», ο Τάσος Καζλάρης στις «Ρίζες μου» και πολλοί άλλοι, που αποτελεί αυτοτελές ανθρώπινο, ιστορικό και κοινωνικό κεφάλαιο για μία ξεχωριστή ιστορική, κοινωνιολογική, πολιτική και πολιτισμική εκδήλωση, που περιλαμβάνει και τα τραυματικά κεφάλαια της κατοχής και του εμφυλίου.

Όπου χάνονται ζωές, και τραυματίζονται ανθρώπινες ψυχές είναι προφανές ότι η προσέγγιση των λοιπών πτυχών εξ ορισμού έρχονται σε δεύτερη κλίμακα, και μπορούν να προσεγγισθούν όταν ο χρόνος μπορεί και υποβοηθά την νηφαλιότητα της σκέψης και η μνήμη γίνεται συστατικό θέλησης για μία καλύτερη ζωή των κοινωνιών, αποφεύγοντας λάθη του παρελθόντος.

Σ3. Χάρτης: Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, Διεύθυνση Πολεοδομίας, Λιβάδι Ελασσόνος, Εκτέλεσης Κ. Παρθεριάδη, Ιανουάριος 1950, Κλίμακα 1:1000, 2/2, (σ.σ. 2^ο Τμήμα Χάρτη, Νότιο)

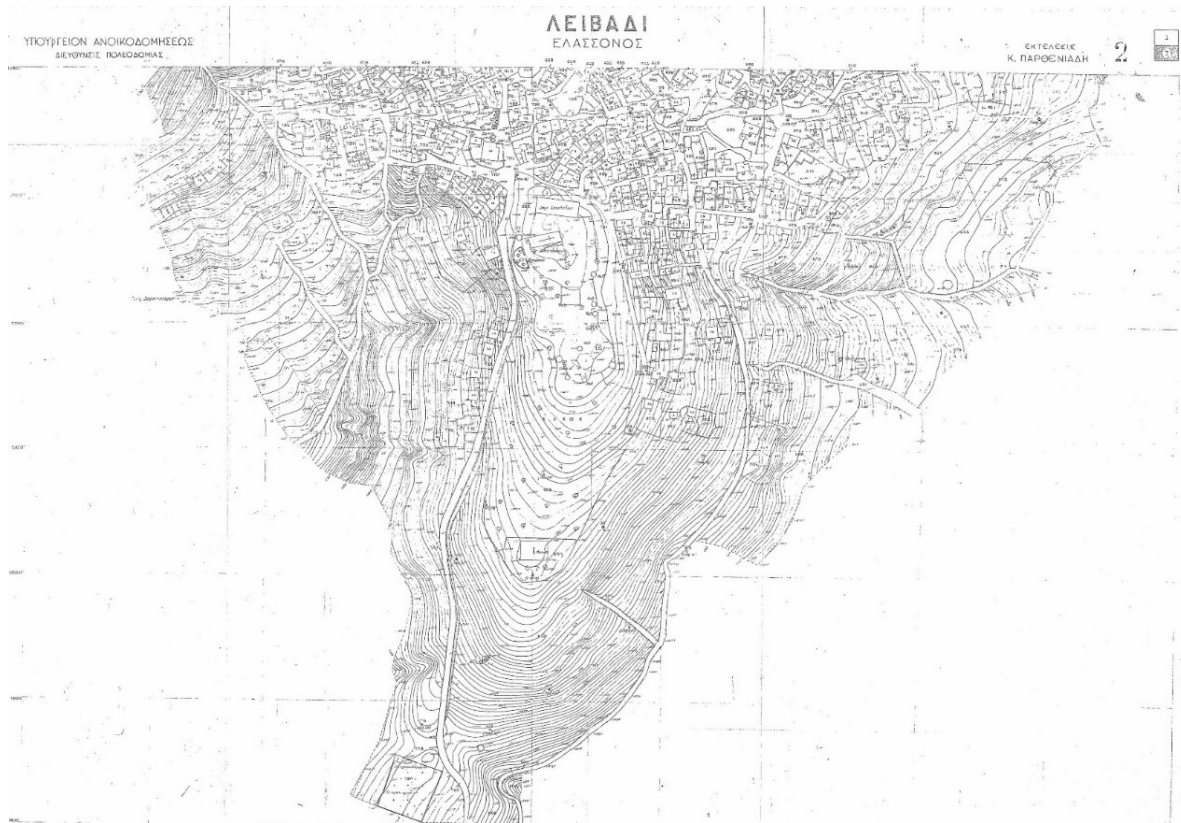
Οι επιπτώσεις

Ο εμπρησμός των κατοικιών, έσβησε προσωπικά, οικογενειακά, περιουσιακά στοιχεία, κειμήλια, και αρχεία, οικιακό εξοπλισμό και δημοτικά αρχεία, έσβησε απτές πτυχές και απτές μνήμες όπως είναι γεμάτος ως χώρος ζωής μιας οικογένειας ένα σπίτι.

Έσβησε σε μεγάλο βαθμό την μέχρι τότε αυθεντική υπόσταση της συνολικής αρχιτεκτονικής δομής και συνέχειας στο μέχρι τότε ομοιογενές και συνεκτικό δομικά οικιστικό σύνολο Λιβαδίου, αυτού του χαρακτηριστικού βλάχικου χωριού που λόγω μεγέθους ουσιαστικά αποτελούσε κωμόπολη.

Ταυτόχρονα ξέκοψε αρκετές οικογένειες από τη γενέτειρά τους, στο βαθμό που ήδη είχαν μετακινηθεί και μεταναστεύσει σε άλλα αστικά κέντρα Αθήνα, Λάρισα, Κατερίνη, Θεσσαλονίκη, Ελασσόνα κλπ αλλά και στο εξωτερικό.

Πολλοί Λιβαδιώτες της διασποράς δεν μπόρεσαν να κρατήσουν και να διατηρήσουν την σχέση που η αμεσότητα της ύπαρξης μιας οικίας δημιουργεί με τον τόπο, λόγω αδυναμίας επανακατασκευής τους, όπως και μέχρι τότε κάτοικοι του Λιβαδίου, που αποφάσισαν ή αναγκάστηκαν να μετακινηθούν αλλού και λόγω των γενικότερων πολιτικών συγκυριών της εποχής.

Σ4. Χάρτης: Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, Διεύθυνση Πολεοδομίας, Λειβάδι Ελασσόνας, Εκτέλεσης Κ. Παρθενιάδη, Ιανουάριος 1950, Κλίμακα 1:1000, 2/2, (σ.σ. 2^ο Τμήμα Χάρτη, Νότιο)

Η πλήρης αποτύπωση της οικιστικής πραγματικότητας της δεκαετίας του '40 μετά και τον εμπρησμό

Η οικιστική πραγματικότητα που παρουσιάζει το Λιβάδι, ως οικισμός λίγα χρόνια μετά τον εμπρησμό αποτυπώνεται με σαφήνεια τον Ιανουάριο του 1950, τοπογραφικό διάγραμμα σε κλίμακα 1 προς 1000, που δημιούργησε το τότε Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, Διεύθυνση Πολεοδομίας, αποστέλλοντας στο Λιβάδι ειδικευμένο τοπογραφικό συνεργείο με υπεύθυνο τον Κ. Παρθενιάδη. Περιλαμβάνει λεπτομερή όλου του οικιστικού συνόλου, με συντεταγμένες, υψομετρικές καμπύλες, με αποτύπωση των δρόμων του οικισμού, όλων των οικιών και ιδιοκτησιών (κατεστραμμένων και μη).

Μια τέτοια κοστοβόρα ενέργεια λεπτομερούς αποτύπωσης, λίγα χρόνια μετά και τον εμπρησμό από τα Γερμανικά στρατεύματα κατοχής, με της ευθύνη του τότε αρμόδιου Υπουργείου Ανοικοδομήσεως πιθανότατα έγινε με αποστολή πολυμελούς τοπογραφικού συνεργείου, λόγω του μεγέθους του οικιστικού συνόλου, του ανάγλυφου του εδάφους, του πυκνοκατοικημένου οικισμού του Λιβαδίου σε συνδυασμό με τον εκτεταμένο εμπρησμό του 50% των οικιών. Η επιστημονική μεθοδολογία του χάρτη προκύπτει από τη πληρότητα των στοιχείων που καταγράφει. Περιλαμβάνει συντεταγμένες, με υψομετρικές καμπύλες, και υψόμετρα, ακριβή αρίθμηση όλων των ιδιοκτησιών (947 τον αριθμό) και χαρακτηρισμού κύριων και βοηθητικών κτισμάτων. Ουσιαστικά αποτελεί κτηματολογικό Χάρτη της εποχής που προφανώς έγινε σε συνεργασία και με την τότε τοπική αυτοδιοίκηση του Λιβαδίου, προκειμένου να προσδιορισθούν οι ιδιοκτησίες.

Στις αριθμημένες ιδιοκτησίες, αποτυπώνονται οι κύριοι και βοηθητικοί χώροι των λιθόκτιστων κατοικιών, μονώροφες ή διώροφες. Τα κατεστραμμένα και ερειπωμένα σπίτια αποτυπώνονται μέσα από το ειδικό περίγραμμα αποτύπωσής τους με δίδυμη γραμμή, εξωτερικά συνεχόμενη και εσωτερικά διακεκομμένη) επιβεβαιώνουν την πυκνότητα και την έκταση της εμπρηστικής καταστροφής εκείνης έξη (6) χρόνια μετά.

Στο ενδεικτικό τοπογραφικό απόσπασμα της περιοχής της Εκκλησίας της Παναγίας, στη συνέχεια, φαίνονται όλες οι σχετικές απεικονίσεις, δρόμων και οικοπέδων και των κτισμάτων που περιβάλουν την εκκλησία, με χαρακτηριστικά μάλιστα “βελάκια” που προσδιορίζουν το που ανήκει το κάθε βοηθητικό κτίσμα. Στο κάθε οικόπεδο αριθμητικοί προσδιορισμοί οικοπέδων (στην περιοχή της Παναγίας η αύξουσα αρίθμηση που έχει ξεκινήσει από το Βορειότερο άκρο έχει καταμετρήσει περισσότερα από «200» . Απεικονίζονται τα κύρια κτίσματα (ισόγεια “Λ” και ημιυπόγειο και ανώγειο-διώροφα με ένδειξη “ΛΔ”) και βοηθητικά κτίσματα (με ένδειξη “λ”). Προσδιορίζονται με τελεία και κύκλο και αύξουσα αρίθμηση τα υψομετρικά σημεία και με πλάγια γραφή σε παρένθεση η ένδειξη του υψομέτρου. Ενδεικτικά πχ η εκκλησία σύμφωνα με την αποτύπωση βρίσκεται σε υψόμετρο (1201,29), ενώ το 204 οικόπεδο ανήκει σ αυτήν. Εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι πολλά σπίτια Βόρεια της εκκλησίας είχαν καταστραφεί από τον κατοχικό εμπρησμό του 1943 (Περίγραμμα κτίσματος με δίδυμη γραμμή συνεχόμενη εξωτερικά και διακεκομμένη εσωτερικά) που δεν είχαν ακόμη ανοικοδομηθεί.

Σ5. Απόσπασμα Χάρτη: Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, Διεύθυνση Πολεοδομίας, Λιβαδι Ελασσόνος, Εκτέλεσης Κ. Παρθενιάδη, Ιανουάριος 1950, Κλίμακα 1:1000, 1/2, (σ.σ. ενδεικτικό απόσπασμα από το 1^ο Τμήμα Χάρτη, Βόρειο)

Ανοικοδόμηση του Λιβαδίου, το Σχέδιο Μάρσαλ και το νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικό) Βασκαλή στο Χάρτη του 1950 (αριθμός ιδιοκτησίας 201)

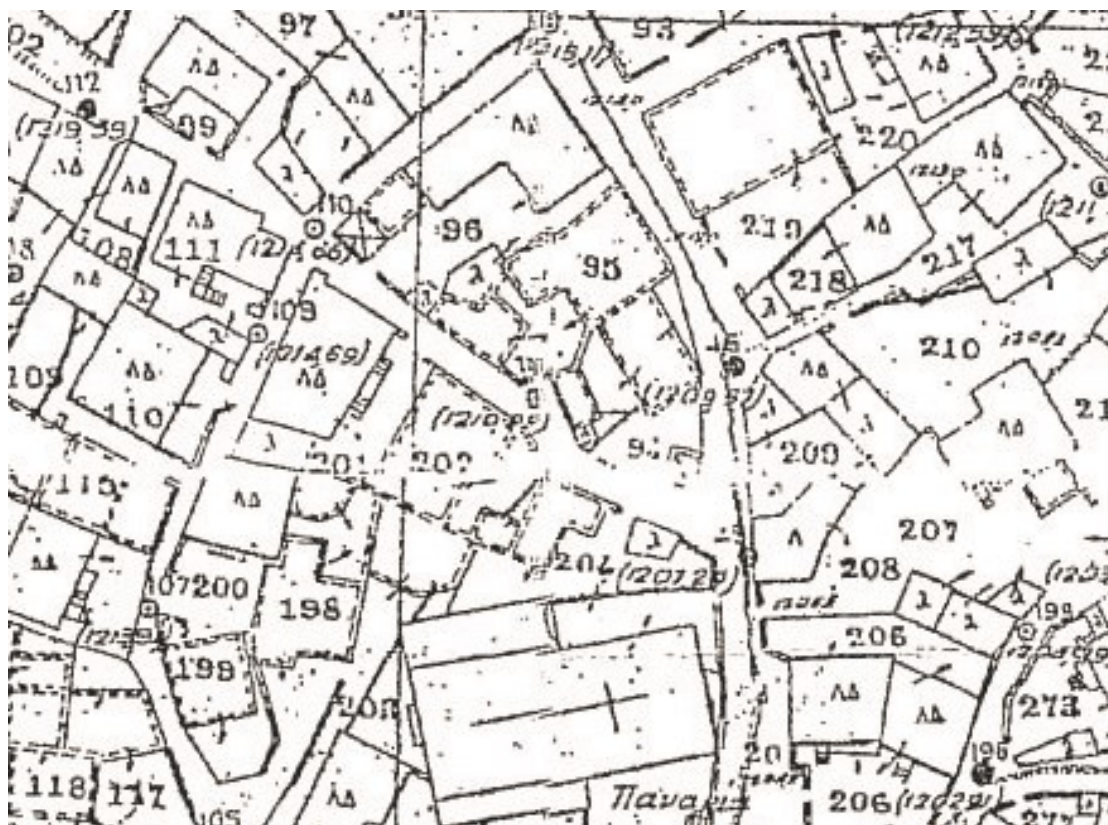
Η παραπάνω τοπογραφική αποτύπωση με την ένδειξη ΛΕΙΒΑΔΙ ΕΛΑΣΣΟΝΟΣ, σε δύο συνεχόμενα τοπογραφικά τμήματα (λόγω μεγέθους του οικισμού σχέδια 1 και 2) έγινε πιθανότατα στα πλαίσια εφαρμογής του σχεδίου Μάρσαλ, και στη τότε χρηματοδότηση και ενίσχυση της ανοικοδόμησης (όπως στην Ελλάδα και την Ευρώπη) λόγω της ιδιαίτερα πυκνοκατοικημένης δόμησης του ορεινού Λιβαδίου με μεγάλο συντελεστή καταστροφής του οικιστικού συνόλου, όπως και σε άλλες αντίστοιχες περιοχές.

Φαίνεται ότι κρίθηκε αναγκαία αυτή η ακριβής αποτύπωση, προκειμένου να τεκμηριωθεί και τοπογραφικά το εύρος της νέας πραγματικότητας, και να υποβοηθηθεί απρόσκοπτα η ανοικοδόμηση κατεστραμμένων οικιών, χωρίς πιθανά προβλήματα αμφισβητήσεων των όμορων ιδιοκτησιών, που θα περιέπλεκαν την διαδικασία εάν δεν

υπήρχε μία επιστημονικά τεκμηριωμένη αποτύπωση από Υπηρεσία του Δημοσίου. Ενδεικτικά, το νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικό) Βασκαλή, βρίσκεται βορειοδυτικά και σε πολύ μικρή απόσταση της εκκλησίας της Παναγίας (αρ. ιδιοκτ. 202). Είναι στη συμβολή δύο δρόμων, (με την μικρή χαρακτηριστική προεξοχή στη γωνία όπου και το υψομετρικό σημείο, με ευδιάκριτο το δίδυμο εξωτερικό μικρό κλιμακοστάσιο με το βοηθητικό κτίσμα δίπλα του.

Σύμφωνα με τον λεπτομερέστατο Χάρτη η βορεινή του πλευρά του σπιτιού βρίσκεται σε υψόμετρο 1214,69μ δρόμου (βλέπε υψομετρικό σημείο αρ. 110, με ένδειξη με υψομέτρου σε παρένθεση)

Όμορα και νοτιοανατολικά, το ήδη κατεστραμμένο από τον εμπρησμό σπίτι (αρ. ιδιοκτ. 202 και σε υψόμετρο 1209μ) που αποτυπώθηκε με τον τρόπο που προαναφέρθηκε δηλ. συνεχές εξωτερικό περιγράμμα και εσωτερικά διακεκομμένη γραμμή (συνιδιοκτησίας οικ. Βλυσνάκη, όπου στο οικόπεδο σήμερα υπάρχει μάντρα οικοδομικών υλικών).

Σ6. Απόσπασμα Χάρτη: Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, Διεύθυνση Πολεοδομίας, Λιβάδι Ελασσόνας, Εκτέλεσης Κ. Παρθενιάδη, Ιανουάριος 1950, Κλίμακα 1:1000, 1/2, (σ.σ. 1^ο Τμήμα Χάρτη, Βόρειο)

Σύντομη φωτογραφική και σχεδιαστική «περιήγηση» στο νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικό) Βασκαλή

Η αποτύπωση του νοικοκυρόσπιτου πριν τριάντα χρόνια, το 1999, επιτρέπει να έχουμε μια συνολική απόδοση της μορφολογίας και τυπολογίας πολύ κοντά στα αρχικά του χαρακτηριστικά δεδομένου ότι μεταγενέστερα έγιναν αυτοσχέδιες εργασίες ανακατασκευής της στέγης, υποστύλωσης με μεταλλικά στοιχεία των δαπέδων του ανωγείου, αντικατάστασης των αρχικών ξύλινων ταβανιών και επένδυσης των τοίχων (λόγω αποκλίσεων από την κατακόρυφο) με κατακόρυφες γυψοσανίδες. Χαρακτηριστική συμμετρική τυπολογία με λιθόστρωτο τον χώρο υποδοχής, δεξιά ο πρώτος χώρος καθιστικού, υπνοδωμάτιο, στενόμακρος διάδρομος που καταλήγει σε WC, αριστερά δεύτερο υπνοδωμάτιο και στη συνέχεια η κουζίνα.

Σ7. Κάτωψη Νοικοκυρόσπιτου (αρχοντικού) Βασκαλή. Αρχιτεκτονική αποτύπωση παραδοσιακού σπιτιού, Λιβάδι Ολύμπου 1999, Νίκος Δίκας, Κώστας Καββαθάς, Εβίτα Ποθητάκη

Φ8. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικό) Βασκαλή: Η στεγασμένη είσοδος με την ιδιαίτερη μορφολογία του στεγάστρου, το εξωτερικό λίθινο δίδυμο κλιμακοστάσιο, οι προσβάσεις στον αποθηκευτικό ημιυπόγειο χώρο. Αρχιτεκτονική αποτύπωση παραδοσιακού σπιτιού στο Λιβάδι Ολύμπου, 1999, Νίκος Δίκας, Κώστας Καββαθάς, Εβίτα Ποθητάκη.

Ευδιάκριτη μορφολογία

Είναι ευδιάκριτη η μορφολογία του εδάφους, και η χάραξη των λιθόστρωτων δρόμων του χωριού που αφενός ακολουθούν τις υψομετρικές καμπύλες του επικλινούς εδάφους και αφετέρου διασταυρώνονται με κεκλιμένους δρόμους, καλντερίμια κάποτε (με οδοντωτές λίθινες προεξοχές) υποβοήθησης της προσπέλασης των ζώων. Στενοί δρόμοι, χαρακτηριστικές αποτμήσεις των λιθόκτιστων σπιτιών στις γωνίες για να μην δημιουργούνται εμπόδια στα φορτωμένα ζώα.

Φ9.Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικό) Βασκαλή σήμερα, με την μικρή χαρακτηριστική εξοχή στη γωνία με την απότμηση, (λόγω προστασίας των φορτίων των ζώων) όπου και το WC, και τις τρεις σειρές ξυλοδεσιές

Φ10. Η βορειοδυτική όψη του νοικοκυρόσπιτου Βασκαλή σήμερα. Στο ενδιάμεσο των υδρορροών υπάρχει το ίχνος από την δεύτερη έξοδο διαφυγής με την μεταγενέστερη σφράγιση αυτής της χαμηλής-βοηθητικής εξόδου.

Η προστατευμένη θέση της κατοικίας. Η αυλόπορτα.

Είναι ευδιάκριτη, η προστατευμένη σχέση της Λιβαδιώτικης κατοικίας, με το άμεσο περιβάλλον του δρόμου, όπου μεσολαβεί στη περικλειστη πλακοστρωμένη αυλή, ο περιμετρικός λιθόκτιστος τοίχος, με την δίφυλλη ξύλινη αυλόπορτα, σκεπαστή και αυτή με σχιστόπλακα πάνω σε ξυλοδοκούς και πέτσωμα.

Χαρακτηριστικό στοιχείο στη δόμηση της αυλόπορτας, είναι η ύπαρξη αμφίπλευρα της πόρτας και στη βάση των λιθόκτιστων πεσσών, μικρών λιθόκτιστων καθιστικών, στοιχείο προσωπικής ανάπαυσης, αλλά και επικοινωνίας των γειτόνων.

Η διαφοροποίηση μεταξύ σπιτιών λαϊκών και νοικοκυρόσπιτων και των επονομαζόμενων αρχοντικών της εποχής, συνίσταται στην δομική έμφαση ήδη από την αυλόπορτα όπου το τοξωτό υπέρθυρο επιδιώκει να τονίσει τον ιδιαίτερο κοινωνικά χαρακτήρα του σπιτιού.

Φ11. Στη φωτογραφία, αριστερά, χαρακτηριστική αυλόπορτα με το μοναδικό σωζόμενο τοξωτό λίθινο υπέρθυρο του αρχοντικού Ταζέ με τις ορθογωνικές λαξευτές πέτρες των πεσσών, τα αμφίπλευρα πεζούλια, την τοξοειδή στέγη και τους χαρακτηριστικούς φαρδείς καρφωτούς ταμπλάδες.

Φ12. Στην φωτογραφία, δεξιά, χαρακτηριστική τυπική αυλόπορτα και μανδρότοχος του νοικοκυρόσπιτου Κωνσταντίνου Δίκα (Ντίκα) και πατέρα του πρώτου Δημάρχου Κατερίνης μετά την απελευθέρωση της πόλης Νικολάου Κ. Δίκα, με σκαλιστά περίτεχνα φουρούσια (αρ. 96, ιδιοκτησίας στον Χάρτη του 1950). Η οικία αγοράστηκε στα μέσα της δεκαετίας του '50 από την οικογένεια του Αθανασίου Καψάλη, διατηρώντας αρκετά στοιχεία της αρχικής. (Η αυλόπορτα είναι αυθεντική αλλά έχει μεταφερθεί από την αρχική θέση)

Κοινωνικές διαστρωματώσεις εποχής Νοικοκυρόσπιτα και αρχοντικά

Ήδη όπως έχει συμβεί σε όλους τους ιστορικούς και παραδοσιακούς οικισμούς, στον Ελλαδικό και όχι μόνο χώρο, έτσι και στο Λιβάδι σήμερα συνυπάρχουν -άλλοτε ευδιάκριτα άλλοτε όχι- στοιχεία αφενός του χθες όπου αποτυπώνεται η ίδια η κοινωνική διαστρωμάτωση, η οποία στη διαδρομή του χρόνου επαναπροσδιορίζεται και διαφοροποιείται, και αφετέρου στοιχεία του σήμερα σε συνδυασμό με τα ειδικά του χαρακτηριστικά ως ορεινού οικισμού στα 1200μ. που διαπερνά το σύνολο των σπιτιών. Έτσι γνωρίζουμε για τα λαϊκά σπίτια του Λιβαδίου (σπίτια - νοικοκυρόσπιτα) που το μεγαλύτερο τμήμα τους κατασκευάστηκε από ντόπια συνεργεία και για τα αρχοντικά όπου τεχνικά συνεργεία (ισνάφια) από Δυτική Μακεδονία και Ήπειρο, όπως αναφέρει στην έρευνά του ο Ν. Παπαωϊάννου.

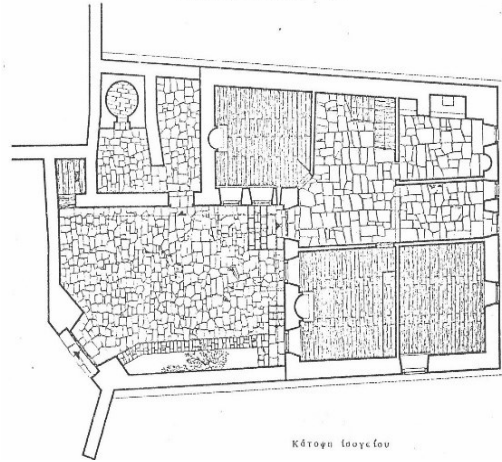
Για τα αρχοντικά του Λιβαδίου οποία έχουμε περιορισμένα στοιχεία μια που το τελευταίο (αρχοντικό του Ταζέ) διατηρήθηκε μέχρι τη δεκαετία του '80. Σήμερα όπως αναφέρθηκε διασώζεται η αυλόπορτα και τμήμα της εξωτερικής του τοιχοδομής του αρχοντικού.

ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΟΥ ΤΑΖΕ

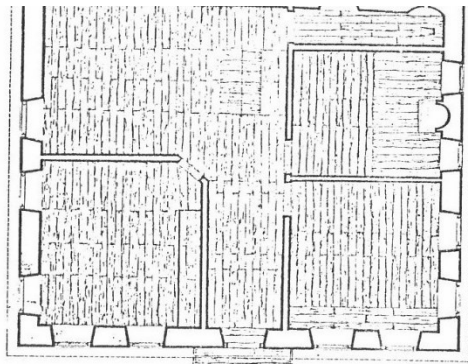
Όψη

ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΟΥ ΤΑΖΕ

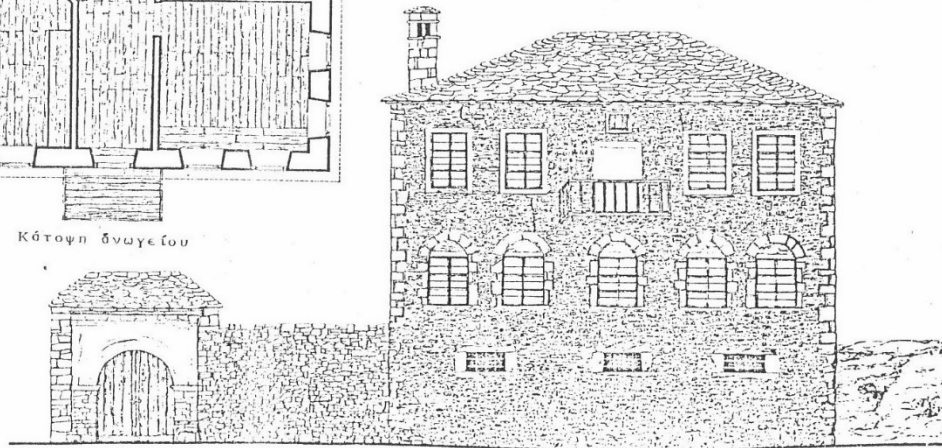
Κάτοψη Ισογείου

Σ13. Αρχοντικό Ταζέ: (Έχει καταρρεύσει από δεκαετίες, ερείπιο σήμερα) Όψη αρχοντικού, από την αυλή και Τομή του όμορου βοηθητικού κτίσματος,
 Σ14 Κάτοψη ισογείου (Αποτύπωση 1972 Νίκος Παπαϊωάννου, αρχιτέκτονας ΑΠΘ)

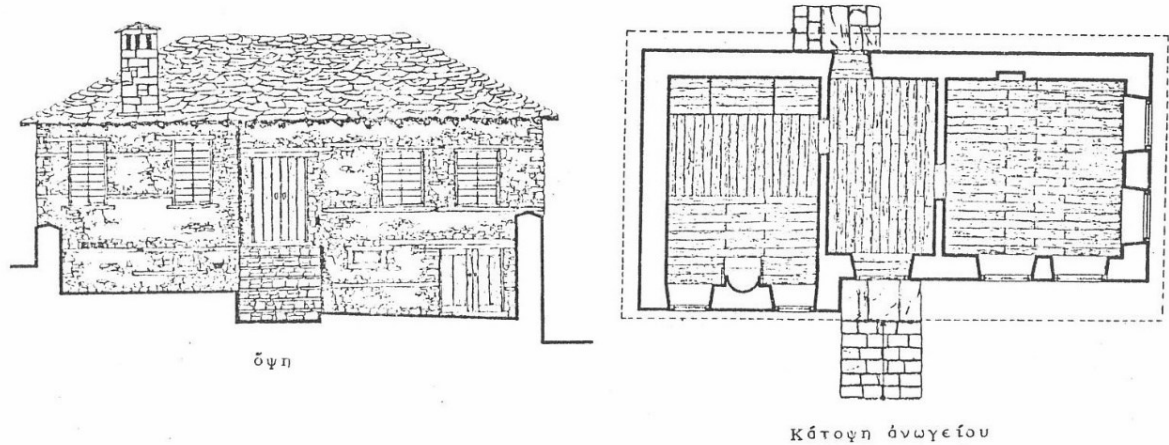
Κάτοψη δνωγείου

ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΟΥ ΚΑΡΑΝΙΚΑ

Όψη

Σ15. Αρχοντικό Καρανίκα (δεν διασώζεται σήμερα) : Κάτοψη του ανωγείου
 Σ16. Κύρια όψη με την αυλόπορτα και τον λιθόκτιστο περίβολο (αποτύπωση 1972, Νίκος Παπαϊωάννου, αρχιτέκτονας ΑΠΘ).

Σ17. Σπίτι του Φαρδή (δεν διασώζεται σήμερα): Κύρια ὄψη
 Σ18 Κάτοψη ανώγειου με την πετρόκτιστη κλίμακα, (Αποτύπωση 1972 Νίκος Παπαϊωάννου, αρχιτέκτονας ΑΠΘ)

Προστασία και διαφυγή

Το στοιχείο της προστασίας από τις καιρικές συνθήκες είναι κοινό, ενώ η μέριμνα για την γενικότερη προστασία από επιβουλεύσεις και επιδρομές τρίτων (είτε Τούρκων, είτε ομάδων ληστών κα) διαφοροποιείται και περιλαμβάνει ειδικές εξόδους διαφυγής αλλά και προστασίας εντός του κελύφους του σπιτιού. (βλέπε ειδικές εξόδους – χαμηλές πόρτες και υπόγειους λιθόκτιστους θόλους,

Φ19. Χαρακτηριστικός πετρόκτιστος και περικλειστος «θόλος» (όπως τους ονομάζουν στο Λιβάδι) δηλ. υπόγειοι ή ημιυπόγειοι χώροι έκτακτης ανάγκης και προστασίας. (Θόλος του νοικοκυρόσπιτου Βασκαλή

Φ20. Αυλόπορτα Βασκαλή: Ο επιμήκης ποταμός ασφάλισης της αυλόπορτας, με ειδική τεχνική ελικοειδή λάξευση, προκειμένου να μην μπορεί από έξω να συρθεί

Κοινωνικές δυναμικές και συστατικά δόμησης Διάκριση αρχιτεκτονημένου και δομημένου χώρου.

Οι κοινωνικές δυναμικές σε κάθε περίοδο σηματοδοτούν και προσδιορίζουν τα ίδια συστατικά της δόμησης και της αρχιτεκτονικής σε ποιότητα και ποσότητα, σε τέχνη και τεχνική, σε σχεδιασμό και αυτοσχεδιασμό, σε συνέχειες και ασυνέχειες, σε δημιουργίες σε καιρούς ειρήνης και ευημερίας και σε καταστροφικές τομές σε καιρούς πολέμων ή μεγάλων φυσικών καταστροφών.

Η αρχιτεκτονική του χθες μπορεί να αποτελεί τη συνολικά κοινωνική, είτε ομαδική, είτε οικογενειακή ή ακόμη και προσωπική μνήμη. Αυτό που σήμερα οικοδομούμε, αύριο θα έχει περάσει στο παρελθόν αυτού του τόπου.

Ο κάθε ζωντανός κοινωνικά χώρος, όπως το Λιβάδι Ολύμπου, έχει ιστορική ταυτότητα και επωνυμία από το χθες μέχρι το σήμερα, ενώ το αύριο του κάθε πολύτιμου ανθρώπινου κρίκου αποτελεί μία φυσική συνέχεια και συμπλήρωμα στο ψηφιδωτό του αρχιτεκτονημένου και γενικότερα κτισμένου περιβάλλοντος που βιώνει και διαπλάθει. Η δημιουργική συνέχεια είναι πάντα το ζητούμενο, μαζί με την διαλεκτική σχέση με το χθες.

Η αρχιτεκτονική ως επιστήμη και τέχνη δημιουργεί άμεσα ή έμμεσα στοιχεία στο ψηφιδωτό του δομημένου περιβάλλοντος που εξ ορισμού αποτελούν πολιτιστικές ψηφίδες που προάγουν την ίδια την ανθρώπινη σκέψη και πολλές φορές το ίδιο το συναίσθημα, αλλά και ταυτόχρονα λειτουργούν έμμεσα παιδαγωγικά στο κοινωνικό σύνολο.

Η αρχιτεκτονική παράδοση είναι συνυφασμένη με τέχνη και τεχνικές. Δεν έχει πάντα τόσο σημασία το εντυπωσιακό διακοσμητικό στοιχείο ή το περίτεχνα δομημένο τμήμα ενός κτίσματος. Η τέχνη είναι συνυφασμένη με την έμπνευση και η τεχνική με τη γνώση και το μεράκι, με δεδομένα τα διαθέσιμα υλικά.

Ο εν γένει δομημένος χώρος μπορεί να είναι ακόμη σχεδιασμένος ή αυτοσχεδιαστικός, άτεχνος ή κακότεχνος, απρόσωπος ή επιτηδευμένος, αυθεντικός ή μιμητικός, χωρίς να είναι σε θέση να προσφέρει κάτι στο πολιτισμό, είτε στη τέχνη πέρα από κάποιου είδους ατομοκεντρική σκοπιμότητα.

Νεότεροι ή νεόδημοι οικισμοί, που δεν αποτελούν ιστορική συνέχεια παλαιότερων, δεν έχουν τα προνόμια των ιστορικών οικισμών όπου η αρχιτεκτονική τους παράδοση αποτελεί την βιβλιοθήκη πολιτισμικών αξιών και μνήμη του παρελθόντος, όχι για άκριτη μίμηση αλλά για συνθετική δημιουργία.

Φ21. Νοικοκυρόσπιτο, Βασ

καλή: Εσωτερική όψη πόρτας εισόδου.

Φ22. Διακοσμητικά μοτίβα στη βάση της τοξοειδούς οροφής προστασίας εισόδου

Οικιστική ποιότητα, παραγωγική και κοινωνική δυναμική

Το πλεονέκτημα αυτό της πλούσιας οικιστικής αρχιτεκτονικής, πολιτισμικής και αισθητικής παράδοσης το είχε το Λιβάδι.

Πλεονέκτημα όμως που δεν μπόρεσε (ή δεν θέλησε) να το αξιοποιήσει κατά τη διάρκεια της δικής του πλούσιας κοινωνικής του και οικονομικής του διαδρομής (με κύρια οικονομική βάση πλέον τον σημαντικότερο για την οικονομία της περιοχής αγροτοκτηνοτροφικό κυρίως τομέα).

Πλεονέκτημα που ίσως δεν συνειδητοποιήθηκε από την τοπική κοινωνία, διαχρονικά ζωντανή, εργατική και δραστήρια στο οποίο συνέβαλαν και τοπικοί (και όχι μόνο) παράγοντες.

Πλεονέκτημα που δεν μπόρεσε να συμβάλει αποφασιστικά και αξιοποιηθεί προς όφελος του Λιβαδίου συνολικά και της κοινωνίας, η κατά τα άλλα ισχυρή Λιβαδιώτικη παροικία στη στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, με άρρηκτους δεσμούς βιωματικούς, συναισθηματικούς, κοινωνικούς αλλά και εμπράγματων δικαιωμάτων με τον τόπο. Πλεονέκτημα για το οποίο δεν υποβοήθησε στη κατεύθυνση αυτή η δημόσια διοίκηση και η αυτοδιοίκηση ως φορείς θεσμικά αρμόδιοι και επιτελικοί της συντεταγμένης πολιτείας και του τόπου, αρμόδιοι να διαβλέπουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και ανάγκες και κατάλληλα να σχεδιάζουν και να υλοποιούν (με χαρακτηριστικό παράδειγμα την επί δεκαετίες καθυστέρηση της μη επέκτασης του οικισμού, θέμα που τελικά οδεύει πλέον στη τελική επίλυσή του).

Φ23. Το Λιβάδι σήμερα: Άποψη τμήματος του οικισμού με εμφανή τα δομικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης οικοδόμησης

Αναλλοίωτη πολεοδομική υπόσταση

Η πολεοδομική του υπόσταση που παρέμενε σχεδόν αναλλοίωτη και ως οικισμός προϋφιστάμενος του 1923, προσδίδει και επιβεβαιώνει, οπτικά και ουσιαστικά, την εξορισμού παραδοσιακή ταυτότητα ως οικιστικό σύνολο.

Οικιστικό σύνολο και κοινωνία που ασφυκτιούσε επί δεκαετίες από τα προσκόμματα για τη μη επέκταση, με ποικίλα (ορατά και μη) αποτελέσματα και επιπτώσεις στον οικισμό και τους κατοίκους.

Το ετερόκλητο αυτό μίγμα γίνεται άμεσα αντιληπτό στο επισκέπτη όταν περιδιαβαίνει τον οικισμό, το οποίο μακροσκοπικά μετριάζεται ή και ανατρέπεται λόγω του ανάγλυφου του οικισμού στη βάση της Σάπκας και Τίταρου με την εντυπωσιακή του θέση να προβάλλεται και να απλώνεται μέχρι το φυσικό του ακραίο μπαλκόνι προς τον κάμπο της Ελασσόνας με μοναδική θέα προς τον Μίτικα όχι μόνο από τη θέση του άλσους Κιόσκι, αλλά από όλο τον οικισμό.

Φ24. Το Λιβάδι σήμερα: Μερική άποψη τμήματος του οικισμού

ΔΟΜΗΣΗ

Στο Λιβάδι η ντόπια πέτρα αποτέλεσε το βασικό δομικό υλικό μαζί με το σχετικά σπανίζον ξύλο που επίσης ήταν της ευρύτερης περιοχής του τόπου (οξιά).

Σε αντίθεση με άλλες περιοχές, η ξυλοδεσιές στις λιθοδομές, δεν χρησιμοποιούνται ευρύτατα και σπάνια συνεχόμενα.

Η μορφολογία λιτή, δωρική ως επί το πλείστον διαμορφώνοντας ορθογωνισμένους

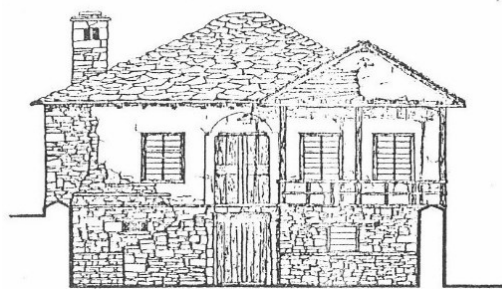
σχεδόν κυβικούς όγκους με επικάλυψη των συνήθως τετράρριχτων στεπών με σχιστόπλακα από νταμάρια του Τίταρου, πάνω στις πλαγιές του οποίου έχει κτιστεί.

Οι επιβαρυμένες καιρικές συνθήκες στα 1200μ σε συνδυασμό με το επικλινές του εδάφους, δημιούργησαν προϋποθέσεις αξιοποίησης υπόγειους-ημιυπόγειους χώρους βοηθητικών του σπιτιού με αποθήκες προστασίας και φύλαξης προϊόντων υποστηρικτικών ίδιας της οικιακής οικονομίας, μαζί με την αναγκαιότητα σ όσους είχαν ζωντανά να τα προστατεύουν και να τα φιλοξενούν. Δίπλα στο σπίτι ο απαραίτητος φούρνος.

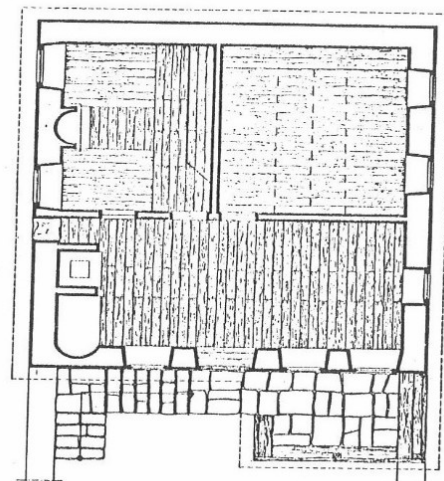
Η καλή τεχνική είναι η αυτονόητη βάση της κοινωνικής συναισθησης του κτίστη δημιουργού απέναντι σ'αυτόν που θα στεγάσει την οικογένειά του. Εκεί οι κανόνες έχουν ηθική βάση και η συναισθηση της ευθύνης δεν μετριέται πάντα με την οικονομική αποζημίωση.

Έτσι έχουμε και στο Λιβάδι σπίτια απλά λαϊκά όπως ονομάζονται στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική, όπου οι βασικές τεχνικές δόμησης είναι με τρίστρωτες εξωτερικές λιθοδομές. Εσωτερικά (όπου δεν υπάρχουν φέρουσες λιθοδομές) κατασκευάζονται χωρίσματα με κατακόρυφα ξύλινα υποστυλώματα, συνδεδεμένα με οριζόντια πηχάκια και επίχρση με λάσπη εμπλουτισμένη με κομμάτια από άχυρο. Η τεχνική αυτή (μπαγδατί) εφαρμόζεται και σε ορισμένα τμήματα εξωτερικών τοιχοδομών στον όροφο ποτέ όμως σε βορινή πλευρά!

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

Όψη

Κάτοψη

Σ.26. Σπίτι Γεωργιάδη (δεν διασώζεται) Όψη σπιτιού. Διακρίνονται οι πόρτες οικίας και αποθήκης, τα σιδερόφρακτα παράθυρα.

Σ.27 Κάτοψη ανωγείου του σπιτιού του Γεωργιάδη με το λιθόκτιστο εξωτερικό κλιμακοστάσιο και την σκεπαστη βεράντα (Αποτύπωση 1972 Νίκος Παπαϊωάννου, αρχιτέκτονας ΑΠΘ)

Φ25. Χαρακτηριστικά στοιχεία τυπικής δόμησης. Περιμετρική λιθοδομή, ξυλοδοκοί δαπέδων, περιμετρικά σενάζ (Υπόγειο Βασκαλή)

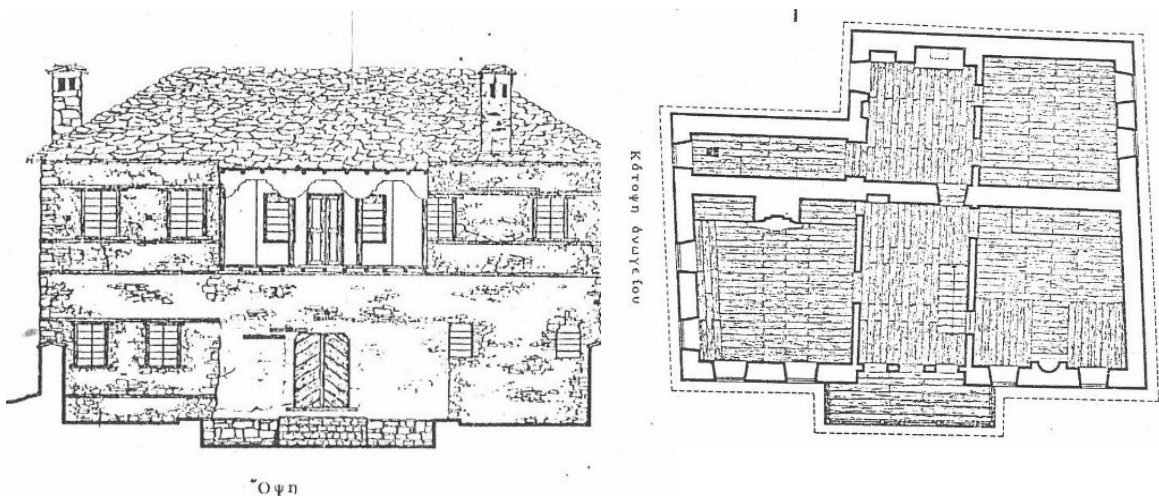
Τεχνικές δόμησης

Αντίστοιχες τεχνικές δόμησης και στα επονομαζόμενα νοικοκυρίσπιτα και αρχοντικά όπου συνήθως η έκταση είναι μεγαλύτερη και σε αρκετές περιπτώσεις είναι πλέον διόροφα πέραν του ημιυπογείου-υπογείου και του ορόφου του σπιτιού.

Σ αυτά παρατηρούμε προεξοχές είτε εξώστες σκεπαστούς. Η χρήση του ξύλινου καφασωτού με πηχάκια επιχρισμένα προκειμένου να διαμορφώσουν διακοσμητικές φόρμες χρησιμοποιείται, πιθανότατα επηρεασμένα από τεχνικές αντίστοιχες που να συνεργεία μαστόρων μεταφέρουν και ως εμπειρίες από μέρος σε μέρος.

Στο νοικοκυρόσπιτο Παράσχου, που μόλις τις τελευταίες δεκαετίες κατέρρευσε, παρατηρούμε αντίστοιχα μορφολογικά στοιχεία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το διακοσμητικό αυτό επαναλαμβανόμενο στοιχείο το συναντά κανείς στην όψη του αρχονταρικού της Μονής Μεγίστης Λαύρας πράγμα που δημιουργεί συνειρμούς πιθανής επιρροής είτε μέσω συνεργείων είτε όχι.

Σ27 Νοικοκυρόσπιτο Παράσχου: Όψη με την χαρακτηριστική τριπλή τοξωειδή διακοσμητική στέψη των υποστυλωμάτων σκεπαστού εξώστη(Ερείπιο σήμερα: Η στέγη ο επάνω όροφος έχουν καταρρεύσει)
 Σ28. Κάτοψη ορόφου. Αριστερά το χειμερινό δωμάτιο, Δεξιά αμφίπλευρα του τζακιού τα δύο μιντέρια, Στο μέσο μπροστά χώρο το κλιμακοστάσιο και το βάθος η κουζίνα και αριστερά ο χώρος υγιεινής.(Αποτύπωση 1972 Νίκος Παπαϊωάννου, αρχιτέκτονας ΑΠΘ)

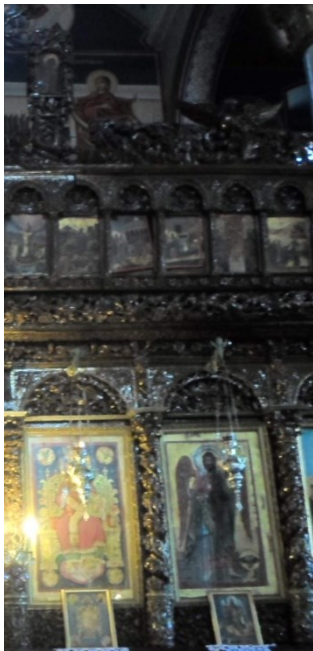
Εκκλησίες

Όπως σε πολλούς ιστορικούς οικισμούς έτσι και στο Λιβάδι σημαντικά σημεία αναφοράς αποτελούν οι τρεις ενοριακές εκκλησίες του, τρίκλιτες Βασιλικού ρυθμού και αποτελούν ταυτόχρονα τα σημεία αναφοράς των γειτονιών του τόπου.

Η εκκλησία των Άγιων Αναργύρων (επιγραφή ανακαίνισης 1760) βρίσκονται στο ιστορικότερο και γεωγραφικά ανατολικό ακραίο τμήμα του (στην περιοχή «Χοροστάσι»).(εκκλησία Αγ. Κωνσταντίνου)

Η εκκλησία Κοίμησης της Θεοτόκου Παναγίας, (ένθετη χρονολογία ανακαίνισης 1886 Μαΐου 10) από όπου περνά και ο κεντρικός οδικός άξονας που διασχίζει τον οικισμό και καλύπτει το ΒΔ τμήμα του. Η εκκλησία Κοίμησης της Θεοτόκου όπου είναι εμφανής η προέκταση του τέμπλου)

Σε εικόνες του τέμπλου «δια χειρός Δημητρίου» αναγράφεται ημερομηνία 1792 και αναγραφή επιθέτων της εποχής (Συνεφάκη, Παράσχου, Δήμου) επιβεβαιώνει και παραπέμπει τουλάχιστον σε ημερομηνία ανέγερσης ένα αιώνα πριν όπου και έγινε επέκταση του αρχικού τέμπλου αμφίπλευρα.(Βλέπε Φ.Εσωτερικό της Παναγίας)

(Φ. 31 Η εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου)

Η εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου (επιγραφή 1884 Ιουνίου 20) που επίσης βρίσκεται στον κεντρικό του άξονα και καλύπτει το Δυτικό του τμήμα.

Όλες με εξαιρετική αρχιτεκτονική μορφολογία και εξωτερικά (κυρίως ναός και κωδωνοστάσιο) και στο εσωτερικό τους (όπου το λιτό λιθόστρωτο δάπεδο συνδυάζεται με τα εξαιρετικής τέχνης ξυλόγλυπτα τέμπλα, άμβωνα κλπ στοιχεία).

Ο θρησκευτικός και ταυτόχρονα κοινωνικός ρόλος των εκκλησιών αυτών αποτυπώνεται και στη συνείδηση της τοπικής κοινωνίας και της Λιβαδιώτικης διασποράς όπου κοινές μνήμες, οικογενειακά και προσωπικά βιώματα διαπερνούν ηλικίες, φύλο, επαγγέλματα και κοινωνικές διαστρωματώσεις.

Ο σεβασμός που επιδείχθηκε στην ιστορική, αρχιτεκτονική, εκκλησιολογική, πολιτισμική μνήμη που συσσωρεύτηκε στο εξωτερικό και κυρίως εσωτερικό αρχιτεκτονικό περιβάλλον στις εκκλησίες αυτές, έχει προσδώσει λόγω της διατήρησης αυθεντικών στοιχείων (αρχιτεκτονικών, κινητών, μορφολογικών, και λειτουργικών) πρόσθετη μνημειακή και πολιτισμική αξία (με μικρές εξαιρέσεις αδόκιμων επεμβάσεων).

Φ 29. Εκκλησία Κοιμήσεως Θεοτόκου (Παναγίας): Το ξυλόγλυπτο τέμπλο

Φ 30. Η προσθήκη αμφίπλευρα του αρχικό τέμπλου με την ανακατασκευή της εκκλησίας σε μεγαλύτερες διαστάσεις.

Φ 31. Το περίτεχνο καμπαναριό της εκκλησίας του Αγίου Κωνσταντίνου με τα ένθετα περιμετρικά ωρολόγια.

Αδόκιμες τομές σε μνημεία

Στην ευρύτερη περιοχή του Λιβαδίου έχει ήδη καταγραφεί θεσμικά, δεοντολογικά και επιστημονικά μία αδόκιμη τομή και ασυνέχεια στην αρχιτεκτονική υπόσταση ενός ιδιαίτερα σημαντικού θρησκευτικού μνημείου με το μοναδικό σε τεχνική διασωζόμενο τοξωτό περιστήλιο, δημιουργώντας εύλογα κοινωνική δυσαρέσκεια και προβληματισμό, αναδεικνύοντας την ανάγκη ενδεδειγμένων θεσμικού και κοινωνικού διαλόγου για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς και μνημείων.

Πρόκειται για το Καθολικό της Μονής Αγίας Τριάδας και το μέχρι τότε αυθεντικά σωζόμενο δάπεδο από φυσικές γρανιτόπλακες, απτή μαρτυρία της ιστορικής επανάστασης του Ολύμπου -μαζί με άλλα ειδικά δομητικά στοιχεία του Καθολικού και του τοξωτού λιθόκτιστου περιστήλιου του.

Παρά την ύπαρξη αναλυτικής, ολοκληρωμένης τεκμηριωμένης μελέτης αποκατάστασης από εξειδικευμένους επιστήμονες η μελέτη αξιοποιήθηκε τελικά αποσπασματικά και επιλεκτικά, τελεσμένες δε ενέργειες έφεραν πλήρη αλλαγή στην μορφολογία και τυπολογία του μνημείου σβήνοντας μοναδικά σημαντικές ιστορικές μνήμες του τόπου.

Φ32. Πριν την καθαίρεση του λιθόκτιστου τοξωτού περιστυλίου, με υποστυλώματα από ειδικές λαξευτές πέτρες σε σχήμα δίσκου με εσωτερικές κεντρικές διατρήσεις, μοναδικό μέχρι τότε σωζόμενο δείγμα και δύο μεταγενέστερους της αρχικής φάσης λίθινους πεσσούς.

Φ33. Μετά τη καθαίρεση του αρχικού τοξωτού περιστυλίου του Καθολικού και στην συνέχεια κατασκευής νέας προσθήκης .

Μνημεία, μνήμες και ιστορικές τομές

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι σε βιωματικούς μνημειακούς χώρους, μοναστικής ορθόδοξης παράδοσης και ταυτόχρονα ιστορικής παράδοσης ενός τόπου, όπου η αρχιτεκτονική συνέχεια αποτελεί έκφραση και συστατικό του ίδιου τους του ρόλου, η ανακαινιστική τομή (όταν αυτή δεν έρχεται από βίαια και απρόβλεπτα γεγονότα όπως πχ μία πυρκαγιά ή σεισμό) **δεν** αποτελεί επιδιωκόμενο στόχο και αυτοσκοπο, όχι μόνο από επιστημονικό πρίσμα, αλλά κυρίως και ταυτόχρονα από πολιτισμικό, δεοντολογικό και αξιακό επίπεδο.

Φ34. Ανατολική όψη (εξωτερική πλευρά κόγχης ιερού) του λιθόκτιστου Καθολικού του παλαιού μοναστηριού Προφήτη Ηλία, δείγμα απέρριπτης καλλιτεχνικής δόμησης με αξιοποίηση αποκλειστικά λαξευτών λίθων τη περιοχής.

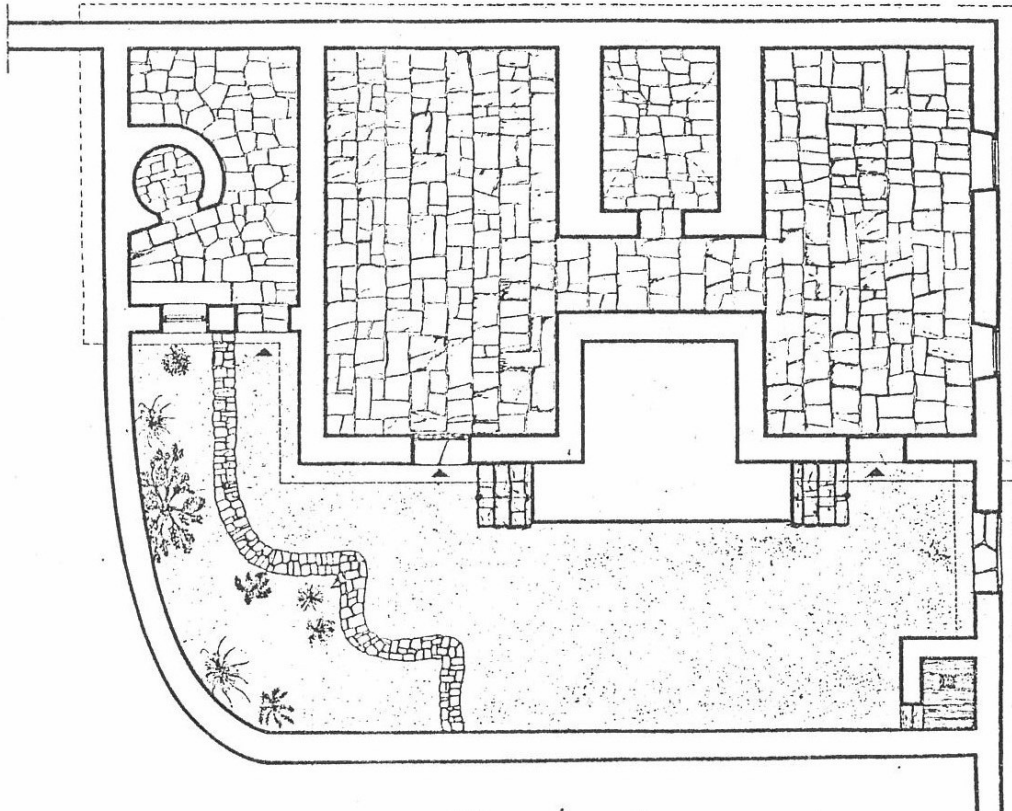
Μνήμες και βιώματα

Αρκεί κανείς να αναλογισθεί το ίδιο το συναίσθημά του όταν περιδιαβαίνει μετά από χρόνια γνώριμα μέρη, όπου αυθόρμητα αναζητά και προσπαθεί να αναγνωρίσει αυθεντικά διατηρούμενα απτά στοιχεία που και ο ίδιος βίωσε.

Είναι απλά η συναίσθηση της δυναμικής του χρόνου, της ηλικίας, του στοχασμού και αναστοχασμού που η δυναμική της μνήμης (αρχιτεκτονικής, χώρου, περιβάλλοντος, τόπου) αναμοχλεύει συναισθήματα, συνειδήσεις, σκέψεις σε όλους τους ανθρώπους. Τέτοιες αλληλεπιδράσεις παράδοσης και συνέχιας, του χθες και του σήμερα, γίνονται περισσότερο κατανοητές σε πιο μικρές κλίμακες όπως ένας σχετικά μικρός οικισμός όπως το Λιβάδι σε σχέση με μία μεγαλούπολη.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

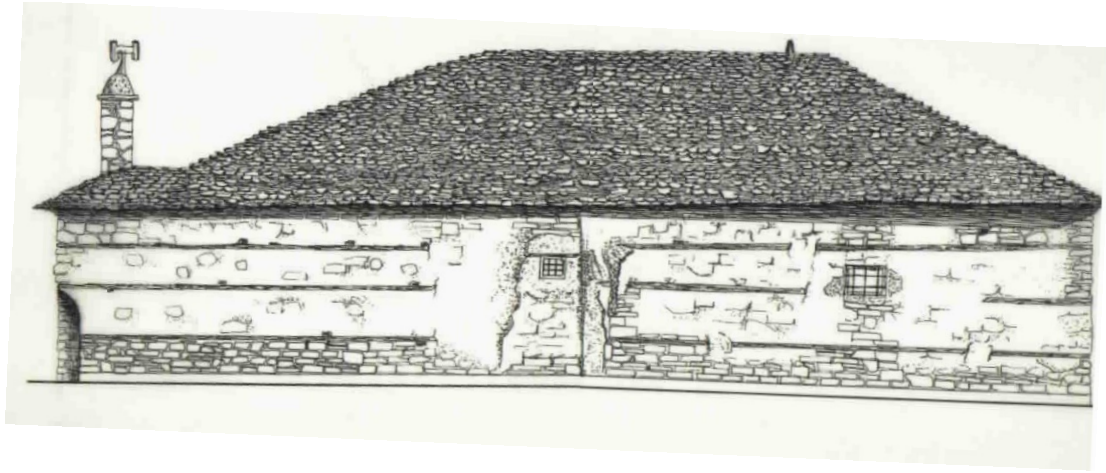
Συμπληρωματική σχεδιαστική και φωτογραφική τεκμηρίωση αυθεντικών πτυχών του νοικοκυρόσπιτου (αρχοντικού) Βασκαλή.

Σ 38. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικό) Βασκαλή. Κάτοψη ημιυπογείου και αúλειου χώρου με την αυλόπορτα στο δεξι άκρο και τον μη διασώζόμενο σήμερα φούρνο αριστερά (Αποτύπωση 1972 Νίκος Παπαϊωάννου, αρχιτέκτονας ΑΠΘ)

Σ39. Νοικοκυρόσπιτου (αρχοντικού) Βασκαλή: Κύρια όψη εισόδου από αúλειο χώρο Αρχιτεκτονική αποτύπωση παραδοσιακού σπιτιού, Λιβάδι Ολύμπου 1999, Νίκος Δίκας, Κώστας Καρβαθάς, Εβίτα Ποθητάκη

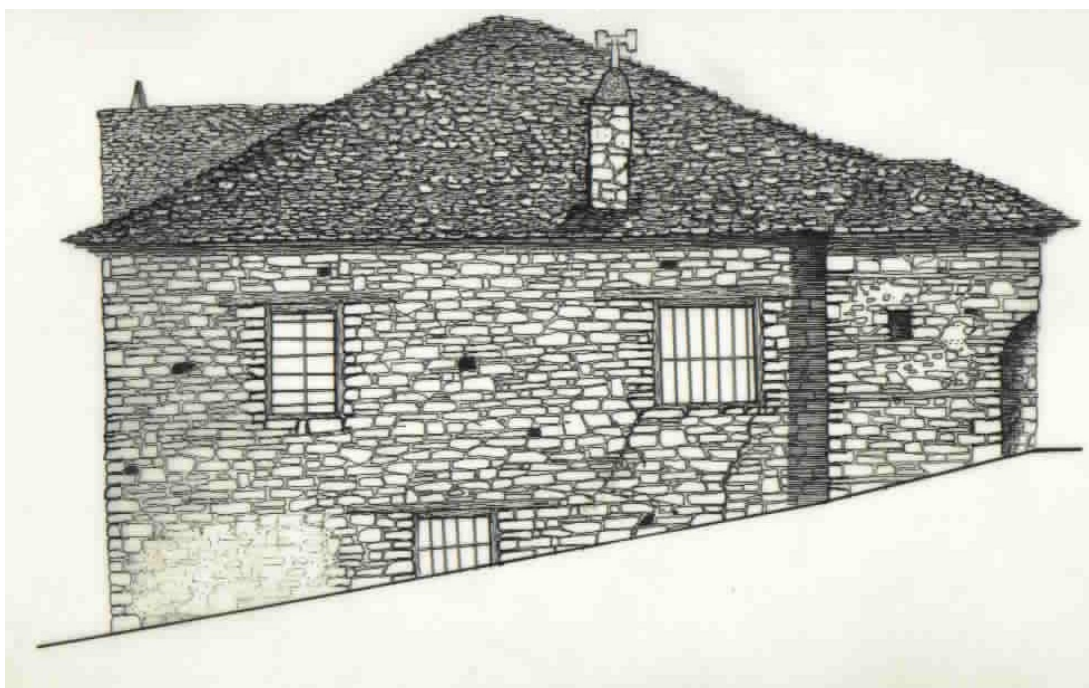

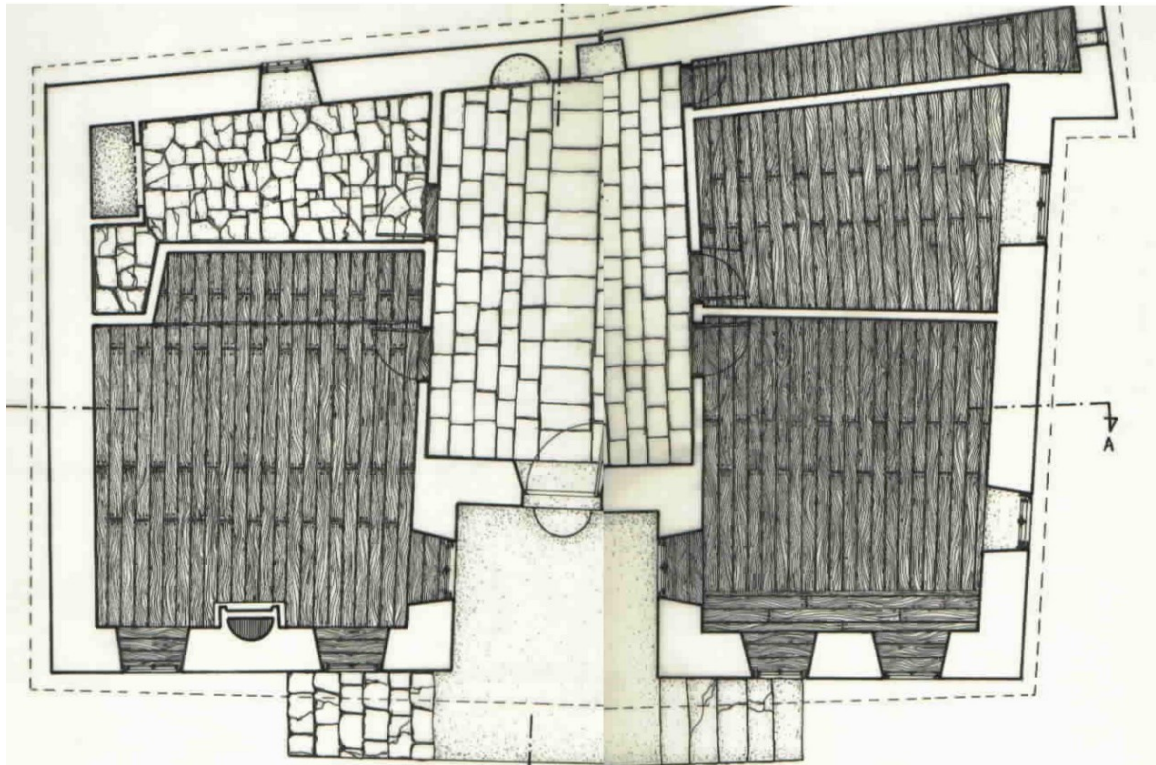
Σ40. Νοικοκυρόσπιτου (αρχοντικού) Βασκαλή: Βόρεια όψη. Στο άκρο το προεξέχον εσωτερικό WC.
Αρχιτεκτονική αποτύπωση παραδοσιακού σπιτιού, Λιβάδι Ολύμπου 1999, Νίκος Δίκας, Κώστας Καβαθάς,
Εβίτα Ποθητάκη

Σ40. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Τομή., Λιβάδι Ολύμπου 1999, Νίκος Δίκας, Κώστας Καβαθάς, Εβίτα Ποθητάκη

Σ40. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: πλάγια όψη. Στο άκρο το προεξέχον εσωτερικό WC. Αρχιτεκτονική αποτύπωση παραδοσιακού σπιτιού, Λιβάδι Ολύμπου 1999, Νίκος Δίκας, Κώστας Καβαθάς, Εβίτα Ποθητάκη

Σ41. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Βόρεια όψη. Κεντρικός χώρος υποδοχής με την έξοδο διαφυγής στο απέναντι τοίχο. Δεξιά ο χώρος για τους επισκέπτες, με τον υπερυψωμένο κτιστό χώρο καθιστικού και συνέχεια το υπνοδωμάτιο και στο άκρο το WC. Αριστερά το μεγάλο υπνοδωμάτιο με το τζάκι και την ολοτοίχιο ερμάριο- ντουλάπα (μεσάντρα ή μισάντρα) φύλαξης κλινοσκεπασμάτων και στη συνέχεια το μαγειρείο

Αρχιτεκτονική αποτύπωση παραδοσιακού σπιτιού, Λιβάδι Ολύμπου 1999, Νίκος Δίκας, Κώστας Καββαθάς, Εβίτα Ποθητάκη

Σ41. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Λεπτομέρεια στις τέσσερις γωνίες των ταβανιών (δεν διασώζονται σήμερα (Αρχιτεκτονική αποτύπωση παραδοσιακού σπιτιού, Λιβάδι Ολύμπου 1999, Νίκος Δίκας, Κώστας Καββαθάς, Εβίτα Ποθητάκη)

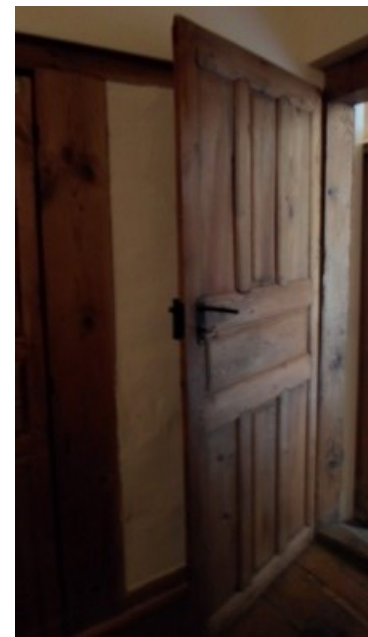
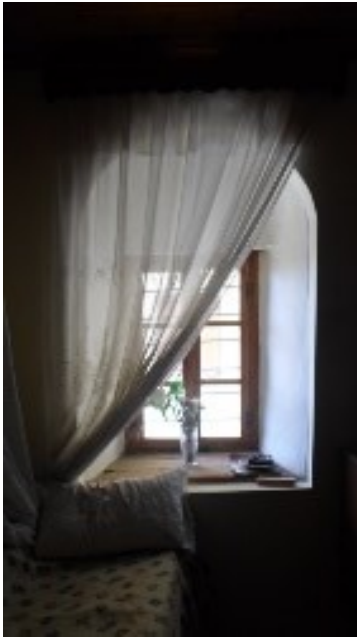
Φ 41. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Αύλειος χώρος

Φ41. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Λιθόστρωτη είσοδος της οικίας με ορθογωνικές πλάκες

Φ 41. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Το σκεπαστό πλατύσκαλο της εισόδου

Φ41. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Εσωτερική άποψη του επίσημου οντά με τον ξύλινο επιμήκη καθιστικό φιλοξενουμένων.

Φ

Φ35. Φ36. Φ37. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικό) Βασκαλή. Τυπικό παράθυρο σε τοξωειδή κόγχη και εσωτερικές πόρτες WC (μέσο) και τυπική πόρτα δωματίων (δεξιά)

Φ41. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Η Μεσάντρα ή μισάντρα του μεγάλου υπνοδωματίου, ξύλινο επιμήκες ερμάριο με χωρίσματα και ταμπλαδοτές πόρτες, φύλαξης κλινοσκεπασμάτων χαλιών κλπ οικιακού εξοπλισμού

Φ41. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Η δεύτερη μεσάντρα ή μισάντρα του μικρού υπνοδωματίου, ξύλινο επιμήκες ερμάριο με χωρίσματα και ταμπλαδωτές πόρτες, φύλαξης κλινοσκεπασμάτων χαλιών κλπ οικιακού εξοπλισμού.

Φ42. Ο στενόμακρος διάδρομος που οδηγεί στο εσωτερικό WC, στο άκρο του σπιτιού.

Φ43. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Η αυλόπορτα με την ειδικά πελεκητή επιμήκη ξυλοδοκό, ασφάλισης εντός των αμφίπλευρων πεσσών, με ελαφρά τοξωειδή και μορφή και στρέψη, για να αποτρέπει το να σύρεται από την έξω πλευρά.

Φ44. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Σε δεύτερο πλάνο λεπτομέρεια διακοσμητικού που κοσμεί αμφίπλευρα τη σκεπαστή βεράντα εισόδου. Τυπική τεχνική φόρμας με ξύλινο σκελετό και πηχάκια επιχρισμένα με πατητό κονίαμα (γιαγλι) που περιέχει και άχυρο ή γιδότριχα.
Σε πρώτο πλάνο, αντίστοιχη διακοσμητική απόληξη των παραστάδων της πόρτας εισόδου , δηλ. τα επιμελημένα λαξευτά ορθογωνικά λίθινα στοιχεία, που πλαισιώνουν την πόρτα της εισόδου .

Φ45. Νοικοκυρόσπιτο (αρχοντικού) Βασκαλή: Η θέα προς τον Όλυμπο, από το πλατύσκαλο της εισόδου

Τάσος Ν. Δίκας, αρχιτέκτονας
ομότιμο μέλος ΤΕΕ, πρ. πρόεδρος του Συλλόγου
Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης «Γεωργάκης Ολύμπιος»

Στη μνήμη
του πατέρα μου Νικολάου Αν. Δίκα
το γένος Αννέτας Κων. Χατζηγιαννούλη
(Λιβάδι 1905 - Θεσσαλονίκη 1994)

ΚΩΣΤΑΣ ΣΠΑΝΟΣ

**ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΛΙΒΑΔΙ
ΤΟΝ 16ο ΑΙΩΝΑ
ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΟΥ 17ου -18ου ΑΙΩΝΑ**

Σε παλιότερο δημοσίευσμά του, ο Βασίλης Κ. Σπανός,¹ αφού ανέφερε όλες τις ατεκμηρίωτες απόψεις, αναφορικά με την ίδρυση του Λιβαδίου, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Λιβάδι κατοικούνταν ήδη πριν από τον 17ο αιώνα. Οδηγήθηκε στο συμπέρασμα επειδή στην πρώτη σωζόμενη απογραφή των Οθωμανών, του έτους 1454/1455 του σαντζακίου (περιφέρειας) των Τρικάλων, το Λιβάδι δεν αναφέρεται και επειδή αναφέρεται στην πρόθεση 84 της Μονής του Σπαρμού του έτους 1602.

Οι ελληνικές πηγές, όσες έχουν σωθεί, δεν μας βοηθούν στον προσδιορισμό της ηλικίας των θεσσαλικών οικισμών, ενώ οι απογραφές των Οθωμανών συμβάλλουν σημαντικά στο θέμα αυτό. Στην απογραφή του 1485, η οποία έχει εκδοθεί² μεταξύ των οικισμών της Ελασσόνας αναφέρεται και το Λιβάδι, αλλά ως έρημος τόπος. Η αναφορά του αυτή σημαίνει ότι το καλοκαίρι που διενεργήθηκε η απογραφή δεν υπήρχαν κάτοικοι στον οικισμό. Ο λόγος της απουσίας τους δεν αναφέρεται στο απογραφικό κατάστιχο. Πιθανόν να απέφυγαν την απογραφή για να μην πληρώσουν, αλλά εάν υπήρχαν οι κατοικίες τους, κάποιος τιμαριούχος θα τους αναζητούσε.

Πριν από λίγο καιρό, ο καθηγητής ενός πανεπιστημίου της Άγκυρας και συνεργάτης του *Θεσσαλικού Ημερολογίου*, οθωμανολόγος Λεβέντ Καγιαπινάρ δημοσίευσε ένα άρθρο, βασισμένο στην απογραφή του έτους 1506. Στο άρθρο του παρουσιάζει 6 ελασσονίτικους οικισμούς, ανάμεσά στους οποίους περιλαμβάνεται και το Λιβάδι. Η αναφορά του στην εν λόγω απογραφή σημαίνει ότι κατοικήθηκε μετά το 1485 και πριν από το 1506. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα της απογραφής, το 1506 το Λιβάδι είναι ένας ασήμαντος οικισμός, στον οποίο ζούσαν μόνο 15 οικογένειες, από τις οποίες οι 2 ήταν χηρών γυναικών, δηλαδή γύρω στα 70 άτομα. Οι Λιβαδιώτες καλλιεργούσαν σιτάρι και σίκαλη (βρίζα) και είχαν 285 πρόβατα, δηλαδή σε κάθε οικογένεια αναλογούσαν 19 πρόβατα. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι οι Λιβαδιώτες των αρχών του 16ου αιώνα ασχολούνταν όπως όλοι οι ορεινοί Θεσσαλοί με τη γεωργία, κυρί-

¹ Βασίλης Κ. Σπανός, «Το Λιβάδι του Ολύμπου», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 27 (Λάρισα 1995) 145-168.

² Γιώργος Σαλακίδης - Ιω. Θεοχαρίδης, *Η Κεντρική Ελλάδα τον 15ο αιώνα. Το ανέκδοτο οθωμανικό κατάστιχο του 1485*, εκδ. οίκος Αντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2014, 81.

ως, για να εξασφαλίσουν το ψωμί της οικογένειάς τους, και έχουν λίγα γιδο-πρόβατα για τις ανάγκες τους.

Ο Βασίλης Κ. Σπανός, σε ένα νέο άρθρο του,³ το οποίο δημοσίευσε πρόσφατως, παρουσίασε όλους τους οικισμούς της Ελασσόνας με βάση τα δεδομένα μιας νεότερης απογραφής των Οθωμανών, αυτή του έτους 1521. Χάρη στην απογραφή αυτή και στο δημοσίευμα είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τώρα περισσότερα για τους ελασσονίτικους οικισμούς και να πλησιάσουμε πολύ κοντά στον χρόνο ίδρυσής τους.

Στο απογραφικό κατάστιχο 101, λοιπόν, του έτους 1521 αναφέρονται 56 οικισμοί της επαρχίας Ελασσόνας, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται και το Λιβάδι. Χάρη σ' αυτήν διαπιστώνουμε ότι ο πληθυσμός του Λιβαδίου αυξήθηκε σημαντικά, σχεδόν οχταπλασιάστηκε, καθώς οι 15 οικογένειες του 1506 έγιναν 118, από τις οποίες οι 6 ήταν χηρών γυναικών. Επιπλέον υπήρχαν και 2 ενήλικοι άγαμοι, με τους οποίους οι κάτοικοι ανέρχονταν γύρω στους 585.

Τι συνέβη, άραγε, και ο πληθυσμός του Λιβαδίου μέσα σε 15 χρόνια οχταπλασιάστηκε; Οι γέροι Λιβαδιώτες, το 1888, πληροφόρησαν τον Γερμανό Γουστάβο Βαϊγκάν (Weigand) ότι το Λιβάδι ιδρύθηκε πριν από 400 χρόνια, δηλαδή το έτος 1488, από τους κατοίκους 16 χωριών της θεσσαλικής πεδιάδας, οι οποίοι, φοβούμενοι τους ληστές, ανέβηκαν στο βουνό και ίδρυσαν το Βλαχολίβαδο. Ο Βαϊγκάν αναφέρει ότι εντόπισε τα παρακάτω 10 χωριά: Βαρνάς, Βένια, Δημόκα, Καρδαρίε, Μαρούλη, Παλαιόκαστρο, Πασαλή, Ρούσα, Τριαντάφυλλος και Τσαμάσου.⁴

Ο οχταπλασιασμός του πληθυσμού του Λιβαδίου, από το 1506 μέχρι το 1521, προϋποθέτει συρροή νέων οικισμών από μικρότερους οικισμούς, οι κάτοικοι των οποίων, για λόγους ασφάλειας ανέβηκαν στο βουνό. Πρόκειται για μία πρακτική η οποία εφαρμόστηκε και σε άλλες περιοχές της Θεσσαλίας.

Όμως, ο αριθμός των οικισμών είναι υπερβολικά μεγάλος και επιπλέον, τόσο στην απογραφή του 1521, όσο και στις προθέσεις της Μονής του Σπαρμού και των Μετεώρων, μόνο ο Τριαντάφυλλος υπήρξε οικισμός, βορείως της Δολίχης, μεταξύ της κτηματικής περιοχής της και του Λιβαδίου. Από τις έρευνές μου και τις εκδόσεις κωδίκων των θεσσαλικών μοναστηριών, διαπίστωσα ότι στην πεδινή περιοχή υπήρχαν κάποτε οι οικισμοί Αυλές, Δραΐνα, Κουρεμένη, Τοπόλιανη, Τριαντάφυλλος και Χιλιομόδι. Επιπλέον, στην οθωμανική απο-

³. Βασίλης Κ. Σπανός, «Οικισμοί της επαρχίας Ελασσόνας στο οθωμανικό κατάστιχο TD 101 του 1521», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 74 (Λάρισα 2018) 3-16.

⁴. Για τη σωστή απόδοση των τοπωνυμίων οφείλω ευχαριστίες στον κ. Ευριπίδη Καπέτη.

γραφή του 1521 αναφέρεται ένας οικισμός με το όνομα Μαρόλ, ο οποίος είναι μάλλον ο οικισμός Μαρούλη του Βαϊγκάν.⁵

Οι άλλοι οικισμοί γιατί δεν έχουν καταχωριστεί σε κανένα γραφτό; Είναι γνωστό, φυσικά, ότι η παράδοση εμπεριέχει και υπερβολές και όταν δεν επιβεβαιώνεται από τις γραπτές πηγές δεν την απορρίπτουμε, αλλά δεν στηριζόμαστε αποκλειστικά σ' αυτήν.

Είναι εύκολο να αντιληφθούμε ότι οι πρώτοι οικιστές του Λιβαδίου ήταν βλαχόφωνοι και ότι όσοι συνέβαλαν στην πληθυσμιακή αύξησή τους ήταν, στην πλειοψηφία τους, και αυτοί βλαχόφωνοι. Η μειοψηφία των ελληνόφωνων κτηνοτρόφων, εάν προσέφυγε εδώ, αφομοιώθηκε από την πλειοψηφία, ενώ κάποια οικογένεια που ήρθε εδώ στα νεότερα χρόνια έγινε γνωστή με το επώνυμο Γρέκος, όπως το δείχνει, τον 18ο αιώνα το επώνυμο της οικογένειας Γρέκος!

Στις προθέσεις της Μονής του Σπαρμού, η οποία ανήκε και αυτή, όπως και το Λιβάδι, στην Επισκοπή της Πέτρας, οι αφιερωτές του Λιβαδίου, την περίοδο 1602-1709, είναι μαζί με τους αφιερωτές της Ντούχλιστας-Δολίχης και παρ' όλα αυτά δεν είναι πολλοί. Μεταξύ τους συμπεριλαμβάνεται και ένας μέτοικος, ο Μίχος Φαρκακιώτης. Στα ονόματα του 18ου αιώνα συμπεριλαμβάνεται και ένας μετανάστης, ο Γιάννης Μοσχοπολίτης, ο οποίος έφτασε εδώ μετά την καταστροφή της ευημερούσας πόλης της Βόρειας Ηπείρου, το 1770-1788. Τον 18ο αιώνα αναφέρονται και 2 προσκυνητές των Αγίων Τόπων: ο μακαρίτης ήδη το 1794 χατζη-Γιάννης Πυρίτζη και ο χατζη-Δάφνης. Τον 17ο αιώνα αναφέρεται μόνο ένας ιερέας, ο παπα-Καρβούνης, ενώ τον 18ο αιώνα αναφέρονται 7 ιερείς, από τους οποίους οι 3 συνώνυμοι προσδιορίζονται διαφορετικά: παπα-Γιάννης Γρέκου, παπα-Γιάννης του Γκάγκαρου, παπα-Γιάννης Σακελλάριος. Οι άλλοι είναι ο παπα-Αθανάσιος, ο παπα-Δημήτρης, ο παπα-Ιωάννης ο παπα-Παράσχος, ο παπα-Στάικος και ο παπα-Συννεφάκης. Αναφέρονται και τρεις μοναχοί: ο Γρηγόριος, ο Δαμιανός και ο Διονύσιος.

Τα ονόματα των γυναικών του 17ου αιώνα:

Αρχόντω, Ασημίνα, Γέργω < Γεωργία, Γιαννού < Ιωάννα, Ευγενή, Κάλλω, Κυριάκω, Λουλούδα, Μαρία, Στάθω < Ευσταθία, Στολίνα < Αποστολίνα, Φροσύνα < Ευφροσύνη.

Τα ονόματα των ανδρών του 17ου αιώνα:

Γαλανός, Γέργος, Δήμος, Ιωάννης, Κυριάκος, Λάζαρης, Μάνος, Μίχος, Παράσχος, Σοφιανός, Χαρίσης.

⁵. Βασίλης Κ. Σπανός, «Οιοικισμοί...», ό. π., σ. 14.

ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ 17ου αιώνα

Αρχόντω, η μητέρα του Δήμου

Γαλανός του Χουλιαρά

Γέργω της Μασιάτινας

Γέργω του Ζέρβα

Γιαννού του Λάζαρη

Δήμος, ο πατέρας του Παράσχη και η γυναίκα του Κάλλω

Ιωάννης Στατήρη της Φροσύνας

Κάλλω, αδελφή του Κωνσταντά

Καρβούνης ιερέας και η μητέρα του Μαρία

Κυριάκος Μπάλας και η γυναίκα του Μαρία

Κυριάκος Μπονάκης, η γυναίκα του Ασημίνα και η θυγατέρα της Στολίνα.

Κυριάκος του Στατήρα

Κυριάκω του Τζήμουρα

Λουλούδα, η νύφη του Μπονάκη

Μάνος του Κυριάκου και η γυναίκα του Ευγενή

Μάρω Κάλλω η γυναίκα του Γαλανού

Μάρω του Ντελή

Μίχος Φαρμακιώτης

Σοφιανός Ζέρβας

Στάθω γυναίκα του Δήμου Βλάχου

Χαρίσης του Γέργου και Μαρία

ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΟΥ 18ου αιώνα

Τα ονόματα των γυναικών του 18ου αιώνα:

Ανοιξιά, Αρετή, Αρχόντω, Βέργω, Ζωγράφω, Ζωίνα, Θανάσω, Θόδω, Καλλή, Κάλλω, Καταφυγή, Κόμνω, Κρουστάλλω, Κυράννα, Μεταξού, Παγώνα, Περιστερά, Πούλιω, Ρόδω, Ρυίνα, Στατήρω, Φυλακτή, Χάιδω και Χρυσάφω.

Τα ονόματα των ανδρών του 18ου αιώνα

Αθανάσιος, Αναστάσης, Άνθης, Αντώνης, Βέργος, Γεώργιος, Γεώργης, Γεωργάκης, Γέργος, Γεργουλάς, Γιάννης, Δάφνης, Δημήτρης, Δήμος, Ζήσης, Θανάσης, Ιωάννης, Κυριάκος, Κύρκος, Κώνστας, Λέκας < Αλέκας < Αλέκος, Μίχος, Νίκος, Νίτζιος, Παναγιώτης, Παράσχη, Περιστερή, Σινάκος, Στάικος, Στάμος, Στέριος, Στόικος, Συμεών, Συννεφάκης, Τίμος, Χαρίσης, Χριστόδουλος

ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ 18ου αιώνα

Αντώνης του Γεώργη τον πατέρα του Γεώργην και τον αδελφό του Μίχο
(1794)

Αρχόντω, η μητέρα του Δήμου

Γέργος της Δήμινας τον γυναικάδελφό του Στέριο

Γέργος παπα-Γιάννη 4 ονόματα: Κάλλω, Κρουστάλλω, Στάμος, Ιωάννης

Γέργος του παπα-Παράσχη

Γέργος του παπα-Συννεφάκη τη μητέρα του Φυλακτή

Γερογιάννης τον γιο του Κώνστα και τη γυναίκα του Κόμνω

Γεργουλάς του Σινάκου και η γυναίκα του Κυράννα

Γεωργάκης του χατζη-Γιάννη

Γεώργης του Κυράρη 3 ονόματα: Γεώργιος, Παράσχη, Κρουστάλλω

Γεώργης του παπα-Συννεφάκη τον αδελφό του Ζήση

Γιάννης της Ζήσινας (1794)

Γιάννης Ζιόκος

Γιάννης Μοσχοπολίτης

Γιάννης του Στάμου

Γιάννινα τον άντρα της Γιάννη

Γρηγόριος ιερομόναχος

Δαμιανός ιερομόναχος του Κόμνου

Δήμινα η και Καλλή λεγομένη

Δήμος Κολοέντη

Δήμος τον αδελφό του Γέργο και τη γυναίκα του Ζωγράφω

Διονύσιος του Βούλκου

Ζήσης τον αδελφό του Κυριακό

Ζήσης παπα-Συννεφάκη

Ζήσινα Περιστέρα

Θανάσης και η γυναίκα του Παγώνα

Θανάσω

Ιωάννης της πρεσβυτέρας Ρυίνας

Καταφυγή παπα-Συννεφάκινα

Κυριάκος Νίκου και η γυναίκα του Καλλή

Κυριάκος Ρόκου και η γυναίκα του Καλλή

Κυριάκος του Τίμου Τζίλη

Κυριάκος Κατζανόπουλος του Χριστοδούλου τα παιδιά του

Κώστα γυναίκα (1794)

Λέκας του Κόε Κώστα, ο γιος του Άνθης, η γυναίκα του Μεταξού και η μη-
τέρα του Χρυσάφω

Μίχος τη μητέρα του Αρετή (1794)

Νίτζιος Λάτου

Ντεληγιάννης (1794)

Ντεληγιάννης τη γυναίκα του Ζωίνα
Παναγιώτης του Τρούνα και η γυναίκα του Στατήρω
παπα-Γιάννης του Γκάγκαρου, ο αδελφός του Μίχος, η γυναίκα αυτού
Κρυστάλλω και η γυναίκα του αδελφού του Κάλλω
παπα-Γιάννης του Γκρέκου
παπα-Γιάννης Σακελλάριος τον αδελφό παπα-Αθανάσιο και τον παπα-
Ιωάννη
παπα-Δημήτρη παιδιά
παπα-Παράσχος τον γερο-Αναστάση
παπα-Παράσχος Ζέρβας τη γυναίκα του Κάλλω, τον γιο του Βέργο και τη
γυναίκα αυτού Βέργω
παπα-Στάικος
Παράσχος Τρόνα και η γυναίκα του Θόδω
Πούλιω, η νύφη της Στατήρως
Ρόδω
Σιφλιανόπουλης τη μητέρα του Χάιδω
Στέργιος Ζήση (1794)
Στόικος Μικράν
Συμεών
Συννεφάκης Ντάμτζιου
Υφαντής Κύρκου
Χαρίσης Περιστέρη
χατζη-Γιάννης Πυρίτζη, μακαρίτης (1794)
χατζη-Δάφνης
Χολέβας τη θυγατέρα του Ανοιξιά.